

PALUU TULEVAISUUTEEN

*Harri Jaskari, Kai Mykkänen,
Saara-Sofia Sirén ja Juhana Vartiainen*

Suomen Toivo -ajatuspaja 2016

PALUU TULEVAISUUTEEN

Suomen Toivo -ajatuspaja 2016

SUOMEN
Toivo
AJATUSPAJA

Suomen Toivo -ajatuspaja

Kansakoulukuja 3 A

00100 Helsinki

www.toivoajatuspaja.fi

Suomen Toivo -ajatuspaja edistää tutkimus-, koulutus- ja julkaisutoiminnallaan vastuullisen markkinatalouden vahvistumista Suomessa

Ulkoasu ja taitto: Satu Winqvist, Takomo Tuotanto Oy

Kuvitukset: Istockphoto

Paino: T-Print, Hyvinkää, 2016

ISBN-13: 978-951-8964-35-6

SUOMEN
Toivo
AJATUSPAJA

www.toivoajatuspaja.fi

www.facebook.com/toivoajatuspaja

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	8
----------------	---

OIKEUS ONNISTUA

- MAHDOLLISUUS EPÄONNISTUA

- Mistä on suomen uusi työ tehty	10
--	----

Harri Jaskari

1. JOHDANTO.....	10
2. MISSÄ TULEVAISUUDEN TYÖ LUURAA?	12
3. MUUTTUVAT TYÖSUHTEET	13
4. MYÖS YRITTÄJYYS MUUTTUU.....	14
5. PELKO ESTÄÄ UUDISTUMISEN.....	16
6. ONKO OLEMASSA INNOSTUKSEN POLITIIKKAA?.....	17
7. SEITSEMÄN EHDOTUSTA.....	18

KAHDEN KÄSILAUKUN STRATEGIA	25
-----------------------------------	----

Juhana Vartiainen

1. MARKKINATALOUDEN JA HYVINVOINTIVALTION LIITTO.....	25
2. SUOMI ON POHJOLAN TARKKAILULUOKALLA.....	29
3. IKÄÄNTYMINEN, HYVINVOINTIMENOT, YKSILÖN JA VALTION VASTUUT.....	32
4. VÄHEMMÄN SISÄSIISTI MARKKINATALOUS KANTONA KASKESSA.....	38
5. MIKSI KOKOOMUS?.....	39

SIVISTYSPORVARILLE HOMMIA	45
---------------------------------	----

Saara-Sofia Sirén

1. SIVISTYS ON OMAKUTTUA TIETOA JA AVARAKATSEISUUTTA	46
2. SIVISTYS ON KULTTUURIKOKEMUKSIA JA SIVILISAATION KEHITYMISTÄ.....	54
3. SIVISTYS ON SYDÄMEN VIISAUTTA - JA SIKSI MYÖS FEMINISMIÄ.....	55

POPULISMISTA OIKEUDENMUKAISUUTEEN60

Kai Mykkänen

1. ILMASTOVASTUU ON MITÄ
KOKOOMUSLAISIN MISSIO.....62
2. OSTAISIN LYKKÄYSTÄ MUUTOKSEEN
- LAITETAAN LASTEN PIIKKIIN.....66
3. EU:N SUUNTA: NO BAIL OUT JA RAJATUT TEHTÄVÄT
- VAI YHTEISVASTUU JA PAISUVA BYROKRATIA.....69
4. AJAMMEKO REILUJA SÄÄNTÖJÄ
VAI EPÄREILUJA ETUJA?..... 74
5. OIKEIN TEKEMINEN ERI ROOLEISSA:
SUUTARI PYSYKÖÖN LESTISSÄÄN 77
6. ONKO EUROOPPALAINEN HUMANISMI
NÄIN HELPPO TAPPAA?.....79

EDUSKUNTATYÖ

- KUPLA JOKA PITÄISI PUHKAISTA? 82

Harri Jaskari, Kai Mykkänen, Saara-Sofia Sirén, Juhana Vartiainen

1. "JÄLKI-ISTUNNOISTA"
VALMISTELEVIIN KESKUSTELUIHIN83
2. HUOMIO EPÄOLENNAISESSA85
3. KOLLEKTIIVISTEN PETOSTEN AIKA ON OHI.....86

Muistiinpanot..... 89

JOHDANTO

Kansallinen Kokoomus täyttää 100 vuotta vuonna 2018. Juhlavuoden kunniaksi puolue käynnistää periaateohjelman uudistamisen. Kesän 2016 puoluekokous nimittää tähän työhön ohjelmatoimikunnan.

Tehtävä ei tule olemaan helppo. Kokonaisvaltaiset yhteiskunnalliset kehitysohjelmat, ideologiat, aikaa kestävät arvot ja poliittiset linjaukset hajoavat päivän politiikassa kannanotoiksi yksittäisiin teemoihin. On vaikea johtaa loogisesti kestävää kantaa johdonmukaisesta ideologiasta niinkin erilaisiin asioihin kuin esimerkiksi Kreikan tukipakettiin, perustulomalleihin, perhelain uudistamiseen tai maakuntahallinnon yksityiskohtiin. Paitsi että tuollainen on vaikeaa, se ei näytä olevan äänestäjienkään suosiossa. Harva julistaa innostutaan ideologioihin samalla, kun kannat yksittäisiin kysymyksiin voivat olla kovinkin vahvat.

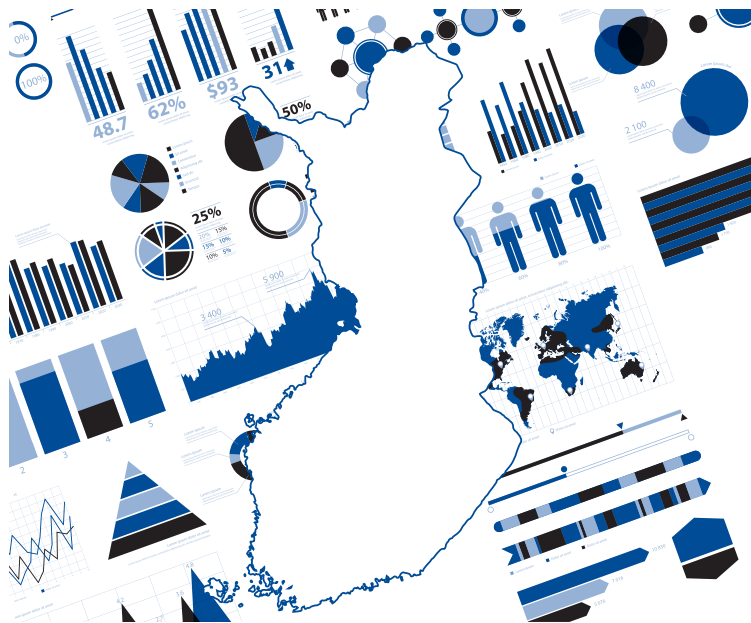
Vaikeuden tunnustaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kestävämpiä poliittisia linjauksia ole syytä yrittää rakentaa. Uskottava ja johdonmukainen poliittinen strategia rakentuu hyvin kirjoitettujen periaatteiden pohjalle. Tässä kirjassa neljä kokoomuslaista kansanedustajaa antaa oman lähtölaukauksensa ohjelmatyön uudistamiselle – enemmän tavoiteohjelmaston ajattelua esittäen kuin abstraktin tason periaatteita kirjaten.

Kirjan viidessä luvussa esiin nostettujen aihealueiden kirjo on laaja. Toteutuuko koulujen digiloikka jakamalla läppäreitä? Voisiko perustulomalli perustua yksilölliseen järjestelmävalintaan? Miten markkinamekanismia hyödynnetään ilmastonsuojelussa? Miten Tarja Halonen ja Margaret Thatcher voisivat toimia hyvinvointiyhteiskunnan pelastustalkoiden, ja kokoomuslaisen politiikan, esikuvina?

Näitä ja monia muita aiheita nostavat tässä kirjassa esiin kansanedustajat **Harri Jaskari**, **Kai Mykkänen**, **Saara-Sofia Sirén** ja **Juhana Vartiainen**. Kirjoittajia yhdistää halu käydä ohjelmallista keskustelua, pyrkimys täydentää henkilövaalipainotteisuutta periaatteellisemmillä pohdintoilla. Tällaista ajatustyötäähän ei puolueessa ole liian kanssa viime vuosina tehty.

Kirjoittajista kolme on ensimmäisen kauden kansanedustajia. Vuoden aikana he ovat kuitenkin ehtineet nähdä jo paljon, säilyttäneen kuitenkin uuden tulijan ihmettelevän otteen politiikan tekemisen tapoihin. Tämä näkyy ja kuuluu erityisesti kirjan viidennessä luvussa. Lisäksi kaikki kirjoittajat kuuluvat Saara-Sofia Sirénin perustamaan, nyt jo sukupuoli- ja puoluerajat ylittävään eduskunnan Feministiryhmään, jonka tavoitteeksi on nostettu tasa-arvon edistäminen ja yhdenvertaisuuden sekä rajoittavien sukupuolinormien purkaminen. Siinä jo yksi merkittävä konservatiiviset, biologiaan ankkuroidut perheroolit haastava linjaus periaateohjelman uudistustyöhön.

Antoisia lukuhetkiä
Markku Pyykkölä
Toiminnanjohtaja
Suomen Toivo -ajatuspaja

OIKEUS ONNISTUA - MAHDOLLISUUS EPÄONNISTUA - Mistä on Suomen uusi työ tehty

Harri Jaskari

1. JOHDANTO

Suomi on ollut sodanjälkeisen historian ajan yksi maailman menestyneimpiä maita. Meidän arvomaailmassamme suuria arvoja ovat olleet työn kunnioittaminen, vastuullisuus, luotettavuus ja osaaminen. Niillä arvoilla kauppa on käynyt, ja olemme nousseet maailman rikkaimpien maiden joukkoon.

Viimeiset seitsemän vuotta Suomi on kuitenkin ”kärvistellyt” talouslamassa. Usein maamme on päässyt uuteen nousuun muutamia vuosia myöhemmin kuin suuret talousmahdit. Nyt nousu on kuitenkin antanut odottaa itseään. Samanaikaisesti kun Saksassa luodaan 250 000 työpaikkaa vuodessa, Suomessa työttömyys on ollut jatkuvasti kasvussa.

Pahimmassa tapauksessa maailma syöksyy uuteen laskusuhdanteeseen jo ennen kuin Suomi on selvinnyt edellisestä lamasta. Maailma näyttää siirtyneen pysyvästi uudelleenlaiseen talousjärjestykseen, mutta Suomi elää ”vanhassa maailmassa”. Tutkimusten mukaan joka toinen työpaikka USA:ssa ja joka kolmas työpaikka Suomessa on uhattuna.

Mikäli nykymeno jatkuu ja monien ihmisten syrjäytyminen syvenee, näyttää siltä, että yhä pienempi työssä käyvien määrä joutuu ponnistelemaan sellaisen kansantulon eteen, josta voidaan rahoittaa kaikki hyvinvointiyhteiskunnan menot. Jossain vaiheessa näiden ihmisten ”selkäranka” katkeaa verotaakan alle.

Yhdysvaltain Suomen ex-suurlähettiläs Bruce Oreck totesi yhdessä keskustelussa pari kesää sitten osuvasti suomalaisista: ”Suomessa on erittäin hyvää se, ettette ole niin kvartaalikapitalismin orjia kuin USA:ssa ollaan, toisaalta en ole ikinä nähnyt niin vähän riskejä ottavaa kansaa.”

Kokoomuksen on Suomessa oltava voima, joka luo kannustavaa yhteiskuntaa, missä jokainen kokee tulevaisuuden tuovan enemmän mahdollisuuksia kuin uhkia. Sellaisessa yhteiskunnassa riskit on kohotuullistettu, ja innostus valtaa alaa niin politiikassa kuin koko yhteiskunnassakin.

Poliitikkoina meidän on kyettävä luomaan tätä tukevaa lainsäädäntöä ja näyttämään suuntaa omalla esimerkillämme. Nyt näyttää siltä, että aivan liian usein teemme Suomen innovaatiopolitiikassa vain suuria asioita, vaikka pienet, ihmisten kokoiset asiat ja ihmisten motivoituminen ovat ratkaisevia.

Tärkeitä kysymyksiä ovat:

- Miten pystyisimme vähentämään ihmisten epäonnistumisen pelkoja ja saisimme ihmiset aktivoitua kokeilemaan jotain uutta?
- Miten saamme aktiiviset ja osaavat ihmiset motivoitumaan myös yrittämiseen?
- Mikä houkuttelisi yrittäjiä kasvamaan ja työllistämään?
- Miten suomalaiset saataisiin rahoittamaan kasvua ja yrittäjyyttä?

Politiikkamme pitäisi mieluummin tähdätä uusiin mahdollisuuksiin tarttumiseen kuin vanhojen ammattien epätoivoiseen pelastamiseen. Meidän pitäisi enemmän analysoida, voimmeko sadan katoavan ammatin/työpaikan tilalle luoda tuhat uutta ammattia/työpaikkaa. Uusia ammatteja ja uutta työtä syntyy koko ajan, mutta työt ovat usein erilaisia. Ratkaisuja pitäisikin hakea enemmän yksilötasolta.

2. MISSÄ TULEVAISUUDEN TYÖ LUURAA?

2010 -luvun maailmassa ei ole enää kyse suhdannelamasta. Yritysten on aidosti uusiuduttava joka päivä pärjätäkseen kilpailussa. Viime päivinä olen itsekin käynyt sellaisissa teollisuusyrityksissä, joissa kolmas työvuoro tehdään pelkästään roboteilla. Samalla kuitenkin yritykset menestyvät ja palkkaavat lisää ihmisiä myös Suomeen.

”Yritysten on uusiuduttava, sillä kyse ei ole suhdannelamasta.”

Yhteiskuntien robotisaatio ja digitalisaatio kiihtyy joka päivä. Tarvitsemme asiantuntijoita tietoyhteiskunnan rakentamiseen. Monet laitteista tarvitsevat myös prosessisuunnittelua, hallintaa ja valvontaa. Kaiken automaation päälle

kasvaa uusia palveluammatteja. Robotti auttaa mummoa perusaskareissa, mutta mukaan tarvitaan myös inhimillinen henkilökohtainen avustaja.

Pelimaailma synnyttää vielä pitkään uusia työpaikkoja. Virtuaalinen ja reaaliaikainen sekoittuvat keskenään entistä tehokkaammin. Pelillisuus leviää myös työelämään – esimerkiksi opetukseen, tutkimukseen, suunnitteluun ja kehittämiseen. Uudesta valokaapelista voi kotiin tulla palkka, viihde, koulutus, uudet kengät tai antibiootit. Kokemuksellinen oppiminen yhdistää lähiympäristön, pelit ja liikkumisen.

Joka päivä ihmiset ovat tulossa entistä energia- ja ympäristötietoisemmiksi. Kiinassa saasteet ovat ihan käsin kosketeltavia. Silmien kirvely ja hengitysvaikeudet pakottavat ihmiset miettimään talouskasvua ja ympäristöarvoja uudelleen. Likaantuvat vedet, ilma ja maaperä on hoidettava kuntoon. Kaikenlaiselle ympäristöosaamiselle on paljon kysyntää, energiataloudesta kemian huippuosaajiin.

Käsityöläisammattit ovat palaamassa arvoon arvaamattomaan. Talot on uusittava nykyaikaisiksi, ja putki-, sähkö- ja rakennusmiehistä

on pulaa. Ihmiset ovat tulossa yksilöllisiksi, ja 3D-tulostaminen luo lisää paikallista/hajautettua valmistusta. Toisaalta suunnittelu voidaan tehdä missä vaan, ja osat voidaan hankkia kilpailuttamalla kaikkialta maailmasta. Lumian kännykän osat kiertävät maailman kolme kertaa ennen kuin puhelin on kasattu.

Kun teollisuus automatisoituu, kulttuurin, taiteen, harrastusten, viihteen, personal trainereiden ja monien muiden elämänhallinnan palveluiden kysyntä kasvaa. Pääkaupunkiseudun ihmiset tulevat Nuuskion kansallispuistoon ”rauhottumaan hektisestä elämästä” ja ”lataamaan akkuja”. Ihmiset etsivät elämälleen tarkoitusta ja merkitystä. Terveet elämäntavat myyvät hyvin myös tulevaisuudessa. Ikääntyminen, sairaudet ja vaivat ovat uusiutuva luonnonvara. Ammatillaisia tarvitaan runsaasti terveydenhuollon eri tehtävissä.

Jatkuva globalisaatio ja trendinomainen kansainvälistyminen luovat tarvetta monikulttuurisuuden hallinnalle ja kielten vahvalle osaamiselle. Kulttuurien tunteminen ja hyvä kielitaito ovat erittäin arvokas yhdistelmä. Myynti tunnistetaan entistä useammin yrityksen aidoksi verenkierroksi. Vaikka tuote/palvelu olisi kuinka hyvä, mutta kukaan ei siitä tiedä, yrityksellä ei ole tulevaisuutta. Globaalissa talouksessa on kysyntää myös finanssi- vakuutus- ja lakialan osaajille.

Globalisaation rinnalla muoti-ilmiöksi on muodostunut lokalisaatio – paikallistalous. Elintarvikkeet ja lähiruoka ovat ihmisten suosiossa, ja ne tarjoavat mahdollisuuksia uudelle maataloudelle. Paikallinen puhdas energiantuotanto luo työtä suunnittelussa, valmistuksessa, logistiikassa, asentamisessa, huollossa ja ylläpidossa. Tulevaisuudessa yhä suurempi osuus tuotteista on biomateriaaleista valmistettuja. Myös bioenergian käyttö kasvaa ja lisää metsätalouden työpaikkoja.

3. MUUTTUVAT TYÖSUHTEET

Toivottavasti myös tulevaisuudessa suomalainen yhteiskunta perustuu vakaille ja mahdollisimman pysyville työsuhteille. Monet suomalaiset pystyvät rakentamaan pitkäjänteisesti tulevaisuutensa luottaen siihen, että työsuhde säilyy, perheen elanto on suhteellisen turvattu ja asunto- ja autolainaakin pystyy ottamaan.

Emme kuitenkaan voi ummistaa silmiämme politiikassa myös siitä, että entistä suurempi osa Suomessa asuvista ihmisistä on siirtynyt huomattavasti epävakaampiin työsuhteisiin. Ihmiset toimivat usein palkkatyön, yrittämisen ja työttömyyden välisellä harmaalla vyöhykkeellä.

”Työsuhteet
ovat yhä
epävakaampia.”

Näyttää todellakin siltä, että elinikäisten työpaikkojen sijasta ihmisten tulot muodostuvat tulevaisuudessa enimmäkseen monesta tulonlähteestä. Sijaisopettajan työn ohella saatat vuokrata omaa kotia Airbnb:n kautta. Poikasi ajaa Uber-taksia sinun autollasi. Otat autostasi pienen vuokran, ja samalla

käyt tuuraamassa poikaasi taksikuljetuksissa pari kertaa viikossa. Opetustehtäväsikin on muuttunut osin digitaaliseksi.

Suomalainen yhteiskunta ei ole kyennyt vastaamaan tällaiseen maailman muuttumiseen riittävällä tarmolla. Elämme edelleen teollisen yhteiskunnan rakenteessa. Tyytymättömyys ja kateus ovat kasvanneet, ja kiinnostus työntekoa kohtaan on vähentynyt. Varakkaimmat eivät riittävästi mieti kakun kasvattamista, koska korkea verotaso koetaan epäreiluna asiana suhteessa ympärivuorokautiseen ja kiivaaseen työrytmiin.

Keskituloiset ovat korkean marginaaliveron ja tulonsiirtojen välisessä kannustusloukussa. Vaikka kuinka tekee duunia, se ei juuri näy palkkapussissa. Lapsiperheessä vähemmän ansaitsevan puolison pitää tienata vähintään 2600 euroa kuukaudessa, että saadaan kaikki tulosiirrot kompensoitua. Moni kysyykin, siirrytäänkö taas ”kotiäiti(isä) talouteen”, vaikka meidän piti nostaa työllisyysastetta?

Sitten ovat työttömät, jotka eivät uskalla ottaa lyhytaikaista työtä vastaan, koska menettävät työttömyys- ja sosiaaliturvansa. Nykyinen työmarkkinajärjestelmä, työttömyysturva ja eläkejärjestelmä on kaikki aikanaan luotu maailmaan, jota ei sellaisenaan enää ole. Sosiaaliturvajärjestelmä on kuin tilkkutäkki, jota yritetään korjata parsimalla. Syrjäytyminen ja huono-osaisuuden lisääntyminen ovat vakava uhka suomalaiselle yhteiskunnalle. Siirtyminen pitkäaikaistyöttömyydestä takaisin työelämään on suuren kynnyksen takana.

4. MYÖS YRITTÄJYYS MUUTTUU

Yrittäjyyseen ei ole enää niin kuin ennen. Perinteisesti yrittäjät luokiteltiin pieniin, keskisuuriin ja suuriin yrityksiin. Toinen kategoria oli vienti- ja kotimarkkinayritykset. Kolmantena ryhmänä yrittäjät jaettiin eri toimialoihin. Nykyisin joku yritys/yrittäjä voi syntyä globaaliksi, ja eri toimialojen yrittäjien sijaan puhutaan systeemisistä yrityksistä.

Työn sisällön näkökulmasta yrittäjyysmääritelmät ovat nykyisin vielä moniportaisempia. Löydän ainakin kahdeksan eri yrittäjätyyppiä. Aloittaen pienemmästä päästä: pakkoyrittäjät ovat niitä henkilöitä, jotka on työttömyyden aikana pakotettu yrittäjäkursseille ja sen jälkeen perustamaan yritys. Kateissa on sekä elanto että motivaatio. Palkkatyö onkin usein lastenleikkiä verrattuna yrittämiseen. Mukana on aina huoli siitä, miten ensi kuussa riittää rahaa ruokaan ja vuokraan.

Elämäntapayrittäjien motivaatio on saada itselleen rahoitusta ylläpitää mieluista elämäntapaansa. Kalifornian surffauskoulujen omistajat ovat tyyppisiä elämäntapayrittäjiä. Suomessa hyviä esimerkkejä voivat olla golfopettajat tai luontoyrittäjät, joille rakkaasta harrastuksesta on tullut myös elinkeino.

Pienyrittäjiä tapaamme lähes joka kivijalkakaupassa. He tekevät arvokasta työtä työllistämällä itsensä ja kenties muutaman työntekijän. Päätaavoite ei ole kuitenkaan kasvaa, vaan ensisijaisesti turvata oma ja perheen elanto. Monet pienyrittäjistä ovat myös yksinyrittäjiä.

Yhteiskunnallisilla yrittäjille motivaatio on jonkin havaitsemansa epäkohdan korjaaminen tai muu yhteiskunnallinen kysymys. Eräs ystäväni perusti vammaisten lasten hoitokodin, koska hän koki, että hänen oma lapsensa ei saanut arvoistaan hoitoa muualla. Samalla hän helpotti monen vammaisen lapsen perheen arkea. Yhteiskunnalliselle yrittäjälle toiminnan motivaatio ei perustu voiton tavoittelulle, vaan hyvän tekemiselle.

Verkostoyrittäjät eivät välttämättä halua itse kasvaa, mutta yrittäjän aktiivinen toiminta kasvattaa hänen ympärillään olevaa ja hänestä riippuvaista yrityskantaa. Varsinaisia raketteja ovat kasvuyrittäjät. He ovat yrittäjiä, jotka heti ensimmäisestä päivästä lähtien haluavat valloittaa maailman. Heidän yritystensä vuotuinen liikevaihdon kasvu nousee usein satoihin prosentteihin.

Sarjayrittäjät nauttivat yrityksen kasvattamisesta vain tiettyyn mittaankin saakka. He haluavat kerta toisensa jälkeen kokea kaikki kasvuvaikeudet ja exitoida itsensä ulos yrityksestä jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa – ja ryhtyä uudelleen yrittäjiksi. Kanssayrittäjät ovat myös erään tyyppin sarjayrittäjiä. He eivät kuitenkaan halua olla yri-

”Yrittäjäksi voi tulla lähes huomaamattakin.”

tyksessä osake-enemmistön haltijoina, vaan haluavat osaamisellaan tukea varsinaista yrittäjää.

Yrittäjäksi voi tulla lähes huomaamattakin. Nykyisin monet tahot eivät halua palkata sinua, vaan sanovat, että maksamme sinulle tästä tehtävästä 900 euroa, mutta hoida itse työnantajavelvollisuutesi ja maksa palkkasi ja verosi. Esimerkiksi Ukko.fi palvelussa tämä käy kätevästi – huomaat nopeasti olevasi sekä itsesi työnantaja että työntekijä. Samalla huomaat, että sinulle jää 900 euron palkkiosta käteen kenties 250 euroa. Se siitä kannustavuudesta.

5. PELKO ESTÄÄ UUDISTUMISEN

Edes tyytymättömyys nykytilaan ei saa suomalaista hyppäämään uuteen ja tuntemattomaan. Tutkimukset kertovat meidän olevan vanhojen rakenteiden orjia. Lähes puolet suomalaisista kokee olevansa usein stressaantuneita. Viidesosa työvoimasta kokee, että heillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa lainkaan omaan työtaakkaansa. Yli yhdeksän päivän sairaslomia kertyy Suomessa vuosittain yli 16 miljoonaa päivää.

Pelko työpaikan menettämisestä on suurempi kuin innostus löytää jotain uutta ja parempaa. Mietimme mitä se naapurikin mahtaisi sanoa, mikäli minulla ei enää olekaan työpaikkaa. Tai irtisanooko pankki heti lainasopimukset ja ilmoittaa, että luottokortti ei enää ole käytettävissä. Meidät on sidottu yhteiskunnan rakenteisiin kuin betoniin. Elämän haasteiden kanssa kamppailevan, stressaantuneen ihmisen elämässä ei ole tilaa innostukselle.

Jos haluamme uusia työpaikkoja, tutkimustulokset huutavat meitä tekemään monia asioita toisin. Onnelliset ihmiset ovat keskimäärin 31 prosenttia tuottavampia kuin muut. He myyvät 37 prosenttia muita enemmän ja ovat kolme kertaa luovempia. Kymmenen osaavaa ihmistä saa enemmän aikaan kuin sata osaamatonta. Kymmenen innostunutta ihmistä saa enemmän aikaan kuin sata normaalia suorittajaa.

Löytyisikö maailmalta mitään innostumisen esimerkkiä? Olin muutaman viikon Kaliforniassa. Stanfordin ja Palo Alton positiivinen ja luova ilmapiiri imaisi minut nopeasti mukaansa. Tunsin, että ideoita pyöriteltiin ja toteutettiin pikavauhtia. Onnistumiseen kannustettiin, ja epäonnistumisia pidettiin oleellisena osana elämää. Asema ei ollut tärkeä, vaan ideat ja tekeminen. Uuteen yritystoimintaa lähdettiin innokkaasti mukaan, ja työpaikat kilpailivat osaavista ihmisistä.

Tulin takaisin koti-Suomeen täynnä energiaa ja uusia ideoita. Maennuin alle viikossa. Uusia ideoita ei haluttu kuunnella, ne vaiettiin

kuoliaaksi. Kenties esittäjä oli väärä. Samaa kohtelua saivat kuitenkin myös monet tuttavani. Onnistumisesta oltiin kateellisia, ja epäonnistuminen oli hieno vahingonilon kohde. Törmäsinkö vain vääriin ihmisiin, vai oliko vahingonilo ja ankeuttaminen sittenkin yhteisöllinen, kenties jopa koko kansakunnan ongelma? Työilmapiiri ja johtaminen on ilmeisesti monessa paikassa surkeaa.

”Nyt alkaa taistelu innostuksen puolesta.”

Ryhdyin tarkemmin analysoimaan koko suomalaista yhteiskuntaa. Suomeen on noussut slaavilainen ryhmähenki, jonka mukaan ketään ei saisi nostaa ryhmä yläpuolelle. Ankeuttajia löytyi joka puolelta. Ajankohtaisessa Kakkosessa oli peliteollisuusilta. Nuoret yrittäjät kertoivat innostuneesti maailmanvalloituksesta. Taas tuli kylmää suihkua sosiaalisessa mediassa. ”Peleillä ei hoideta vanhuksia”. ”Pelit ovat peljää, eikä niistä pidä vientituotteita tehdä”.

Nämä kyyniset kommentit saivat minut innostumaan teoriasta nimeltään ”positiivinen psykologia”. Onneksi meillä on nousemassa uusi positiivisen ajattelun ihmisryhmä. Positiiviset ja innostuneet ihmiset luovat Suomen tulevat työpaikat. Monet tutkimukset osoittavat, että innostunut työntekijä hoitaa tehtävänsä huomattavasti paremmin kuin työhönsä kyllästynyt. Mielenpähoittajat yrittävät kuitenkin tämän aktiivisesti estää. Nyt alkaa taistelu innostuksen puolesta.

Väitän, että tulevaisuudessa maailma jakautuu niihin maihin, jotka rohkaisevat uusiin ideoihin, ja niihin maihin, jotka tukahduttavat ihmisten luontaiset ideat. Entä jos Suomi voisikin olla esimerkkimaa maailmassa, jossa ihmisten luontainen innostus saadaan parhaiten kanavoitua tuottavaksi toiminnaksi.

6. ONKO OLEMASSA INNOSTUKSEN POLITIIKKAA?

Professori Pirjo Stählen mukaan lukuisat kansainväliset vertailut osoittavat, että Suomi kuuluu tätä nykyä maailman ehdottomaan kärkikastiin, etenkin kun tilannetta arvioidaan laadullisin mittarein: hyvinvointina, onnellisuutena, kilpailukykyinä ja osaamisena.

Toisaalta löytyy sellaisia heikentäviä signaaleja, joihin Suomen on syytä kiinnittää huomiota. Ruotsin globalisaatio- ja imagoindeksi on paljon Suomea vahvempi. Ruotsi analysoi herkemällä korvalla maa-

”Innovaatiopuheista puuttuu tärkein – innostus.”

ilman muutosta ja pystyy löytämään tehokkaasti omat markkinarakonsa.

Suomi on selvästi alisuoriutuja. Aineettomat tekijät ovat taloudelle yhä tärkeämpiä. Suomi on aineettoman pääoman osalta selvästi huippuluokkaa, mutta tuotoksia ei tule riittävästi ulos. Hyvästä raaka-aineista ei saada kaikkea irti. Jotain oleellista puuttuu.

Prosessipääoman eli maan operatiivisen toimivuuden osalta Suomi sijoittuu kaikista heikoimmin. Suuri työttömyys, uuden yritystoiminnan käynnistämisvaikeudet ja yleinen tuottavuuden hidaskasvu antavat viitteitä yhteiskunnan jäykkyydestä.

Suomi alisuoriutuu verrattuna potentiaaliinsa. Menestys vaatii vaikiintuneiden toimintatapojen muuttamista, rakenteiden kehittämistä ja rohkeaa kokeilukulttuuria. Stählen mukaan suomalaisista innovaatiopuheista puuttuu sen tärkein elementti: innostus.

Voimme aivan perustellusti kysyä, onko suomalaisessa yhteiskunnassa kannustavuus kateissa, ja tuomitseeko nykyinen malli tietyt ihmiset köyhyyteen? Köyhyyskierteestä on todella vaikea päästä nyky-Suomessa taas jaloilleen.

Uskon, että politiikka voisi omilla päätöksillään kääntää Suomen suuntaa – antaa ihmisille uskoa tulevaisuuteen ja uskallusta rohkeisiin päätöksiin. Seuraavaksi teen seitsemän ehdotusta Suomen suunnan muuttamiseksi:

7. SEITSEMÄN EHDOTUSTA

Innostunut koulu

Tämän kirjan omassa pamfletti-osassaan Saara-Sofia Sirén viittaa J.V. Snellmaniin, jonka mukaan sivistyksessä on pienen kansan turva. Snellman pohti filosofiassaan ihmisen yksillöllistä kehitystä, henkistä kasvua ja mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan rakentajana.

Tarvitsemme kipeästi uusia yhteiskunnan rakentajia.

Sirén pohtii sitä, kasvattako meidän koulutusjärjestelmämme kansalaisia, jotka pystyvät paitsi omaksumaankin tietoa, myös käyttämään mielikuvitustaan. Miten todellakin pystyisimme jo lapsesta lähtien vähentämään uuden sukupolven epäonnistumisen pelkoja ja lisäämään innostusta kokeilla uutta.

Voisimme rakentaa esimerkiksi Innostunut koulu -konseptin. Koulussa yrittäminen, onnistuminen ja epäonnistuminen ovat hyväk-

syttäviä ja jopa suositeltavia asioita. Koulussa kokeillaan ja testataan. Digioppiminen täydentää perinteistä oppimista. Oppimista ja oppimisympäristöjä täytyy uudistaa. Vain harvalle lapselle paras oppimistapa on paikallaan istuminen.

Samalla tunnustetaan se, että luokkakoot eivät voi olla liian suuria – henkilökohtaisuus kärsii. Vaikka se maksaa yhteiskunnalle, se tuo moninkertaisesti saman rahan takaisin, koska kouluista putkahtaa ulos itseensä luottavia, analyttisiä ja innostuneita nuoria. Kokoomus voisi taas päättää olla sivistyspuolue – ja todistaa se teoilla.

Tulorekisteriin liittyvä kannustava ja velvoittava perustulo

Nykyisin uuden työn ja yrittäjyyden suurena kynnyksenä on lähes totaalinen työttömyys- ja sosiaaliturvan suojaverkon puuttuminen. Miksi minä lähtisin jotain uutta yrittämään, mikäli minä joudun samanaikaisesti epätoivoiseen tukiviidaksoon? Mitä jos en saakaan asiakaskuntaa ja tulorahoitusta? Kytäänkö kuukausitolkulla työttömyyspäivärahaa?

Jotain on sentään yritetty tehdä. Nykyisen hallituksen aikana nostettiin työttömyysturvan suojaosuutta 300 euroa ennen sosiaaliturvan etuuksien pienentymistä. Kun tulot ylittävät 300 euroa, tuloista 50 prosenttia vähennetään työttömyyspäivärahasta. Lisäksi työstä saadun palkan ja ansiopäivärahan yhteismäärä voi olla enintään työttömyyttä edeltävän palkan suuruinen.

Minusta kaikki tämä kuulostaa edelleen liian monimutkaiselta. Kynnyksiä ja rajoja on liikaa. Monien mielestä suojaosuus oikein kehottaa, että älä nyt enempää tienaa kuin 300 euroa kuukaudessa. Missään tapauksessa ei saa tienata enemmän kuin aikaisemmassa työpaikassa.

Tulevaisuudessa työttömyys- ja sosiaaliturvan on oltava selkeä, ja sen on mahdollistettava erilaiset työn tekemisen tavat. Malli voisi yksinkertaisimmillaan olla negatiivisen tuloveron malli. Negatiivisen tuloveron kokeiluun tarvitaan tehokas tulorekisteri, josta nähdään kaikki henkilön tulot ajantasaisesti.

Hallitus suunnittelee tulorekisterin toteutusta vuoden 2019 alusta, mutta ehdotan sen toteutuksen aikaistamista vuodella. Uuteen tulorekisteriin liitettäisiin app-sovellutus, jos-

”Työttömyys- ja sosiaaliturvan on mahdollistettava erilaiset työn tekemisen tavat.”

sa voit kännykälläsi heti nähdä, paljonko sinulle jää käteen esimerkiksi 200 euron keikkatyöstä.

Perustulon korvaustaso on suunniteltava huolellisesti, jotta kannustavuus kokopäiväiseen työhön säilyy etusijalla ja vältetään prekariaatti-ilmio. Mikäli palkkatulo jää kuukaudessa esimerkiksi alle 800 euron, valtio korvaa erotuksen henkilön tulotilille. Työhön kannustavuuden on oltava perustulon olennainen elementti. Ehdotukseni on, että kun saat kuukauden aikana muita tuloja, perustulo putoaa vain 50 prosenttisesti (esimerkiksi 500 euron palkkatuloilla perustulo on $800 - 500/2 = 550$ euroa). 1600 euron muilla kuukausituloilla perustulo poistuu kokonaan.

Perustulo ei tulisi kenellekään automaattisesti kuin ”Manulle illallinen”. Velvoittavuus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi Brittiläisen Anthony Atkinsonin mallilla. Atkinson halusi rakentaa perustulomallin, joka sisältää vähemmän poliittista vastustusta kuin vastikkeeton perustulo. Etuisuuksien saajan tulisi etuutta vastaan tehdä tietty määrä palkka- tai kansalaistyötä. Tulotilille ilmoitat joka kuukausi, missä työtehtävissä olet ollut. Vastikkeelliset mallit sopivat hyvin työyhteiskunnan moraaliseen koodiin ja ovat siten kannatettavia.

Uusi perustulo voisi korvata myös opintotuet ja siihen liittyvät asumislisät. Tämä korostaa elinikäisen oppimisen merkitystä yhteiskunnassa. Viime kuukausina olemme eduskunnassa puhuneet paljon siitä, mikä on perustulokehityksen pilottiryhmä. Mielestäni pilottiryhmänä voisivat olla kaikki perustulomallista kiinnostuneet. Samalla allekirjoitat kuitenkin sitoumuksen, jossa et käytä seuraavaan viiteen vuoteen mitään syyperusteisia sosiaaliturkia. Ainoastaan hyvin painavin perustein ja eri anomuksesta voisit palata vanhan ja byrokraattisen mallin asiakkaaksi.

Inhimillinen konkurssi

Uuden elämänvaiheen aloittamista hidastaa myös konkurssin pelko. Konkurssi on Suomessa paljon suurempi maailmanloppu kuin monessa muussa vertailumaassa. Esimerkiksi USA:ssa sanotaan, että jos et ole epäonnistunut tarpeeksi, et ole yrittänyt tarpeeksi.

Vuosittain Suomessa tehdään lähes 3000 konkurssia ja 500 velkaneeraus päätöstä. Noin 12 000 ihmistä menettää työpaikkansa konkurssin kautta joka vuosi. Suuri kysymys on, voisiko tietyn osan konkurseista välttää sillä, että tuhon kierteeseen puututaan ajoissa? Tai

voisiko konkurssin jälkeen minimoida inhimillistä kärsimystä? Antaa ihmisille mahdollisuus uuteen alkuun.

Raaka peli näyttää Suomessa olevan tämän hetken linjana. Keväällä 2016 konkurssille antoi kasvoj vantaalainen kuljetusyrittäjä Ossi Myllymäki. Myllymäen tapaus on malliesimerkki kiristyneestä rahamarkkinatilanteesta ja epäonnistuneen ihmisen kohtelusta. Vakavaraisuusvaatimusten kanssa kamppailevat pankit välttävät riskejä ja keskittyvät vakavaraisiin asiakkaisiin.

Haasteelliseksi asian Suomessa tekee se, että usein pankit aloittavat yrittäjän noidankehän. Julkiset rahoittajat sanovat, että he tulevat mukaan vain siinä tapauksessa, että pankki on edelleen riskin jakajana. Myllymäelle molemmat sanoivat ei ja ei. Samanaikaisesti oman pääoman rahoitus Suomessa on edelleen lapsenkengissään. Rahaa yrityksen pelastamiseen ei löydy mistään.

Noidankehä muuttuu painajaiseksi siinä vaiheessa, kun konkurssi on tosiasia. Näin myös Myllymäellä. Pesänselvittäjä ei yrittäjän mielestä halunnut yhteistyötä omaisuuden realisoinnissa – lain suomin oikeuksin. Aika kului ja parikymmentä linja-autoa ja 60 pienoisbussia menettivät arvoaan joka päivä. Samassa tahdissa kasvoi yrittäjän velkasumma.

Monilla konkurssin tehneillä painajainen jatkuu vuosikymmeniä. Luottotiedot ovat menneet. Työttömyysturvaa ei tule, olethan yrittäjä. Toisiin yrityksiin ei ole menemistä, koska konkurssin tehnyt "saastuttaa muutkin yritykset" vaikka hallituspaikallaan. Vaikka kuinka yrität maksaa velkoja takaisin, viivästyskorko juoksee aina edellä. Luovuttaminen käy monella mielessä.

Tarvitseeko meidän menettää varsin harvinaista yrittäjävoimaa edellä kerrotulla tavalla? Mielestäni ei! Ensinnäkin voimme monipuolistaa yritysrahoitusta, jotta emme olisi niin pankkivetoinen talous. Suomi olisi saatava maaksi, jossa ihmiset sijoittavat kotimaisiin yrityksiin ja jakavat yrittäjän riskiä. Tarvitsemme joukkorahoitusmalleja, pörssijä ja vaikkapa tulonlähdejaon poistoa Ruotsin tapaan.

Konkurssimenettelyä on pakko muuttaa. Vaikeuksissa olevat yrittäjän on päästävä velkasaneerausmenettelyyn riittävän varhaisessa vaiheessa, koska monet nyt konkurssin tehneet yritykset olisivat olleet pelastettavissa. Sekä velkasaneerauksen että konkurssin hin-

"Ihmisille on annettava mahdollisuus uuteen alkuun."

”Pesähoitajien huolehdittava myös velallisen eduista.”

nan on oltava kohtuullinen. Pesähoitajille on asetettava velvoite huolehtia myös velallisen eduista. Asioiden on edettävä ripeästi ja tehokkaasti. Mikäli näin ei tapahdu, riskinä on korvausvelvollisuus.

Konkurssin tehneen velkataakka on saatava järkevälle tasolle. Velkapääoma on maksettava, mutta velkojen korot voisi unohtaa tai ainakin minimoida. Sellaista ei voi tapahtua kuten yhdelle ystävälleni. Hän maksoi 15 vuotta konkurssivelkojaan säännöllisesti joka kuukausi sovitun summan. Lopputuloksena 15 vuoden maksamisen jälkeen velkapääoma kasvoi 10 000 eurolla. Kaikki me olemme ihmisiä.

Yritysten taseita vahvistava veromalli

Meidän on aidosti tunnustettava, että Suomen verojärjestelmä ei nykyisin sisällä merkittäviä kasvua ja innovatiivisuutta kannustavia tekijöitä. Esimerkiksi Virossa yritysten tekemät voitot verotetaan vasta kun voittovarot nostetaan yritysten omistajien käyttöön. Sen takia Virossa omistajien kannattaa sijoittaa voittonsa mieluummin yrityksen kasvuun kuin muihin sijoituskohteisiin.

Mikäli Suomi toteuttaisi vastaavan veromallin, loppuisivat puheet panamatileistä saman tien. Suomi ilmoittaisi rohkeasti, että tämä maa haluaa olla paras toimintaympäristö kasvavalle yritystoiminnalle. Olemme maailman vähiten korruptoitunut maa, meillä on maailmanluokan infrastruktuuri ja korkea koulutustaso – ja nyt myös varsin kilpailukykyinen yritysverotus.

Uskon, että uudessa mallissa omistajat haluavat ottaa myös ulos mahdollisia voittovaroja yrityksistään. Palkkavero maksetaan nykyisin suuremmalla veroprosentilla, joten valtion verotulot saataisivat muutamien vuosien päästä kasvaa selvästi. Kun yrityksillä on enemmän vakavaraisuutta, niillä on kiinnostusta myös työllistää. Sen seurauksena palkkatulojen verokertymä nousisi huomattavasti, ja ihmiset siirtyisivät työttömyysputkesta yhteiskunnan aktiivisiksi jäseniksi.

Reilu ja hallittu viestinvaihto

Kasvua voi tukea myös hallitulla viestinvaihdolla. Suomessa on paljon ihmisiä, jotka ovat tehneet jo merkittävän uran muiden palveluksessa,

mutta haluaisivat vielä kasvattaa ja kehittää omaa yritystään – tehdä jonkin oma kädenjäljen. Osakkaaksi pääseminen on kuitenkin kallista, ja unelma kariutuu. Vaivalla vuosikymmenien aikana saatua omakotitaloa ei uskalleta enää kiinnittää koko elämäntyön menettämisen pelossa.

Ratkaisu tähän ongelmaan voisi olla Iso-Britanniassa käytössä oleva malli. Siellä yhtiön nykyiset omistajat voivat halutessaan myydä uudelle, vahvaa lisäosaamista yhtiöön tuovalle omistajalle lisäosakkeita käypää arvoa halvemmalla hinnalla. Myyntihinnan ja käyvän hinnan erotuksesta omistaja maksaa vain 10 prosentin veron. Suomessa verottaja laskuttaa erotuksen tuloveroasteikon mukaan, jolloin veroprosentiksi saattaa tulla yli 50.

Tulonlähdejaon poisto

Kun päätetään ryhtyä yrittäjiksi, USA:ssa kysytään aina ensimmäisenä rahoitusta ystäviltä, kavereilta, vanhemmilta ja sukulaisilta. Eikös elinikäisten ystävien pitäisi tietää parhaiten se, onko sinusta yrittäjäksi? Suomessa sukulaisilta kysytään rahoitusta aivan viimeisessä hädässä – minähän saatan epäonnistua.

Suomalaiset on saatava ymmärtämään, että yrittämisen rahoitus on aina riskipäätös. Voitot voivat olla merkittäviä, mutta aina välillä voi myös menettää sijoittamansa varallisuuden. Poliittiset päätökset voivat kuitenkin rohkaista kasvun rahoittamiseen ja lieventää tappioiden aiheuttamaa tuskaa.

Maailmalta on jälleen hyvä ottaa oppia. Ruotsi on toteuttanut tulonlähdejaon poiston. Ideana on katsoa kaikkia henkilön tuloja ja menoja samoilla kriteereillä. Mikäli vuonna 2016 henkilö sijoittaa ystävänsä yritykseen 10 000 euroa, ja ystävän yritys tekee konkurssin vuonna 2019, sijoittajalla on mahdollisuus vähentää sama 10 000 euroa vuoden 2019 tuloistaan. Tappion voi vähentää sekä palkka- että pääomatuloista.

Verottomat pienosingot

Toinen esimerkki oman pääoman ehtoisen rahoituksen lisäämiseksi olisivat verovapaat pienosingot. Mikäli yksityishenkilö voisi saada verottomia osinkoja esimerkiksi 2000 euroon saakka vuodessa, kiinnostus sijoittamiseen lisääntyisi varmasti.

Uskon, että kyseiset ehdotukset lisäisivät yksityisten ihmisten kiinnostusta uuteen työhön ja yritystoimintaan. Uskon, että suomalaiset

olisivat uudistusten jälkeen myös valmiimpia sijoittamaan suomalaiseen yritystoimintaa, jolloin he tukisivat suomalaisten yritysten kasvuponnisteluja.

KAHDEN KÄSILAUKUN STRATEGIA

Juhana Vartiainen

1. MARKKINATALOUDEN JA HYVINVOINTIVALTION LIITTO

Kun kylmän sodan pöly on laskeutunut, pohjoismainen hyvinvointivaltio – eli talousliberalismin ja sosialidemokraattisen hyvinvointivaltion liitto – on selvinnyt yhteiskuntajärjestelmien kamppailusta voittajana. Markkinatalous ja kansainvälinen työnjako osoittivat paremmuutensa suhteessa suunnitelmatalouteen ja omavaraisuuspyrkimykseen. Tässä mielessä kapitalismi voitti kommunismin.

Mutta myös hyvinvointivaltio voitti, ja voi hyvin sanoa, että liberalismi ja sosialidemokratia voittivat yhdessä. Hyvinvointipalvelut ja sosiaaliturva ovat tehneet markkinataloudesta ja globaalista työnjaosta paitsi hyväksyttävän myös tehokkaamman ja paremman. Kun vertaillaan kansakuntien hyvinvointia on silmiinpistävää, miten pohjolan kansakunnat kiilaavat vertailujen kärkeen niin aineellisen hyvinvoinnin mittarien kuin oikeudenmukaisuuden, turvallisuuden ja pehmeämpien elämän laadun mittareidenkin suhteen. Ainakin taloustie-

”Hyvinvointivaltio
tukee
markkinataloutta.”

devetoisissa kansainvälisissä keskusteluissa on alettu enenevästi nähdä, että pohjoismainen hyvinvointivaltio ja markkinatalous ovatkin toisiaan tukevia instituutioita. Ne eivät edusta vastakkaisia pyrkimyksiä – eikä niiden kannattajien pitäisi politiikassa taistella toisiaan vastaan.

Ekonomistien ihailu¹ pohjoismaista hyvinvointivaltiota kohtaan nojaa siihen, että Pohjoismaat ovat lopultakin keskimäärin hyvin markkinaehtoisia ja markkinamyönteisiä maita. Ne ovat luotettavia vapaakaupan kannattajia, niiden hyödykemarkkinoiden säätely on vähäistä ja makrotalouspolitiikka – itsenäinen rahapolitiikka ja sääntöperäinen julkistalouden hoito – on järjestetty koko lailla oikeaoppisesti taloustieteellisten suositusten mukaisesti. Työmarkkinoilla on toki vahvoja ammattiliittoja, mutta nekin ovat pääosin osanneet sopeutua kapitalistisen maailmantalouden rajoituksiin ja pitäneet investointien kannustimet hyvinä.

Mutta symbioosi hyvin toimivan markkinatalouden ja julkisesti järjestetyn hyvinvointivaltion välillä on näitä hajahuomioita syvälisempi. Markkinatalous toimii parhaiten silloin, kun sen tukena on vahva julkinen talous palveluinen ja tulonsiirtoineen. Hyvin järjestetyt hyvinvointipalvelut täydentävät markkinataloutta tuiki tarpeellisella tavalla. Yksityisillä vakuutusmarkkinoilla ei synny riittävää sosiaaliturvaa, ja kattavilla koulutus- ja terveyspalveluilla on niin huomattavia myönteisiä ulkoisvaikutuksia, että ne kannattaa järjestää julkisella rahoituksella. Taloustieteilijät tuntevat hyvin nämä argumentit.

Hyvinvointivaltio tukee markkinataloutta kuitenkin myös toista kautta. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion taloudellisen budjettirajoituksen on mentävä umpeen, eli menot on voitava rahoittaa, ja siitä enemmän tuonnonpana. Mutta tällaisella laajalla julkistaloudella on myös poliittinen budjettirajoituksensa. Hyvinvointivaltio on elin-kelpoinen vain, jos se luo välillisesti sellaiset poliittiset asenteet, jotka puolestaan luovat sellaisen poliittisen enemmistön, joka tukee vas-tuullista talouspolitiikkaa.

¹ Sixten Korkmanin ja 5 muun taloustieteilijän kirja “The Nordic Model” vuodelta 2007 on yksi esimerkki raportista, jossa analysoitiin tätä markkinatalouden ja hyvinvointivaltion keskinäistä symbioosia.
<https://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/B232.pdf>

On selvää, että kansainvälinen työnjako, globalisaatio ja vapaakauppa luovat aineellisen elintasomme. Ne luovat suuren yhteensasketun kansantuotteen ja varallisuuden. Globaali markkinatalous on siis aikamoinen rahasampo, mutta se on myös kasino. Talouskasvu merkitsee jatkuvaa rakennemuutosta. Lisäksi jotkin ihmiset ovat yksinkertaisesti huonommin talouselämään varustettuja kuin toiset, omien ominaisuuksiensa ja perhetaustansa vuoksi. Siksi markkinatalous voi myös pahimmillaan luoda valtavia hyvinvoinnin kuiluja.

”Globaali markkinatalous on siis aikamoinen rahasampo, mutta se on myös kasino.”

Markkinatalous ja globalisaatio ovatkin aina olleet poliittisen vastustuksen ja epäluulon kohteena. Voisi jopa väittää, että niihin kohdistuva vastustus on synnyttänyt kaikkein suurimmat yhteiskunnalliset vastakkainasettelut ja konfliktit, joita eurooppalainen maailma on kokenut. Sekä kommunismi että natsismi haastoivat liberaalikapitalismin, eikä toinen maailmansota olisi syttynyt ilman niitä.

Hyvinvointivaltio on siksi nähtävä myös tapana tehdä globaali-kapitalismin rahasammosta poliittisesti hyväksyttävä. Kun meillä on riittävät sosiaaliturvan ja palveluiden turvaverkot, on myös helpompi saada tukea politiikalle, joka ylläpitää kapitalismin kasvukykyä. Silloin ei yhtä helposti sorruta lyhytnäköiseen mutta tuhoisaan politiikkaan.

Voi siis hyvin perustein väittää, että juuri riittävät yhteiskunnalliset turvaverkot ovat paras tae sille, että markkinatalouden ja globalisaation populistinen vastustus ei nouse yli äyräidensä. Tämä ei ole pelkkää elämälle vierasta teoretisointia. USA:n presidentinvaalikampanjan tuoreet tapahtumat sekä edellisen vuosikymmenen ns. subprime-velkakriisi ovat pelottavia esimerkkejä vastakkaisesta tilanteesta. Donald Trumpin talouspoliittiset lupaukset ovat markkinatalouden ystävän näkökulmasta katastrofaalisia: rajojen sulkemista ja protektionismia. Tällaisille lupauksille syntyy nimenomaan poliittista kasvualustaa silloin, kun äänestäjät kokevat, että globalisaatio ja kapitalismi kohtelevat kaltoin vähemmän kyvykkäitä ihmisiä, eikä kaltoin kohdelluilla ole sosiaaliturvaa tukenaan. Pohjoismaatkin ovat toki saaneet osansa kansallismielisestä populismista. Uskon silti, että juuri sosiaaliturvan olemassaolo on estänyt tällaista taloudellista populismia kasvamaan vieläkin suuremmaksi ja saamaan räikeän nationalistisia muotoja.

Vapaakaupan peruseriaatteita ei ole missään Pohjoismaassa kyseenalaistettu, siinäkin tapauksessa että oikeistopopulistiset puolueet ovat osallistuneet hallitukseen tai vaikuttaneet hallituksen linjaan kuten Tanskassa.

Toinen esimerkki riittämättömän sosiaaliturvan ja kestävämmän talouspolitiikan välisestä yhteydestä löytyy niin ikään USA:sta. Chicagossa koulutettu ekonomisti Raghuram Rajan (nykyään Intian keskuspankin johtaja) on kirjassaan *Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy* (2010) kiinnittänyt huomiota siihen, miten alemman keskiluokan tulokehityksen heikkous houkutteli suosiota tavoittelevat päättäjät miettimään keinoja, joilla köyhätkin kotitaloudet saataisiin omistamaan asuntoja. Päämäärä voi kuulostaa jalolta, mutta käytännössä tämä johti asuntolainojen tyryyttämiseen sellaisillekin kotitalouksille, joiden kyky suoriutua lainoistaan oli heikko. Moni heistä oli ostanut asunnon siinä uskossa, että asuntojen hinnat jatkavat nousuaan, eikä velallinen jäisi tappiolle, vaikka välillä jäisikin työttömäksi. Tämän ns. subprime-kriisin tuhoisat seuraukset sekä USA:n että maailman taloudelle tunnemme.

Suuret tuloerot ja liiallinen turvattomuus johtavat siis herkästi vääranlaisiin poliittisiin reaktioihin. Jonkinlaista perusturvallisuutta tarvitaan myös, jotta kansalaiset hyväksyisivät ylipäänsä sellaisen talouspolitiikan, joka suosii rakennemuutosta. Markkinatalouden voitontavoitteluun perustuva rakennemuutos vaurastuttaa taloutta, mutta se luo myös häviäjiä ja heikentää joidenkuiden toimeentuloa. Emme kuitenkaan halua pysäyttää rakennemuutosta ja teknistä kehitystä, koska ne ja vain ne nostavat elintasoamme. Mutta jos haluamme että talouspolitiikka edelleen suosii kasvua ja rakennemuutosta, meidän on myös pidettävä huoli rakennemuutoksen häviäjistä. Näinkin perustelut on usein esitetty talouskasvun tutkijoiden toimesta.

Kahden käsilaukun strategia

Näistä syistä olen vakuuttunut siitä, että markkinatalous ja hyvinvointivaltio tarvitsevat toisiaan. Ne eivät edusta toisilleen vihamielisiä yhteiskunnallisia pyrkimyksiä. Tästä lähtökohdasta toivoisin kokoomuksenkin luovan politiikkansa, kumpaakaan peruspilaria anteeksi pyytelemättä. Meitä haukutaan toisinaan “thacheriläisiksi” tai “uusliberaaleiksi” (mitä jälkimmäisellä hieman hoopolla iskulauseella sitten halutaankin sanoa). Minusta tällaiset pilkkanimet pitäisi kääntää voi-

toksemme. Olkaamme anteeksi pyytelemättä ja ylpeästi thatcheriläisiä, kunhan samalla teemme selväksi, että olemme myös hyvinvointipolitiikan tukijoita, sanokaamme vaikka “tarjahaloslaisia”. Ja tehkäämme selväksi, että itse asiassa tarvitaan tosi tehokasta turbokapitalismia, jotta suomalaisten haluama kun-
niahimoinen hyvinvointilupaus voidaan toteuttaa. Margaret Thatcher oli toki jakolinjoja vahvistava poliitikko, jonka agressiivinen tyyli ei kaikilta osin kelpaa esikuvaksi. Mutta tiedämme, että hän toteutti politiikkaa, joka 1970- ja 1980-luvun Iso-Britanniassa oli välttämätöntä. Kun vastassa olivat kaikenlaisesta yhteismaltista kieltäytyneet vahvat ammattiliitot, ei Thatcherillä ollut kovin paljon muita vaihtoehtoja kuin niiden vastustaminen – varsinkin kun kysymys oli esimerkiksi kannattamattomien hiilikaivosten sulkemisesta.

”Olkaamme
thatcheriläisiä ja
haloslaisia.”

Tarja Halonen toisena esikuvana ja pohjoismaisen hyvinvointivaltion ikonina ei sen enempiä perusteluja kaivanne. Siis: rohkeasti ja anteeksi pyytelemättä sekä Margaret Thatcherin että Tarja Halosen linjalla. Kumpakaan tarvitaan. Ja koska kummallakin voimakastahtoisella rouvalla oli aina käsilaukku mukanaan, voisimme kutsua tällaista politiikan lähtökohtaa leikkisästi vaikkapa *kahden käsilaukun strategiaksi*.

2. SUOMI ON POHJOLAN TARKKAILULUOKALLA

Yllä esitetty markkinoiden ja hyvinvointivaltion avioliitto edustaa skandinaavista ideaalimallia, mutta se ei välttämättä ole kuitenkaan kovin kaukana siitä, miten Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa, ja miksei meilläkin, parhaimmillaan voidaan tai voitaisiin asioita hoitaa. Synkeä tosiasia on, että Suomi on pohjoismaiden kerhossa tarkkailuluokalla. Me emme ole osanneet samalla tavalla sopeutua ja varautua niihin keskeisiin taloudellisen ympäristön muutoksiin, jotka nyt haastavat toimintatapojamme.

Nuo kaksi suurta muutosta ovat talouden globaali integroituminen sekä väestön ikääntyminen. Kumpikaan ei sinänsä kyseenalaista pohjoismaista hyvinvointivaltiota, mutta kumpikin pakottaa sen muuttamaan joitakin toimintatapojaan. Olennaista on ymmärtää, että *pohjoismainen yhteiskuntamalli on juuri tätä. Se on kykyä muutokseen ja jatkuvaa muutosta. Muutos on tarpeen, jotta pohjoismaisen yhteiskun-*

”Pohjoismainen malli on kykyä muutokseen ja jatkuvaa muutosta.”

nan perimmäiset päämäärät, vaurauden ja oikeudenmukaisuuden yhdistäminen, olisivat ylipäänsä mahdollisia. Siksi tällainen uudistuminen ei ole ”uhka” tai ”haaste” vaan välttämättömyys ja mahdollisuus.

Globaali talous, kilpailukyky ja kustannustaso

Talouden globalisaatio – joka Suomessa vielä yhdistyy eurojäsenyyteen – merkitsee sitä, että olemme osa kansainvälisiä pääomamarkkinoita. Aivan paikallisia palveluja lukuun ottamatta tämä tarkoittaa, että yritysten kannattavuus määrää investointien kohdentumisen. Elinkeinotoiminnan on Suomessa oltava yhtä kannattavaa kuin kaikissa muissakin maissa, muuten tänne ei investoida, ja elinkeinotoiminta näivettyy.

Tästähän on viime vuosilta surullisenkin kouriintuntuvaa näyttöä Suomen kansantaloudessa. Finanssikriisin jälkeen investoinnit Suomeen ovat olleet niin alhaalla, että Suomea on todella ”ajettu alas”, eli investoinnit eivät ole riittäneet kattamaan edes pääoman kulumista. Investointien puute ei ole mikään itsestään syntyvä vitsaus, vaan se on kouriintuntuva osoitus talouspolitiikkamme epäonnistumisesta. Suomeen ei investoida koska tänne ei kannata investoida. Tämä johtuu siitä, että olemme tehneet Suomesta euroalueen sisällä liian kalliin maan.

Investointien heikkoudelle on vasemmiston piirissä löydetty kaikenlaisia näppäriä selityksiä kuten tyhmit johtajat tai vääränlainen tuotevalikoima. Talouspolitiikan näkökulmasta ne ovat suunpieksentää. Valtiovalta ei voi millään taikasauvalla kohentaa johtajien laatua tai luoda uusia tuotteita. Elinkeinoelämä voi toki ajan mittaan kehittyä paremmaksi ja monipuolisemmaksi, mutta annetuilla vahvuuksillamme ja heikkouksillamme olemme kerta kaikkiaan liian kallis maa. Siksi kilpailukykyongelmalle on tehtävä jotakin.

Suomen osalta globalisaatioon yhdistyy vielä eurojäsenyys, joka sekin pakottaa kurinalaisuuteen kustannustason hallinnassa. Eurojäsenyys tarkoittaa sitä, että meidän on sopeuduttava EKP:n rahapolitiikkaan, mutta myös sitä, että on huolehdittava kustannustasosta eikä vain inflaatiovauhdista. Emme siis voi korjata menneisyyden kustannushypyitä vain parantamalla tapamme, vaan meidän on aktiivisesti pyrittävä laskemaan kustannustasoamme suhteessa euroalueen keskiarvoon.

Tässä mielessä olemme siis euroon hakeutumalla luoneet itsellemme ylimääräisen kuntotestin. Mutta olisimme nykyisillä työelämän pelisäännöillämme pulassa, vaikka meillä olisi oma valuuttakin, koska emme oikeastaan ole sopeutuneet edes alhaiseen inflaatioon. Jos meillä olisi oma keskuspankki, sillä olisi inflaatiotavoite, ja se joutuisi nostamaan ohjauksen korkealle liian korkeita palkkavaateita nähdessään siinäkin tapauksessa, että työttömyys olisi korkealla. On huomionarvoista, että muut Pohjoismaat ovat perin pohjin uudistaneet palkkaneuvottelujensa pelisäännöt viimeisten 20 vuoden aikana siitäkään huolimatta, että yksikään niistä ei kuulu euroalueeseen. Murheellinen paradoksi on, että vähiten uudistuksia on tehty Suomessa, jonka eurojäsenyytensä vuoksi olisi oikeastaan pitänyt olla uudistajien etujoukkoa.

”Nykyisillä pelisäännöillä olisimme pulassa omallakin valuutalla.”

Tässä ei ole kysymys mistään ammattiliittojen nujertamisesta. Riittää, että uudistamme palkkaneuvotteluja ja työehtosopimuksia samaan tapaan kuin muissa Pohjoismaissa on tehty. Näissä maissa ei ole enää pitkään aikaan nähty sen kaltaista korkeaprofilista tulopoliittista teatteria, mihin Suomessa olemme tottuneet. Tanskassa ja Norjassa työehtosopimukset koskevat pääasiassa vähimmäispalkkojen tasoa ja muita työnteon vähimmäisehtoja. Muuten näissä maissa luotetaan siihen, että työpaikoilla kyetään sopimaan työehdoista molemmille osapuolille järkevillä tavoilla. Myös Ruotsissa työehtosopimukset jättävät paljon enemmän asioita, yleensä muun muassa palkankorotukset, työpaikoilla sovittaviksi.

Näissä maissa on jo kauan sitten ymmärretty, että korkeaprofiliset kansalliset tulosopimukset politisoivat palkanmuodostuksen tavalla, joka tekee vaikeaksi sopeutumisen kansantalouden tilanteeseen ja kunkin yrityksen omaan markkinatilanteeseen. Jättiläismäiset tulopoliittiset sopimukset nostavat myös pintaan monien erityisryhmien erityisvoiveet, mikä tekee sovun saavuttamisesta vaikeaa. Siksi Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on hiljaisesti hyväksytty se, että tulosopimuksia ei enää tehdä niin korkealla profiililla ja julkisuudella kuin mihin Suomessa on vanhastaan totuttu.

Keskusjärjestöt ovatkin muissa Pohjoismaissa pitkälti menettäneet merkityksensä palkkaneuvotteluissa. Ammattiyhdistysliike on kuitenkin näissä maissa erittäin arvostettu yhteiskunnallinen osapuoli sen

”Skandinavian ay-liike ei ole menettänyt arvostustaan.”

vuoksi, että luottamusmiehet ovat tärkeässä roolissa tukemassa palkansaajia yksilöllisissä palkkaneuvotteluissa. Ammattiliittojen luottamusmiehistä on siis tullut eräänlaisia valmentajia ja tukihenkilöitä palkansaajille sen sijaan, että he suomalaisen tapaan keikkuisivat yötä myöten käytävillä keskitetyissä neuvotteluissa. En ole havainnut, että Skandinavian maissa ammattiyhdistysliike tai sen nauttima arvostus olisivat tämän kehityskulun vuoksi vähääkään heikentyneet, päinvastoin.

3. IKÄÄNTYMINEN, HYVINVOINTIMENOT JA YKSILÖN JA VALTION VASTUUT

Toinen suuri ympäristön muutos on väestön ikääntyminen ja siitä seuraava huoltosuhteen muutos epäedulliseen suuntaan. Se “palvelupaketti”, jonka jokainen meistä elämänsä aikana saa, on tiukasti ikäsidon nainen. Lähes jokainen meistä on elämänsä alkutaipaleella – neuvolassa, päiväkodissa, peruskoulussa, lukiossa, korkeakoulussa – nettokustannus julkiselle vallalle. Työikäisinä työllisinä vahvistamme puolestamme kuntien, valtion sekä sosiaaliturvarahastojen taloutta, mutta työelämän jätettyämme olemme nettokustannus julkiselle taloudelle. Erityisesti viimeiset elinvuodet tulevat kunnille ja valtiolle kalliiksi.

Kun hyvinvointivaltio luotiin, näitä ongelmia ei tarvinnut kovin paljon ajatella, koska ikärakenne oli joka tapauksessa edullinen. Työikäisiä oli paljon, kun suuret sodan jälkeen vuosina 1947–52 syntyneet suuret ikäluokat tulvivat työelämään samalla, kun odotettavissa oleva elinikä oli edelleen varsin alhainen. Tuolloin, 1970- ja 1980-luvuilla, näyttikin olevan varaa alati paranevan julkis palveluihin, koska joka vuosi työmarkkinoille tulvi uusia aktiivisia veronmaksajien kohortteja. Tuolloin vakiintui myös käsitys, jonka mukaan hyvinvointivaltion laajentaminen on pohjimmiltaan vain poliittisen tahdon asia.

Kun nyt ikärakenne muuttuu rajusti epäedulliseen suuntaan, tilanne on toinen. Meillä on entistä vähemmän nettomaksajia, jotka vahvistavat valtion ja kuntien taloutta, ja entistä enemmän hoivaa ja terveyspalveluja tarvitsevia ikääntyneitä. Tätä ongelmaa hoidetaan parhaiten vaikuttamalla suoraan huoltosuhteeseen eli kasvattamalla työelämässä olevien ihmisten määrää esimerkiksi nostamalla eläkeikää, lyhentämällä opintoaikoja sekä uudistamalla perhevapaita niin, että pienten

lasten äidit saadaan nopeammin takaisin työelämään. On myös tärkeää helpottaa työhaluisten ja työikäisten nuorten aikuisten maahanmuuttoa ulkomailta Suomeen. Myös rakenteellista työttömyyttä on alennettava työttömyysturvaa ja työlainsäädäntöä uudistamalla.

Kaikki tällaiset toimintatavat ovat pohjoismaisissa naapurimaissamme olleet jo kauan käytössä. Suomessa olemme kuitenkin hahtuneet tähän haasteeseen naapurimaihin verrattuna aivan liian myöhään. Nokian voittokulun aika varmaankin sumensi silmiämme käsillä olleelta julkistalouden ongelmalta, varsinkin kun ICT-teollisuutemme parhaina vuosina julkistalouteen tulvi yhteisöveron kautta pettävän paljon tuloja.

Korporatismi ja kyvyttömyys

Kysymys ei kuitenkaan ollut vain Nokiasta vaan myös poliittisen järjestelmämme lyhytnäköisyydestä. Tässäkin lankeaa vastuu myös ”konsensukselle” eli korporatiiviselle päätöksenteolle. Työmarkkinajärjestöjen on vaikeaa ottaa vastuuta koko julkisesta taloudesta monta vuosikymmentä eteenpäin, kuten tässä tapauksessa kuitenkin olisi pitänyt tehdä. Järjestöt ovat toki miten kuten suoriutuneet eläkeuudistuksesta. Eritoten ammattiyhdistysliikkeelle on kuitenkin tavattoman vaikeaa puoltaa sellaisia politiikkatoimia, joilla saataisiin enemmän ihmisiä työmarkkinoille. Onhan ammattiyhdistysliikekin pohjimmiltaan työmarkkinakartelli, jonka ensisijainen tavoite ei ole lisätä työttöisyydestä kilpailevien ihmisten määrää.

Ammattiliittojen johtajia ei myöskään ole valittu tehtäviinsä huolehtimaan julkistalouden kestävyysvajeesta vaan ensisijaisesti valvomaan omien työllisten jäsentensä etuja.

Korporatiivisen päätöksentekomme käänköpuoli on, että hallitus ja eduskunta ovat vuosikymmenten saatossa oppineet sälyttämään monet ikävät ja vastuulliset päätökset työmarkkinaosapuolille. Se on puolestaan heikentänyt poliittisen järjestelmän kykyä reagoida kaukokatseisesti talouspolitiikan haasteisiin.

Oli syyllisyys tässä asiassa viimekädessä kenen tahansa piikissä, murheellinen tosiasia on, että Suomi on alkanut reagoida väestön ikääntymisen aiheuttamaan julkistalouden kestävyysvajeeseen kovin myöhään, etenkin kun väestön ikääntyminen alkaa runnella meidän maattamme aikaisemmin ja ankarammin kuin vertailumaita. Meidän olisi siis pitänyt päinvastoin olla tässä asiassa erityisen kaukokatseisia, mutta siihen emme kyenneet.

Eläkeuudistus on toki tehty mutta se ei yksinään läheskään riitä poistamaan julkisen talouden kestävyysvajetta. Siksi on vielä pakko viedä läpi koviakin uudistuksia, joilla työllisyysastetta nostetaan. Kuluneen vuoden kokemukset eivät kuitenkaan ole kovin rohkaisevia sen suhteen, miten rohkeisiin uudistuksiin on mahdollista päästä yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Työmarkkinajärjestöt, ja erityisesti ammattiliitot, eivät ole valinneet johtajiaan ratkaisemaan kokonaistaloudellisia ongelmiamme. Ammattiliiton puheenjohtaja on viime kädessä vastuussa omille työllisille jäsenilleen. Siksi hänen on vaikea perustella valitsijoille uudistuksia, joiden ensisijainen tarkoitus on vahvistaa julkista taloutta useiden kymmenien vuosikymmenien useiden vuosikymmenien päähän.

Toisaalta myöskään työnantajia edustavalla Elinkeinoelämän Keskusliitolla ei ole kovin voimakasta motiivia vaatimalla vaatia ratkaisuja, joilla julkista taloutta vahvistetaan ja keskimääräistä työllisyysastetta nostetaan. Monet EK:n suurimmista jäsenyrityksistä eivät enää ole kovin riippuvaisia Suomesta. Jos palkat ja työvoimakustannukset nousevat liikaa, monet suuret yritykset pääsevät niitä helpostikin pakoon siirtämällä toimintojaan pois Suomesta.

Näinhän on todella suuressa määrin myös tapahtunut viime vuosikymmeninä. Monien suomalaisten pörssiyritysten tilanne onkin varsin hyvä siitä huolimatta, että Suomen talous ei ole vuoden 2008 romahduksen jälkeen kasvanut. Tämä johtuu siitä, että suuret pörssiyrityksemme tekevät enenevän osana tuloksestaan Suomen rajojen ulkopuolella. EK:lle on tärkeää, että työrauha säilyy, ja että satamat toimivat. Suomen pitkän aikavälin menestyksen kannalta pienyritykset ovat kuitenkin vähintään yhtä tärkeitä, elleivät tärkeämpiä.

Siksi olenkin vakuuttunut siitä, että työllisyysasteen nostaminen edellyttää poliittisen järjestelmämme eli hallituksen ja eduskunnan itsenäistymistä suhteessa kolmikantaan eli perinteisiin työnantaja- ja työntekijäjärjestöihin.

Perustulopyrkimykset ovat oikeilla jäljillä mutta maali on kaukana

Vaikka eläkeuudistus on tehty, on jatkettava sosiaaliturvan uudistamista niin, että työn tekeminen olisi tähänastista kannattavampaa. Sosiaaliturvan on mahdollistettava ja houkuteltava työn tekoon, vaikka työ koostuisikin enenevästi lyhytaikaisesta keikkatyöstä, mikä saattaa olla yksi realistinen tulevaisuudenkuva digitaalisessa alustataloudessa.

Perustulokeskustelu onkin sikäli oikeilla jäljillä, että meidän on välttämättä luotava sosiaaliturva, joka houkuttelee ottamaan vastaan myös lyhytaikaisia työkeikkoja. Tässä suhteessa lähtötilanteemme on surkea. Työvoimatoimistoissa ilmeisesti suorastaan neuvotaan työttömiä kieltäytymään pätkä- ja keikkatyöstä työttömyysturvan menettämisen pelossa. Siksi perustulokokeilut ovat tervetulleita. Lienee kuitenkin turha odottaa sellaista perustulouudistusta, joka merkittäväällä tavalla yleisesti lisääisi työnteon kannustimia, ainakaan jos haluamme säilyttää suunnilleen nykyisen perusturvan tason. Harri Jaskari pohtii toisaalla tässä kirjassa erilaisia innovatiivisia perustulon määrittämisen tapoja.

Olisi toki mahdollista vahvistaa tuntuvastikin työnteon taloudellista houkuttelevuutta, jos perusturvan tasoa alennettaisiin, mutta en usko tällaisen toimintatavan saavan suomalaisten päättäjien tai kansalaisten parissa kovin suurta suosiota. Jos perusturvan taso halutaan säilyttää suunnilleen nykyisellään, työnteon kannustinten tuntuva kohentaminen edellyttäisi valtiontalouden kannalta epärealistisen suuria ansiotuloveron alennuksia. Siksi sosiaaliturva tulee edelleen suuressa määrin perustumaan syy -perustaiseen tarveharkintaan ja byrokraattiseen kontrolliin.

On silti erinomaista, jos perustulon avulla voitaisiin edes jossain määrin tehdä helpommaksi lyhytaikaisten työsuhteiden vastaanottaminen. Digitaalista tekniikkaa voitaisiin hyödyntää helpottamaan näitä ongelmia. Olisipa tulevaisuudessa työttömällä älypuhelimessaan applikaatio, jota näppäilemällä hän voisi saada selville kuinka paljon hänelle jää käteen esimerkiksi kolmensadan euron ikkunanpesukeikasta. Nythän moni tällainen keikka jää tekemättä yksinomaan sen vuoksi että ihmisten on kovin vaikeaa etukäteen ennakoida sitä, miten satunnainen työtulo vaikuttaa sosiaaliturvaan ja lopulliseen tulotasoon.

Rakenteellinen työttömyys on liian korkea

Työllisyysasteen nostamiseksi on myös alennettava rakenteellista työttömyyttä. Tässä työttömyysturvan uudistaminen järkevällä ta-

”On silti erinomaista, jos perustulon avulla voitaisiin edes jossain määrin tehdä helpommaksi lyhytaikaisten työsuhteiden vastaanottaminen.”

valla on avainasemassa. En usko senkään onnistuvan auvoisessa konsensusuksessa ja yhteistyössä työmarkkinaosapuolten kanssa. Pikeminkin kaipaamme kipeästi asiantuntijakomiteaa, joka taloustieteen teoreettisia oppeja ja empiirisiä tuloksia hyödyntäen suunnitteli Suomelle nykyistä paremman työttömyysturvan, paremman sekä työttömän että julkistalouden kannalta. En usko “kolmikannan” kykenevän tällaiseen uudistustyöhön koska sen piirissä kaikki kysymykset tyypistyvät neuvottelussa osapuolten väliseksi nollasummapeiksi ilman laajempaa näköalaa siitä, mikä on koko kansantalouden ja julkistalouden kannalta hyödyllistä. Se, miten hallitusneuvotteluisa sovittua ansiosidonnaisen työttömyysturvan uudistusta on kuluneen vuoden aikana kolmikannan toimesta käsitelty vahvistaa kyynisyyttäni tässä asiassa.

”Tarvitaan komitea suunnittelemaan parempi työttömyysturva.”

Tässä on avainasemassa myös työlainsäädännön uudistus sellaisella tavalla, joka tukee työpaikkasopimista. Olisi viisasta seurata muiden Pohjoismaiden esimerkkiä ja rajata työehtosopimusten yleisittovuus vähimmäisehtoihin. Muuten voitaisiin antaa työehdot työpaikoilla päätettäviksi. Näin saataisiin parannettua sekä työllisyyttä että tuottavuuskasvua. Ruotsin kansantalouden tuottavuus on viime vuosina kasvanut vähintään tyydyt-

tävästi ilman, että se perustuisi pelkästään teollisuuden tuottavuuden nousuun. Vaikka tätä on vaikeaa todistaa kovin tieteellisesti, uskon, että kaikille tulevat samanlaiset yleiskorotukset eivät luo mahdollisuuksia riittävien tuottavuutta kohentavien kannusteiden luomiseen työpaikoilla.

Pienten lasten äidit olisi myös saatava nopeammin takaisin työelämään sekä heidän itsensä että kansantalouden ja julkistalouden vuoksi. Ekonometrisista tutkimuksista tiedämme, että naisten pitkät poissaolot työmarkkinoilta näkyvät heidän työurissaan vielä kauan senkin jälkeen, kun he ovat palanneet työelämään. Lisäksi kauan lapsia kotona hoitaneiden naisten eläketurva jää monessa tapauksessa heikoksi miehiin verrattuna. Siksi olisi kovin tarpeellista uudistaa perhepolitiikkaa niin, että kotihoidontuesta ajan mittaan päästäisiin kokonaan eroon, ja näin säästyvät resurssit käytettäisiin vanhempainvapaiden pidentämiseen sekä päivähoitopalvelujen parantamiseen. Tämä olisi mitä tervetullein pohjoismainen uudistus.

Juha Sipilän hallitus on toki monissa näissä kysymyksissä lähtenyt liikkeelle oikeaan suuntaan, mutta vielä tähän mennessä sovituille ja valmistelussa olevilla päätöksillä ei julkisen talouden kestävyysvaje oikene.

Meidän on myös huolehdittava siitä, että Suomi on riittävän houkutteleva paikka lahjakkaille ja osaaville nuorille ikäluokille. Olen siksi epäileväinen sen suhteen, voiko tuloverotusta ylläpitää näin kireällä tasolla. Voimme joutua enenevästi kilpailemaan omistakin nuorista ikäluokista. Monet suomalaiset nuoret ovat peruskoulun käytyään ja mahdollisesti korkeakouluissa kansainväliseen vaihtoon osallistuttuaan aikamoisia natiiveja kosmopoliitteja, ja he voivat osoittautua hyvinkin liikkuviksi. Siksi hyvinvointijärjestelmämme on sekä palvelujen että asumisperusteisen sosiaaliturvan osalta uudistettava niin, ettei suurempi kansainvälinen liikkuvuus tuhoa sen rahoituspohjaa. Hyvin toimeentuleva keskiluokka sietää korkeaakin verotusta, jos verotuksella luotava yhteiskunnan kokonaisuus on riittävän hyvä eli sosiaaliturva ja palvelut ovat kunnossa, infrastruktuuri toimii ja suomalaisissa kaupungeissa on miellyttävää ja turvallista asua.

Olemme pulassa, jos merkittävä osa lahjakaista suomalaisnuorista päättää tehdä pääosan työurastaan ulkomailla ja tulla Suomeen vain lonkkaleikkauksiaan varten. Tässä suhteessa hyvinvointipolitiikan liikkumavara voi olla kapea. Jos tasaamme tuloja edelleen voimakkaasti, Suomen voi olla vaikea pysyä houkuttelevana maana parhaiten koulutetuille ja lahjakkaimmille. Siksi julkisen talouden voimavaroja ei pidä tuhata sellaisiin tarkoituksiin, jotka eivät oikeasti paranna "laatuamme" yhteiskuntana. Ehkäpä ilmeisin tällainen menoluokka ovat elinkeinotuet. Ne säilyttävät vanhaa eivätkä nosta kansantalouden kokonaistyydytystä.

Sote-uudistus luo pohjaa palveluviennille

Kestävyysvajeen nujertamisessa on avainasemassa myös julkisipalvelujen tuottavuus. Koska sen kasvattaminen on osoittautunut varsin vaikeaksi, palvelutuotannon ulkoistaminen ja tuottavuuden ja kustannussäästöjoen hakeminen kilpailun kautta on todennäköinen hyvä polku eteenpäin. Näin voidaan luoda myös terveys- ja hoiva-alan yrityksiä, jotka toivottavasti saavat aikaan innovatiivisia palveluientituotteita. Eurooppahan on seuraavina vuosina muuttumassa lähes suureksi vanhainkodiksi, jossa juuri hoiva- ja terveyspalvelujen tuottaminen lienee se toimiala, jonka voi varmuudella ennakoita kasvavan.

4. VÄHEMMÄN SISÄSIISTI MARKKINATALOUS KANTONA KASKESSA

Hyvinvointimallimme edellyttää siis monenlaisia uudistuksia, joista useimmat ovat tavalla tai toisella myötäsukaisia markkinatalouden periaatteille. Haluamme globaaliin markkinatalouteen paremmin soveltuvan palkkasopimusjärjestelmän, haluamme yksityistä kilpailua terveyspalveluihin ja haluamme työnteon kannustinten terävöittämistä. Mutta markkinamyönteisten ratkaisujen ja globaalin työnjaon puolustaminen on erityisen vaikeaa nyt, koska globaali markkinatalous ei todellakaan näytä “ystävällisiä äidinkasvojaan” – Aleksis Kiven sanoja lainatakseni – rikkaiden maiden tavalliselle keskiluokalle.

Yhtäältä olemme nyt oppineet, että rahoitusmarkkinat eivät todellakaan valvo itse itseään, vaan ne voivat aiheuttaa koko taloudelle ja yhteiskunnalle huomattavia ongelmia. Rahoitusmarkkinoiden valvonnan ja vakauden kannalta liian suurten rahoituslaitosten ongelma on edelleen ratkaisuja vailla.

Toisaalta markkinatalouden hyväksyttävyyttä vähentää käynnissä oleva tulonjaon muutos, joka näyttää suosivan kaikkein parhaiten ansaitsevia, mutta samalla lisäävän matalapalkkaisen työn osuutta taloudessa. Vaikka globaali tulonjako muuttuisikin parempaan suuntaan valtaviin ihmisjoukkojen noustessa rutiköyhyydestä moderniin talouteen, demokratioiden sisäistä politiikkaa leimaa myrkyttävällä tavalla pelko siitä, että globaalin markkinatalouden hedelmät jakautuvat yhä epätasaisemmin. Tästä on kysymys

”Tulonjaon muutos heikentää markkinatalouden hyväksyttävyyttä.”

myös kansallismielisen populismin nousussa sekä vaikkapa Donald Trumpin yllättävästä ja hätkähdyttävästä poliittisesta suosioista.

Markkinatalous koetaan siis yhä epäoikeudenmukaisempana, vaikka järkevien ihmisten ja suurten puolueiden kesken oikein hyvin ymmärretään, että eristäytyminen tai suunnitelmatalous eivät parantaisi kenenkään tilannetta. Thomas Piketty'n analyysit on otettava tdesta poliittisen kentän kaikissa osissa, vaikka niistä ei kovin suorasuksaisia tai realistisia toimintaohjeita urkenisikaan.

Tätä yleistä tunnelmaa ei yhtään helpota se, että yritysten huippujohtajien palkat ovat karanneet aivan omiin sfääreihinsä palkansaajiin ja keskijohtoon verrattuina. Muodollisesti tämä ilmiö pitäisi toki näh-

dä osakkeenomistajien ja johdon keskinäisenä asiana, jolla sitä paitsi talusteorian mukaan voi digitalisoituvassa “voittaja vie kaiken” -taloudessa olla hyvinkin legitimejä selityksiä. Silti sillä on todennäköisesti symbolisesti valtava, markkinatalouden legitimiä heikentävä merkitys.

5. MIKSI KOKOOMUS?

Hyvinvointivaltion modernisoiminen on suomalaisten yhteinen etu. Kokoomuksella on suurista puolueista parhaat edellytykset toimia muutosta eteenpäin vievänä voimana.

Vasemmisto lukitsee sidonnaisuus ammattiyhdistysliikkeeseen, jolle näyttää olevan äärimmäisen vaikeaa lähteä myötäilemään nyt tarvittavia työn tarjontaa lisääviä ja työmarkkinoiden joustavuutta parantavia uudistuksia. Erityisesti sosialidemokratian kohdalla tämä sidonnaisuus on silmiinpistävän voimakasta ja viime kädessä poliittisesti tuhoisaa. SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen syrjäytettiin siinä vaiheessa, kun hän oli uskaltanut esitellä äärimmäisen vaatimattoman, oikeastaan täysin kosmeettisen ansiosidonnaisen työttömyysturvan uudistuksen². Tämä osoittaa raaällä tavalla, miten vähän vapausasteita sidonnaisuus ammattiyhdistysliikkeeseen sallii. Ainakaan SDP:ssä eivät näytä vahvistuneen sellaiset Blair-Schröder-Lipponen-henkiset voimat jotka uskaltaisivat katsoa markkinatalouden ja reformitarpeiden toisiasioita rauhallisesti silmiin. Antti Rinteen tulo SDP:n puheenjohtajaksi saattoikin olla kauaskantoisella tavalla käänne väärään suuntaan, sekä Suomelle että SDP:lle.

Vasemmisto on niin ikään hämmästyttävän lukkiutunut puolustamaan juuri nykyisiä hyvinvointi-instituutioita. Julkiset tuotantomonopolit terveystaluuksissa tai kaikille yhteiset palkkojen yleiskorotukset eivät enää palvele alkuperäisiä tavoitteitaan, ja siksi niitä on uudistettava. SDP:n kannanottoja kuunnellessa jää päällimmäiseksi vaikutelmaksi yleensä se, että mikään ei koskaan saisi muuttua.

”Vasemmisto on lukkiutunut puolustamaan nykyisiä hyvinvointi-instituutioita.”

² Uudistuksella lyhennettiin ansiosidonnaisen työttömyysturvan kestoa viidestäsadasta 400 päivään lyhyen työhistorian omaaville sekä aktiivitoimille kieltäytyneille.

Uudistus koski käytännössä vain muutamia tuhansia ihmisiä.

Suomen keskustalla on ylivoimaisesti paremmat edellytykset hyvinvointimallimme uudistamiseen, ja siksi se on kokoomukselle luonteva hallitus- ja yhteistyökumppani. Sillä ei ole periaatteellisia ongelmia suhtautumisessa markkinatalouteen ja yritteliäisyyteen, eikä sen parissa ole epäluuloa työperäisen maahanmuuton hyötyjä kohtaan. Keskustaa rasittaa ehkä lähinnä kaksoisrooli idealistisena kansanliikkeenä mutta samalla maatalouden ja aluepolitiikan edunvalvojana. Talouden modernisoimisessa keskustalla on myös vaikea pala siinä, että talouskasvu on nykyään pitkälti kaupunkien kasvua.

Suurista puolueista kokoomuksella on hyvät edellytykset luoda käytännön politiikkaa ja poliittista voimaa sellaisesta lähtökohdasta, jossa tunnustetaan sekä hyvinvointipolitiikan että markkinatalouden lähtökohdat. Kokoomushan lienee suurista puolueista aina ollut markkinaliberaalein, mutta siinä on myös viimeisen vuosikymmenen saatossa tapahtunut sama kehityskulku kuin pohjolan muissa keskustaoikeistolaisissa puolueissa: korkea tai korkeahko veroaste on hyväksytty, ja nykyiset keski-ikäiset poliittikkosukupolvet ovat varttuneet hyvinvointivaltion kasvatteina.

Siksi ”kahden käsilaukun strategian” molemmille kannattimille löytyy luonteva poliittinen tuki. Vuoden kokoomuksessa toimittuani voin sanoa, että pääosin olen löytänyt sieltä ihmisiä, jotka ajattelevat asioista jokseenkin samoin kuin itse ajattelen: hyvinvointivaltiota ei kyseenalaisteta, markkinaehtoisia uudistuksia kannatetaan, ja naisten työssäkäyntiä halutaan lisätä. Viimeksi mainittu pyrkimys ja kokoomuksessa varsinkin nuorempien naispoliitikkojen parissa elävä energinen feminismi erottaa nähdäkseni kokoomusta myös keskustasta, joka on enemmän ”sujut” pienten lasten äitien pitkien kotihoitojaksojen kanssa.

Poliittisen keskustelun retoriikassa kokoomusta toki ollaan työntämässä jos jonkinlaiseen oikeistonurkkaan. Tämä ei kuitenkaan ole kovin uskottavaa. Äärioikeistolaiseksi libertaariksi haukuttu Elina Lepomäkikin on maininnut tavoitteekseen ehkäpä 40 prosentin veroasteen. Sillä ei vielä mitään yövärtijavaltiota luoda.

Kokoomuksen on haastettava edunvalvojat

Suomalainen yhteiskunta on etujärjestöjen hallitsema edunvalvontayhteiskunta, todennäköisesti enemmän kuin pohjoismaiset naapurinsa. Tämä vaikuttaa myös monien käsityksiin politiikasta, ja median poliittinen keskustelu suhtautuu usein synkän pilkallisesti kaikenlai-

seen aatteellisuuteen ja idealismiin. Viime kädessä politiikka kuitenkin perustuu niihin. Kokoomuksessa toimiva poliitikko kohtaakin vasemmiston piirissä sellaisen ilmeisesti aivan vilpittömästi hellityn absurdin käsityksen, jonka mukaan kokoomuksen varsinainen päämäärä on osakkeenomistajien voittojen kasvattaminen.

Hyvinvointivaltiota modernisoivan kokoomuksen on haastettava etujärjestöjen hallinnoima korporatiivinen päätöksenteko, idealismin lippua kantaen. Hyvä markkinatalous edellyttää kilpailua, jota on edistettävä niin työmarkkinoilla kuin vaikkapa lääkkeiden ja kuljetustenkin markkinoilla. Hallituksen ja eduskunnan on otettava niille kuuluva vastuu työmarkkinoiden uudistamisesta. Nyt vuoden ajan kestänyt takkuaminen työmarkkinajärjestöjen kanssa on toivottavasti ollut sillä tavalla opettavainen, että tulevat pääministerit tuskin enää omaksuvat talouspolitiikkansa kivijalaksi suurta yhteiskuntasopimusta Hakaniemen ja Etelärannan kanssa. Tulevaisuuden työtilaisuudet syntyvät pienissä yrityksissä, joille on annettava paljon nykyistä vaapimmat kädet sopia työehdoista.

Kolme iskulausesisältöä

Näistä lähtökohdista mielessäni on ainakin kolme iskulausetta tai sisältöä, jotka mielelläni jossain muodossa ja kernaasti uudelleen ristittyinä näkisin Kokoomuksen politiikassa.

Ensimmäinen on *oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino*. Tarkoitin tällä sitä, että julkiset hyvinvointilupauksemme ovat rahoitettavissa vain siinä tapauksessa, että kaikki työkykyiset ihmiset myös ovat työmarkkinoiden käytettävissä. Kyllä, saamme hienon palvelupaketin julkiselta vallalta, mutta se edellyttää, että teemme pitkän työuran. Poliittisessa puheessa sorrutaan liian herkästi vain lupaamaan etuusia tai työpaikkoja, ikään kuin kansalaiset olisivat pelkästään passiivisia uhreja. Ihmiset ovat kuitenkin myös yhteisen hyvinvointivaltiomme vastuullisia ylläpitäjiä.

Puhuminen tasapainosta luo poliittista voimaa myös työmarkkinoiden uudistamiselle. Sekä Saksan että Tanskan työmarkkinareformit ovat onnistuneet, koska niissä on uskallettu puhua myös velvollisuuksista. Silloin nostetaan rehellisesti pöydälle se, että valtiovalnan ja yksilön suhteen täytyy olla tasapainossa, eikä työmarkkinapolitiikka voi olla vain sitä, et-

”Työkykyisten oltava työmarkkinoiden käytettävissä.”

”Tulo- ja varallisuuserojen kasvu tarvitsee vastavoimia.”

tä julkinen valta ”tarjoaa” työnvälityspalveluja ja ”luo” työpaikkoja kaltoin kohdelluille markkinatalouden uhreille. Saksan ns. Harz-reformeja puskettiin eteenpäin iskulauseella ”fordern und fördern” eli ”vaatia ja edistää”. Valtiovalta edistää yksilön työllistymistä mutta vaatii myös, että kaikki ovat työmarkkinoiden käytettävissä. Velvoitteet ja oikeudet koskevat sekä yksilöä että julkista valtaa.

Tanskan flexicurity-työmarkkinamallia on perusteltu samaan tapaan: valtiovallalla on velvollisuus auttaa ihmisiä työllistymään, mutta oikeus odottaa, että ihmiset ottavat työtarjouksia vastaan eivätkä ole turhan nirsoja. Kansalaisella on oikeus odottaa hyviä työvoimapaikkoja, mutta velvollisuus hakea aktiivisesti töitä. Tällaista oikeuksien ja velvollisuuksien tasapainon julistusta tarvitaan meilläkin, eikä vain pehmeitä puheita ”työpaikkojen luomisesta” ja siitä, millaiseen perusturvaan kansalaisella on oikeus.

Toinen iskulauseeni aihe on *vasemmistolainen talousliberalismi*, jonka voi toki nimetä muulla tavalla, koska vasemmistolaisuus ei ehkä ole kokoomuksen sisällä mikään rivejä kokoava iskusana. Mutta tarkoitan tällä samaa kuin Osmo Soininvaara hiljattain julkaisemassaan ansiokkaassa blogissaan: samalla kun tarvitsemme markkinaehtoisia uudistuksia, meidän on koetettava kaikin keinoin luoda vastavoimia sille tulo- ja varallisuuserojen kasvulle, joka ainakin tällä hetkellä näyttää olevan käynnissä. Markkinaehtoiset uudistukset vaputtavat työmarkkinoita ja luovat työttömille työtilaisuuksia. Mutta ne ovat myös omiaan lisäämään palkkaeroja. Siksi kaikessa uudistustyössä tulee olla jo valmistelun alkuvaiheesta lähtien mukana arviointi siitä, miten tuloerojen kasvua kyetään hillitsemään. Tämä on sellaisenaan oikeudenmukaista, mutta on myös nykymaailmassa välttämätön edellytys uudistusten poliittiselle kannatukselle.

Niinpä sosiaaliturvan uudistuksessa on viisasta edetä niin, että tehdään mahdolliseksi työnteko nykyistä matalammilla palkoilla, ja täydennetään matalapalkkaisten toimeentuloa tulonsiirroilla. Tällaista työmarkkinatuen vähittäistä muuttamista matalapalkkatueksi ehdotimme Osmo Soininvaaran kanssa matalapalkkaraportissamme vuonna 2013, ja turvapaikanhakijoiden suuri määrä on saanut monet pohjoismaiset talousasiantuntijat esittämään samankaltaisia suosituksia.

Kolmannen iskulausesisällön aihe on *liberaali kansainvälisyys*. Tämä lienee useimmille kokoomuslaisille itsestään selvää. Euroopan ja Yhdysvaltojenkin politiikkaa haastaa ”nativistinen” nationalismi ja kansallismielisyyden korostaminen, joka pahimmillaan näkyy muukalaisvihamielisyytenä, protektionismina sekä liberaalin yhteiskunnallisen järjestyksen kieltämisenä erityisesti Itä-Euroopassa. Kaikki nykymaailman keskeiset ongelmat – pakolaisuus, terrorismi, ilmastonmuutos, paremman elintason tavoittelu – ratkeavat vain kansainvälisellä yhteistyöllä. Nationalistisella politiikalla ei ole tarjota mitään todellisia ratkaisuja mihinkään. Kokoomus on tässä asetelmassa tietysti liberaalin ja demokraattisen oikeusjärjestyksen sekä kansainvälisyyden ja avoimuuden puolustajana mahdollisimman luontevassa roolissaan.

”Nationalistinen politiikka ei tarjoa ratkaisuja.”

Näiden kolmen iskulausesisällön ympärille ryhmittäytyminen tuskin sotiin suomalaisten kokoomuslaisten arvoja ja periaatteita vastaan. Kokoomuksessa on toki arvojen suhteen sekä konservatiiveja, että liberaaleja, mutta ”liberaali kansainvälisyyskin” jättää tässä suhteessa tilaa monenlaisille kokoomuksen jäsenille ja kannattajille. Liberaali kansainvälisyys on ennen kaikkea yksilön kansalaisvapauksiin ja -oikeuksiin sekä perustuslakiin nojaavan avoimen yhteiskunnan puolustamista. Muissa arvokysymyksissä, jotka kansalaisia jakavat, lienee kokoomuksessa edelleen tilaa sekä liberaaleille että konservatiiveille. Ja pitääkin olla, sillä puolueen on luotava riittävästi poliittista voimaa, joilla yllä käsiteltyjä kolmea päämäärää ja kahden käsilaukun strategiaa voidaan toteuttaa. Se ei onnistu itsestään selvästi, sillä monet suomalaiset suhtautuvat markkinamyönteisiin reformeihin epäluuloisesti, ja äärikorporatiivinen edunvalvontamme on hirvuihin vastustaja.

Siksi emme pärjää, jos kokoomuksen sisälle ei mahdu niin arvokonservatiiveja kuin arvoliberaaleja, kunhan perusasioista, eli hyvinvointivaltion modernisoimisesta, markkinaehtoisista reformeista, eriarvoisuuden torjunnasta ja julkisen talouden tasapainottamisesta vallitsee yhteisymmärrys.

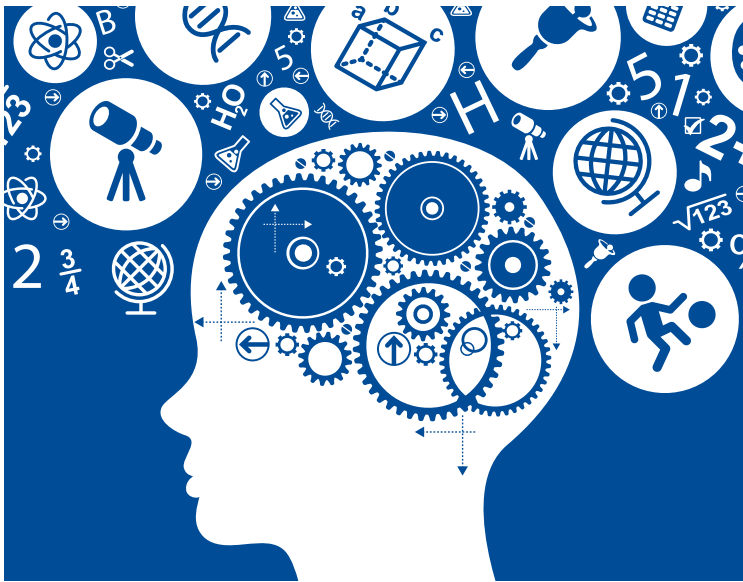
Tämän esseen loppumietelmäksi tarjoaisinkin yhteiseen pohdiskuun kysymystä siitä, miksi talousliberalismi ja arvoliberalismi niinkin harvoin yhdistyvät samoissa ihmisissä [Alaviite: tämän kiinnostavan kysymyksen herätti Saara-Sofia Sirén tämän kirjoittajakollektiivin

tapaamisessa]. Kokoomuksen kannattajat ovat suomalaisessa vertailussa pikemminkin talousliberaaleja mutta heidän joukossaan on monia arvokonservatiiveja. Arvoliberalismia löytyy puolestaan runsain mitoin poliittisen kentän vasemmalta laidalta, jossa toisaalta vierastetaan refleksinomaisesti yksilöllistä sopimusvapautta talouden alueella.

Mielestäni ei ole itsestään selvää, että näin on. Miksi vasemmisto pitää tärkeänä ihmisen toimintavapauden laajuutta ja vapautta elämäntapakysymyksissä mutta pitää ihmistä kyvyttömänä hoitamaan asioitaan työmarkkinoilla? Miksi monet oikeistolaiset uskovat ihmisten omaan vastuuseen taloudessa mutta haluavat rajoittaa sukupuolisen itseilmaisun vapauksia?

En tiedä, millä tavalla historioitsijat ja sosiologit ovat tätä kysymystä pohtineet, mutta uskoin vastauksen löytyvän siitä, miten tärkeää on hyvä itsekuri, kun halutaan toimia menestyksellisesti markkinakapitalismissa. Pitkäjänteinen yritteliäisyys on kaukokatseista toimintaa, jossa tarvitaan itsekuria ja ahkeruutta. Kirjallisuudesta ja historiasta ovatkin tuttuja Buddenbrookien ensimmäisen sukupolven kaltaiset hahmot, eikä perinteinen luterilainen kauppias- ja teollisuuskapitalisti todellakaan ole edustanut hippimäisiä elämäntapakokeiluja. Jotta luottokelpoisuutta on eivätkä yrityksen varat suistu hunninolle, on sekä itselle että muille näytettävä, että elämä noudattaa hyvin määriteltyjä järjestelmiä ja periaatteita. Ehkäpä ekonomistien sinänsä myönteinen ja kaikkien spontaania toimintaa legitimoiva “näkömätön käsi” on luterilaisessa Pohjois-Euroopassa ymmärretty aikamoiiseksi ohjaavaksi isä Jumalaksi jota on toteltava.

Nykyaikainen digitalouden startup-kulttuuri mielestäni sisältää mielestäni samantapaisen kovan itsekurin kulttuurisen vaatimuksen, mutta se on muuttanut muotoaan. Nuori digiajan yrittäjäsukupolvi vieroksuu pukuja ja solmioita, mutta ruumiinkunnosta huolehtiminen näyttää tulleen aiemman porvarillisen elämäntapatiukkuuden tilalle. Yhtä kaikki, Kokoomus tarvitsee aivan varmasti sekä konservatiivisensa että liberaalinsa, jotta sen poliittinen voima riittää Suomen uudistamiseen.

SIVISTYSPORVARILLE HOMMIA

Saara-Sofia Sirén

Lähtökohtaisesti kaikki poliitikot pitävät sivistystä tärkeänä. Puolueista Kokoomus on muita voimallisemmin hellinyt ideaa itsestään sivistyspuolueena. Mutta mitä se tarkoittaa?

Samoja asioita pohti jo J.V. Snellman 1800-luvulla. Porvarissäädyn senaattori on muun muassa todennut, että sivistyksessä on pienen kansan turva. Mutta miten hän määritteli sivistyksen?

Jo kaksisataa vuotta sitten sivistys oli paljon muutakin kuin muilta omaksuttua tietoa. Snellman pohti sivistysfilosofiassaan jokaisen ihmisen yksilöllistä kehitystä, henkistä kasvua ja mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan rakentajana. Hänen sivistyshankkeensa käsitteli myös kansainvälisyysajattelua ja erilaisten kansallisuuksien merkityksen ymmärtämistä. Näistä lähtökohdista snellmanilainen sivistysfilosofia on edelleen erittäin ajankohtainen. Kuten kaksisataa vuotta sitten, myös nyt pohditaan muuttuvaa ja kansainvälistyvää maailmaa, eurooppalaisten kansakuntien tulevaisuutta.

”Sivistys on arvo itsessään”, sanotaan Kokoomuksen periaateohjelmassa. Sivistys mainitaan myös Kokoomuksen aatteessa ja arvoissa. Suurin osa kokoomuslaisista määrittelee itsensä mielellään sivistysporvariksi. Kun käydään arvokeskustelua, on tärkeää palata sivistyksen määritelmään. Miten sivistys määritellään ja mitä se aidosti Suomelle merkitsee? Minkälaista on kokoomuslainen koulutuspolitiikka? Ja ennen kaikkea: minkälaista on kokoomuslainen sivistyspolitiikka?

1. SIVISTYS ON OMAKSUTTUA TIETOA JA AVARAKATSEISUUTTA

Poliittisessa jargonissa sivistyspolitiikka on helposti yhtä kuin koulutuspolitiikka. Koulutus, osaaminen ja oppiminen ovat toki hyvin keskeinen osa sivistystä. Suomessa arvostetaan sivistystä, koulutuksemme on korkeatasoista, ja ainakin lähtökohtaisesti siinä toteutuu mahdollisuuksien tasa-arvo eli tasavertaiset mahdollisuudet koulutukseen. Suomessa ei ole käytännössä lainkaan huonoja kouluja. Kaikissa kouluissa opettajina toimivat yliopistotasoisesti koulutetut alansa arvostetut ammattilaiset. Koulutuksen kehittämisessä keskeisintä on onnistua paitsi opettajankoulutuksen kehittämisessä, myös opettajan työn arvostuksen ylläpitämisessä ja nostamisessa.

Koulutuspoliittista keskustelua ovat kuitenkin tällä hallituskaudella rytmittäneet lähinnä toisiaan seuraavat leikkaukset ja yliopistojen irtisanomisilmoitukset. Tältä osin hallitus ei todellakaan tee historian kokoomuslaisinta politiikkaa. Moni sivistysporvari on kokenut parhaaksi vaieta.

Olen eduskunnan sivistysvaliokunnan jäsen. Sivistysvaliokunta kokoontuu joka päivä tiistaista perjantaihin, yleensä pari tuntia kerrallaan. Sivistysvaliokunnan työstä valtaosa on perinteistä koulutuspolitiikkaa: korkeakoulujen rahoitusmalleja, peruskoulun tuntijakoa ja viime aikoina turhan painokkaasti esimerkiksi varhaiskasvatukseen kohdistuneita leikkauksia. Lisäksi valiokuntaan kuuluu

jonkin verran tekijänoikeuslainsäädäntöä, kulttuurin osalta lähinnä kuntien kulttuurilaitoksia koskevia asioita. Liikunnasta toistaiseksi ei juuri mitään, ellei urheilupoliittisena linjauksena pidä edustajan lähettämistä olympialaisiin (jota tosin kannatan).

”Suomessa ei ole käytännössä lainkaan huonoja kouluja.”

Tämä kaikki on tärkeää ja välttämätöntäkin. Koulutuspolitiikassa tehdään tälläkin hetkellä ihan oikeasti hyviä, historiallisia ja pitkään odotettuja uudistuksia, jotka eivät juuri pääse esille – ainakaan positiivisessa tai toiveikkaassa mielessä. Sekin hyvä, mikä aikaiseksi saadaan, hautautuu opposition aggressiivisen koulutusleikkauskritiikin ja kieltämättä valitettavien irtisanomisratkaisujen alle. Välttämättömistä ja tarpeellisista uudistuksista on tullut jopa pilkallinen kirosana, vaikka uudistamisen tarkoitus on nimenomaan turvata koulutuksemme toimivuus myös taloudellisesti vaikeina aikoina. Koulutuskeskustelu ei voi jäädä vain määrärahasolalle.

Meidän kokoomuslaisten pitää nyt saada irrotettua sivistysideamme näistä raameista. Tiedämme kyllä, että nykyaikainen koulutus ei kaipaa oppilaisiin tietoa kaatavia puhuvia päitä. Koulutuspolitiikka ei ole sitä. Se on yhä enemmän liikkuvaa koulua, yliopistokurkistuksia, digiloikkaa ja paljon muita, hyviä ja tarpeellisia kokoomuslaisia ajatuksia. Niiden tavoitteena on lisätä suomalaisten osaamis- ja koulutustasoa ja tehdä Suomesta koulutuksen kärkimaa.

Mutta jos unohdetaan Pisa-vertailu ja tietokilpailumainen suorittaminen hetkeksi. Hyvä koulutus luo perustan myös yksilölliselle kehitykselle ja henkiselle kasvulle. Kasvattaako meidän koulutusjärjestelmämme kansalaisia, jotka pystyvät paitsi omaksumaankin tietoa myös käyttämään mielikuvitustaan? Kasvatuksen kautta saatu ja koulussa opittu tietomäärä pitäisi pystyä jalostamaan omiksi näkemyksiksi ja avarakatseiseksi maailmankuvaksi. Siinä olisi laajempaa pohjaa kokoomuslaiselle sivistysnäkemykselle.

Varhaiskasvatukseen vaihtoehtoja ja varhaista puuttumista

Varhaiskasvatus on Suomessa kiistatta laadukasta, mutta silti se on isojen muutosten tarpeessa – samanlaisen mullistuksen, kuin peruskoulu aikanaan. Vaikka varhaiskasvatuksemme on maailman huippua, on sen piirissä harvempi lapsi kuin Euroopassa keskimäärin. Siitä meidän tulisi olla huolissamme. Suomessa vallitsee edelleen kotiäitikulttuuri, jota kotihoidontuki nykymallissaan ylläpitää. Se on suurin tasa-arvohaasteemme. Äidit eivät mene töihin, eivätkä lapset pääse hyötymään varhaiskasvatuksesta.

”Tiedon omaksuminen ei riitä.”

”Kotiäitikuttuuri on suurin tasa-arvohaasteemme.”

Lisäksi varhaiskasvatusta vastaa käsittämättömän huonosti tämän päivän työelämän tarpeisiin. Päiväkodeissa vallitsee, jos mahdollista, vielä koulujakin suurempi muutostavarrinta. Maailma ympärillä muuttuu, mutta varhaiskasvatuksemme on säilynyt vuosikymmenet lähes muuttumattomana. Lastentarhanopettajia tarvitaan lisää, mutta se ei yksinään riitä. Toimintatapoja on muutettava, ja joustoja lisättävä.

Ensitöikseen kunnissa pitäisi siirtyä sähköisiin kirjausjärjestelmiin ja tuntiperusteiseen laskutukseen. Näin henkilökunnan työaikaa vapautuu varsinaiseen kasvatustyöhön, ja hoidon joustavuus lisääntyy, säästöjäkin syntyy.

Tarvitaan myös lisää vaihtoehtoja. Kunnallisetkin päiväkodit voivat painottaa pedagogisesti esimerkiksi musiikkiin, kieliin, liikuntaan tai ympäristökasvatukseen. Kaikki vanhemmat eivät halua laittaa lastaan kovin pienenä päiväkotiin, mikä osaltaan siirtää äitien paluuta työelämään. Vaihtoehtona kotihoidon ja päiväkodin rinnalle voisi pienimpien lasten hoitoon kehittää yksityisen hoitajan palkkaamista, mikä toimisi esimerkiksi muutaman perheen yhteisjärjestelynä. Joustavuutensa puolesta se olisi monelle erinomainen ratkaisu, mutta kaikkine paperitöineen ja työnantajavastuineen kynnyksensä nousee monelle turhan korkeaksi. Vieläkin suurempi ongelma ovat hoitajan sairaus- ja lomapoissaolot, sillä tällä hetkellä yksityisen hoitajan palkanneilla perheillä ei ole oikeutta sijaishoitoon. Siksi tätä mahdollisuutta käyttää varsin harva.

Entä miksei työpaikkojen yhteyteen synny hoitopaikkoja? Tänäpäkin tuhannet äidit ja isät suhaavat ympäri kaupunkia viemässä ja hakemassa lapsia hoidosta ennen ja jälkeen työpäivän. Hoidon fyysinen läheisyys mahdollistaisi myös esimerkiksi imetyksen työpäivän aikana, ja pienen lapsen äiti voisi halutessaan palata nopeastikin töihin ilman turhaa imetyssäätöä. Miten työnantajia voitaisiin kannustaa järjestämään hoitomahdollisuuksia työpaikkojen läheisyyteen?

Riskit syrjäytymiseen ja oppimisvaikeuksiin voidaan huomata jo varhaiskasvatuksessa. Niitä voitaisiin hillitä tiivistämällä moniammatillista yhteistyötä esimerkiksi neuvolan kanssa ja tukemalla vanhempia heidän kasvatustyössään. Kaikista mahdollisista näkökulmista olisi vain järkevää hyödyntää tämä ennaltaehkäisy mahdollisuus. Tässäkin voitaisiin käyttää teknologiaa ja tarjota matalan

kynnyksen palveluja kuten käytösvaikeuksien etähoitoa esimerkiksi puhelimitse tai netin välityksellä. Turun Yliopiston Lastenpsykiatrian tutkimuskeskuksen Voimaperheet-toimintamalli tarjoaa rohkaisevia esimerkkejä.

Varhaiskasvatus onkin juuri oikea aika ja paikka opetella vuorovaikutustaitoja, itsetuntemusta ja oman toiminnan säätelyä. Syrjäytymisriskin voi tutkijoiden mukaan tunnistaa jo nelivuotiaasta. Erityinen riski syrjäytyä on lapsilla, joilla on vain vähän empatiakykyä. Sekin liittyy kiinteästi juuri sivistykseen. Laadukas varhaiskasvatus ja koulutus antavat tasa-arvoiset eväät oppimiseen ja etenemiseen, mutta kotien ja koulun kasvatustyö antaa huolestuttavan vaihtelevia eväitä sydämen sivistyksen ja tunne-elämän kehittämiseen. Pää voi olla täynnä tietoa, mutta sydämen kanssa on vähän niin ja näin.

”Pää voi olla täynnä tietoa, mutta sydämen kanssa on niin ja näin.”

Peruskouluun aktiivisuutta ja yhdessä tekemistä

Entäpä sitten suurin ylpeytemme, peruskoulu? Sen uudistaminen on kehittänyt yhteiskuntaa ja vienyt Suomen maailmankartalle. Aihetta ylpeyteen todellakin on. Silti peruskoulunkin on ajanmukaistettava. Niin opettajuutta, opettamista, opetusta, oppimista kuin oppimisympäristöjäkin täytyy jatkuvasti uudistaa.

Koko koulupäivä pitää ajatella uudella tavalla. Oppilailla on yksilöllisiä tapoja oppia, keskittyä ja motivoitua. Todella harvalle paras oppimisen tapa on passiivisesti paikallaan istuen ottaa vastaan, mitä puhuva pää kertoo. Kuka aikuinenkaan jaksaa keskittyä koko päivää seminaaripäivää paikallaan istuen? Liikettä ja aktiivisuutta täytyy saada lisättyä koko koulupäivään: koulumatkaan, välitunteihin, mutta ennen kaikkea itse oppitunteihin.

Opetustapojen ja -ympäristöjen täytyy muuttua paremmin oppimista tukeviksi esimerkiksi teknologiaa hyödyntämällä. Ajatuksenaakin on absurdi, etteivät koulumme olisi digitaalisia kun koko maailma on. Digitalisaatiolla tuodaan kouluun se maailma ja arki, joka koulun ulkopuolella on jo jokapäiväistä. Digitalisaatio ei suinkaan tarkoita, että kirjat ja kynät hylättäisiin ja korvattaisiin tableteilla. Kysymys on siitä, että teknologian mahdollisuuksia hyödynnetään siltä osin, kun se tuo lisäarvoa opetukseen.

”Teknologiaa
hyödynnettävä
jos se tuo
opetukseen
lisäarvoa.”

Monessa kunnassa digitalisaatiosta on inostuttu niin paljon, että kaikille oppilaille on ehditty hankkia älylaitteet. Hyvän tavoitteen toteuttamisjärjestys on tällöin kuitenkin väärä. Jotta teknologiaa voidaan hyödyntää kouluissa, täytyy muutoksen alkaa opettajien koulutuksesta sekä positiivisesta asenteesta itsensä kehittämistä kohtaan. Ei tabletti tuo opetukseen yhtään mitään, ellei opettajalla ole intoa saati osaamista käyttää sitä. Vielä vä-

hemmän, kun sisällötkin ovat vasta kehitteillä. Monilta osin digitalisaation hyödyntämiseen riittävät lasten omatkin älylaitteet, joita monilta jo löytyy. Kouluilla voisi tarvittaessa olla lainattavana muutamia. Laitteet itsessään eivät ole itseisarvo, ja siksi niiden hankinta on digitalisaation vaiheissa vasta vihoviimeisellä sijalla.

Uuden oppimisen kärkihanke ei kuitenkaan saa jäädä pelkäksi digitalisaatioksi. Esimerkiksi juuri liikkumisen ja aktiivisen toiminnan kautta oppimisen pitää olla kiinteämmin osa opetusta. Toiminnallisempi opetustapa soveltuu minkä tahansa oppiaineen opettamiseen, eikä se välttämättä edellytä juuri muuta kuin että yksinkertaisesti lähdetään liikkeelle.

Lisäksi tarvitaan valtakunnallinen iltapäivätoimintamalli, jossa harrastusmahdollisuudet tuodaan heti koulupäivän perään. Koulupäivien jatkoksi tulisi koordinoida järjestöjen ja urheiluseurojen järjestämää harrastustoimintaa. Näin lapsen ei tarvitse viettää iltapäivää yksin, eikä vanhempien tarvitse illalla enää lähteä kускаamaan harrastuksiin. Harrastusrumban sijaan illat olisivatkin perheiden yhteistä aikaa. Samalla koulujen tilojen käyttöaste nousee. Harrastaminen olisi useammalle lapselle mahdollista.

Koska sivistykseen kuuluu vuorovaikutteisuutta ja toisten ymmärtämistä myös yli kansakunta- ja kulttuurirajojen, on kielten opetuksella iso merkitys sivistystyössä. Hallitusohjelman mukaan kielten opiskelun aloittamista kokeillaan jo ensimmäisellä luokalla. Se voisi puolestani alkaa jo esikoulussa. Omankin kokemuksen mukaan kieltä oppii parhaiten, mitä varhaisemmin sille altistuu.

”Toiminnallisempi
opetustapa
edellyttää vain
liikkeelle lähtöä.”

Lapset ovat luontevia oppijoita, kunhan kieltä opitaan leikin ja puhumisen, ei kielioopin ja virheettömyyden kautta.

Tasa-arvoisessa ja laadukkaassa perusopetusjärjestelmässämme suurin häpeäpilkku on se, että liian moni tulee koulussa kiusatuksi. Monelle lapselle on arkipäivää sellainen sydäntä riipaisevan surullinen toiminta, mitä ei ikinä sallittaisi työpaikoilla.

Kiusaamisen ehkäisyn nykyiset toimintamallit kuten KiVa koulu -ohjelma eivät toimi riittävän hyvin. Pahimmillaan ne saattavat jopa toimia itseään vastaan, kuten oppilailta itseltään on kuultu. Kiusaamisen ehkäisyyn tulisi saada sitoutettua oppilaiden lisäksi koko henkilökunta. Kiusaaminen saa koko ajan myös uusia muotoja. Positiivinen yhdessä tekeminen onkin varmasti tehokkain tapa ehkäistä kiusaamista. Myös kiusaajalla on yleensä paha olo. Siksi olisi selvitettävä juurisyy, josta kiusaaminen kumpuaa.

Sydämen sivistyksellä on siihenkin annettavaa. Koulujen tulisi olla paikkoja myös tärkeiden elämäntaitojen ja empatian harjoitteluun. Erityisesti taideaineiden kautta voi oppia ihan ihmisenä olemista.

”Kiusaaminen on koulujen häpeäpilkku.”

Toisella asteella ohjausta kohti omia päämääriä

Lähes kaikki suomalaiset jatkavat opintietä toiselle asteelle opetusvelvollisuuden täytyttyäkin. Sukupuolten väliset erot valitettavasti erotuvat tässä vaiheessa, kun lukioon siirtyy enemmän naisia ja ammatilliseen koulutukseen miehiä.

Yleissivistävästä lukiosta suunnataan yleensä eteenpäin vielä korkeakouluun, mutta ammatillisesta koulutuksesta seuraava askel on useammin koulutusmahdollisuuksien lisäksi jo työpaikka. Ammatillisen koulutuksen valtava reformi on enemmän kuin ajankohtainen, sillä tältäkin osin työelämä on jo kauan sitten mennyt omia menojaan. Näyttötutkintojen, oppisopimusten ja koulutusopimusten kehittäminen tulevat tarpeeseen, samoin kuin koko koulutusrakenteiden uudistaminen. Reformi on tarpeellisuutensa vuoksi otettu hyvin vastaan, joskin rahoitusleikkausten aikataulutusta ennen mahdollisuutta rakenteiden muuttamiseen on aiheellisesti aiheuttanut hampaidenkiristystä.

Osa nuorista tunnistaa omat vahvuutensa ja tietää kristallin kirkaasti, mihin haluaa tulevaisuudessaan suunnata.

”Nuoria täytyy auttaa löytämään omat vahvuutensa ja tavoitteensa.”

Näitä nuoria täytyy voida tukea kohti omia tavoitteitaan. Tässä auttaa muun muassa lukiolaisten valinnanvapauden kasvaminen ja tiiviimmät yhteistyömahdollisuudet korkeakoulujen kanssa. Jotta lahjak-

kuutta ja harrastuneisuutta osoittavat nuoret pystyvät hyödyntämään osaamistaan, täytyy erityislukioiden toiminta turvata. Meidän on uskallettava sanoa, että tämä tarkoittaa harvempaa kouluverkkoa. Vain siten saadaan toimivia ja laadukkaita huippuyksiköjä.

Moni nuori kuitenkin kipuilee tulevaisuudensuunnitelmiansa kanssa. Oma osaamista ei välttämättä tunnisteta, mielenkiinnon kohteet ovat muualla tai vaihtoehdot yksinkertaisesti huonosti tiedossa. Näitä nuoria täytyy auttaa löytämään omat vahvuutensa ja tavoitteensa.

Sivistymisen edellytys on myös kohtuullinen joutilaisuus, ja itseään voi tietysti kehittää monella tavalla. Nuorista on kuitenkin toisinaan havaittavissa sellaistaakin päämäärättömyyttä, josta voi jo huolestua. Yleisilmapiiri ikään kuin sallii määrittelemättömän ajan haahuilua vailla minkäänlaista päämäärää suuntaista päämäärää. Monet välivuodet ilman järkevää sisältöä eivät ole toivottavia kenenkään näkökulmasta.

En toki tarkoita, että välitön siirtyminen toiselta asteelta seuraavalle koulutusasteelle olisi itseisarvo tai edes aina tavoiteltavaa. Välivuodetkin voivat hyvinkin olla perusteltuja ja kehittäviä. Välivuosien pitäminen ei olekaan itsessään ongelma, vaan keskeistä on se, mitä tänä aikana tehdään. Jos joku tulee perustaneeksi perheen tai intoutuu tekemään töitä, niin kyllähän se vaan sopii. Jonkinlainen suunnitelma itsensä kehittämiseen ja sivistämiseen olisi kuitenkin toivottava. Elämäkokemuksen myötä tavoitteet usein kirkastuvat, ja alalle motivoitunut opiskelija usein myös saa opinnot päätökseen hyvässä tahdissa.

Hyvällä opinto-ohjauksella voidaan tehdä ihmeitä. Moni kaipaa tukea tavoitteiden asettamiseen ja oman jutun löytämiseen. Koulutuksen ja työelämän muutosten tulisi kirittää myös opinto-ohjausta uudistumaan. Sen merkitys on jatkossa koko ajan vain suurempi.

Korkeakouluissa painotus huipputekemiseen

Jos koulutuspolitiikassa jostain on viimeisen vuoden aikana puhuttu, niin korkeakoulujen rahoituksesta. Huoli korkeakoulutuksen, tieteen,

tutkimuksen ja innovaatioiden jatkuvuudesta on ymmärrettävä, joskin monet reaktiot ovat olleet liioiteltuja.

Koska resurssit eivät ole rajattomat, täytyy aidosti priorisoida, fokusoida ja profiloida. Lukuisat korkeakoulumme on ripoteltu turhan

väljästi pitkin Suomi-neitoa. Mikäli haluamme pitää kiinni huippuladusta täytyy tehdä yhteistyötä, keskittyä omiin vahvuuksiin ja kyllä, myös tarmokkaammin keskittää toimintoja. Yliopistojen autonomiaa ei voi kaventaa aluepoliittisin perustein, vaan etusijalle on asetettava akateeminen kilpailukyky ja koulutusjärjestelmän rakenteellinen kehittäminen. Koulutuspolitiikka menee aluepolitiikan edelle.

Laadukkaat, korkeatasoiset opiskelu- ja tutkimusmahdollisuudet kyllä kiinnostavat lähtemään vähän kauempaakin, ulkomaita myöten. Kaikissa yksiköissä ei ole mahdollista tarjota yhtä laadukasta ja monialaista koulutusta. Ei ainakaan fyysisissä tiloissa. Maailman parhaiden yliopistojen huippuprofessorien luennoille on toisaalta kaikilla mahdollisuus osallistua etänä vaikka mökkilaiturilta käsin. Digitaalisissa mahdollisuuksissa on paljon enemmän hyödynnettävää korkeakouluissakin.

Suomeenkin sopisi korkeakoulutuksen kaksiportaisuus. Ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla on omat vahvuutensa, ja erilliset tutkinnot ovat perusteltu lähtökohta. Yliopistojen osalta erottaisin kuitenkin kandi- ja maisteriohjelmat selkeämmin toisistaan. Ensin AMK tai kandipaperit taskuun. Sen jälkeen maisteriohjelmaan, jos intoa ja edellytyksiä riittää. Monelle jo kandidate vaihe kuitenkin antaa riittävästi akateemisia valmiuksia työelämään. Pari vuotta duunissa saattaa jälleen selkeyttää omia tavoitteita, jolloin maisteriopinnot voivat taas tuntua ajankohtaiselta. Nyt kun kandi- ja maisterivaiheen opinnot sekoittuvat suloisesti keskenään, voi gradua vaille valmiilla maisterilla jäädä kandidaatin paperit uupumaan.

Ylioppilaskirjoituksista luopumista ehdotetaan säännöllisin väliajoin, mutta mielestäni juuri korkeakoulujen loppuyöt ovat suurempi ongelma. Ammattikorkeakouluissa käytännönläheisemmät opinnot johtavat yleensä myös käytännönläheiseen oppinnytööhön, mutta yliopistojen pro gradu tutkielmat nykymuodossaan palvelevat harvoin ketään. Loppuoihin laitetaan yleensä paljon aja-

”Koulutuspolitiikka menee aluepolitiikan edelle.”

tusta ja aikaa, joten niitä tulisi voida hyödyntää muuhunkin kuin potentiaalisten tutkijoiden haarukoimiseen.

2. SIVISTYS ON KULTTUURIKOKEMUKSIA JA SIVILISAATION KEHITTYMISTÄ

Sivistystä ja sivistysporvareita tarvitaan juuri nyt, ei ainoastaan kritisoimaan tutkimukseen ja korkeakoululuihin kohdistuneita leikkauksia, vaan toteuttamaan sivistyspolitiikkaa koko sen laajan määritelmän mukaan.

Minua hävetti, kun kokoomus kuului eduskuntavaalien alla niiden harvojen puolueiden joukkoon, joilla ei ollut kulttuurin osalta mitään sanottavaa vaaliohjelmassaan. Mihin sivistyspuolue unohti taiteen, kirjallisuuden, musiikin, teatterin, arkkitehtuurin? Elämykset, jotka sivistävät ja tuovat tutkimustenkin mukaan hyvinvointia. Kokoomukselta puuttuvat selkeät kulttuurilinjaukset ja tavoitteet. Sivistyspuolue ei voi jättää kulttuuri- ja taidepolitiikkaa vasemmistolaiseksi symbolisen tuotannon merkkitarvaraksi. Juuri taiteen tukeminen ja

”Nykyiset gradut palvelevat harvoin ketään.”

sen merkityksen ymmärtäminen erottaa sivistyspuolueen populismista. Itse asiassa olen jopa sitä mieltä, että nimenomaan kriittisen taiteen edistäminen tulisi olla kokoomuslaisessakin politiikassa ensiarvoinen kohde.

Ellemme osoita ymmärrystämme kulttuurin moninaisesta merkityksestä, pelkistymme kovien faktojen puolueeksi. Aineettomien arvojen rekisteri on paljon laajempi, kuin mitä puoluepoliittinen todellisuuskäsitys antaa ymmärtää. Kokoomuksella tulisi ehdottomasti olla liberaalimmat näkemykset ja konkreettiset ohjelmat myös taide- ja kulttuuripolitiikassa.

Kulttuuripoliittisia linjauksia pohtiessa on muistettava, että niin tieteellä kuin taiteella on arvo myös sinänsä. Sivistyksen kannalta on oleellista, ettei poliittinen agendamme rakennu ainoastaan kaupallisen vaikuttavuuden kautta. Taide ja kulttuurituotanto ovat olemassa pitkälti muuta maailmaa reflektoiden: ne heijastavat ympäröiviä mielipiteitä, kokemuksia ja elämyksiä ja siten tuottavat immateriaalisia merkityksiä.

”Hävetti, kun kulttuuri puuttui kokoomuksen vaaliohjelmasta.”

Samalla kulttuurin tekeminen on kuitenkin tekijänsä elinkeino. Taiteen tekeminen on yhä useammalle myös yrittäjyyttä. Kaikkiaan taiteilijoiden sosiaaliturvankin kohentamisessa on edelleen pohdittavaa, esimerkiksi perustulokokeilun yhteydessä.

Sivistyneen sivilisaation edellyttämän kulttuuripolitiikan rinnalle kuuluvat myös muunlaiset hyvinvointia edistävät ja pahoinvointia ennaltaehkäisevät elämykset. Esimerkiksi liikuntaharrastuksen mahdollistama yhteisöllisyys on jopa sen terveyttä edistävää vaikutustakin merkittävämpi. On tärkeä voida kokea kuuluvansa johonkin porukkaan.

Yleisemmällä tasolla koko hyvinvointipolitiikan tulisi lähteä ennaltaehkäisystä. On viisautta sijoittaa resurssit toimintaan, joka maksaa itsensä korkojen kera takaisin. Siksi esimerkiksi sote-uudistuksen yhteydessä täytyy varmistaa, että kunnilla säilyy motivaatio järjestää riittävät ennaltaehkäisevät vapaa-aikapalvelut, kun kalliit korjaavat kustannukset siirtyvät maakuntiin.

Monimuotoisella kulttuuritarjonnalla onkin monenlaista arvoa. Sillä on arvo itsessään, ja sillä on välinearvoa esimerkiksi hyvinvointivaikutustensa kautta. Kulttuurilla on myös merkittävää kunta- ja aluetaloudellista arvoa esimerkiksi matkailun ja identiteetin rakentumisen kannalta.

3. SIVISTYS ON SYDÄMEN VIISAUTTA - JA SIKSI MYÖS FEMINISMIÄ

Jos on koulutuspolitiikassa ja kulttuuripolitiikassa ollut sivistys vähän puutteellista, niin sivistyksen kolmannen määritelmän osalta se on ollut suorastaan kadoksissa. Sivistys nimittäin on myös sellaista viisautta, jota maailman paras koulutusjärjestelmä tai priimaluokkaisin korkeakouluttuurielämyskään ei pysty takaamaan.

Sydämen sivistystä, älykästä herkkyyttä ja ristiriidatonta tunne-elämää ei toki voida kaikille tarjota politiikankaan keinoin. Nöyryyden, henkisen kasvun ja tunneälyn kehittyminen tarvitsevat aikaa ja sukupolvien jatkumoa. Silti nämä sivistyksen osa-alueet eivät saisi loistaa politiikan kentällä poissaolollaan, kuten nyt. Sivistyksen kuuluu lähimmäisen huomioiminen, oikeudenmukaisuus, suvaitsevaisuus, eettisyys ja tasa-arvo. Ihmisenä kasvaessa oppii kunnioittamaan ja rakastamaan. Sivistyneisyyttä testataan ennen kaikkea silloin, kun edessä on vaikeita, vieraita tai epämiellyttäviä asioita. ”Sivistys mitataan erityisesti silloin, kun ihminen tarvitsee toista ih-

mistä”, on sydämen sivistystä usein peräänkuuluttanut Paula Risikko viisaasti sanonut.

Kansainvälisyys ja muuttuva maailma asettavat eteemme monenlaisia haasteita, joiden keskellä Suomen kehittäminen ja suomalaisista huolehtiminen edellyttää paitsi tietoa ja osaamista, myös toisen ihmisen kunnioittamista ja hyväksymistä. Halusimmepa tai emme, Suomi on jo nyt osa kansainvälistä yhteisöä. Emme edistä yhtään mitään kääntymällä sisäänpäin. Sen sijaan, voimme voittaa paljon, jos suuntaamme avoimet kasvomme ulos. On ihan itsestämme kiinni tartumme mahdollisuuksiin vai hukuttaudumme uhkiin. Kansainvälisessä maailmassa meillä on kaikki maailman mahdollisuudet, mutta myös velvollisuuksia.

”Sivistystä testataan vaikeiden asioiden edessä.”

Kansainvälisyys ei ole mielipideasia, sillä me elämme jo globaalissa maailmassa. Suomikin monikulttuuristuu. Samalla monen asian täytyy muuttua – eikä vähiten suhtautumimme erilaisuuteen.

Tuntuu, että osa eurooppalaisista on kadottanut ihmisyyden ja inhimillisyyden kokonaan. Maahanmuuttokeskustelun sävy on karmaiseva. Ikään kuin Eurooppa olisi nyt jo unohtanut kaiken sen, mitä ei-niin-kaukaisessa historiassa on tapahtunut ja mitä siitä piti oppia.

Kiristynyt ilmapiiri ja koventuneet asenteet näkyvät myös eduskunnassa. Vihjailut esimerkiksi eritasoisesta sosiaaliturvasta etnisyyden mukaan ovat pöyristyttäviä. Joidenkin edustajien osalta on nähty jopa flirttailua natsismin suuntaan. Sivistyneenä puolueena meidän pitää voida sanoa vahvemmin hallituskumppanillemme, mikä on liikaa.

Voimakkaan suvaitsemattomat näkemykset eivät koskaan pohjaudu oikealle tiedolle. Suvaitsemattomuus pohjautuu kuviteltuihin tai liioiteltuihin pelkoihin, vaikka juuri erilaisuus ja monimuotoisuus vievät yhteiskuntaa eteenpäin. Rasismi on tyhmää, joten koulutuksella voitaneen osaltaan edistää sivistyneempää suhtautumista erilaisiin taustoihin. Rasistisen vihapuheen lisääntyminen on huolestuttava ilmiö, jonka taustalla lieenee riittämätöntä kapasiteettia monimutkaisten kokonaisuuksien hahmottamisessa. Myös medialukutaidon ja mediakriittisyyden tasossa olisi monen keskustelijan osalta toivomi-

sen varaa. Sosiaalinen media on valitettavasti mahdollistanut ikäviäkin lieveilmiöitä.

Tasa-arvopolitiikkaa ja yhdenvertaisuutta kaivattaisiin muihinkin poliittisiin keskusteluihin. Suomi tarvitsee feminismiä. Siitä hyötysisivät kaikki.

Perustin keväällä eduskuntaan Feministiryhmän, johon liittyi nopeasti iso joukko kansanedustajia, lähes kaikista puolueista. Mukana on (totta kai!) myös miehiä, esimerkiksi kaikki tätä pamflettia kanssani kirjoittaneet kollegani. Tällaiselle ryhmälle oli selvästi ollut tilausta, sillä vastaanotto on ollut pääosin erittäin innostunut ja positiivinen. Lisää jäseniä tulee koko ajan.

Ryhmän perustamisen jälkeen huomasin kuitenkin nopeasti, että feminismi nimenomaan terminä herättää edelleenkin yllättävän voimakkaita tunteita. Kaikki sanovat kannattavansa tasa-arvoa, mutta turhan moni epäilee tunnustautua feministiksi. Feministiryhmämme tavoite on kuitenkin yksinkertainen. Edistämme tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä rajoittavien sukupuolinormien purkamista. Ei sen kummempaa, ei sen pelottavampaa.

Suomi on monessa mielessä varsin tasa-arvoinen maa, mutta tekemistä riittää edelleen sukupuolten välisessäkin yhdenvertaisuudessa. Äitejä suositaan erotilanteissa ja miehiä rekrytoinneissa. Huonosaisuus kasautuu miehille ja kotityöt naisille. Seksuaalinen häirintä ja perheväkivalta ovat Suomessakin huolestuttavan yleisiä.

Kaikkein suurimmat ja selkeimmät tasa-arvohaasteet meillä on kuitenkin työelämässä. Kirkkaana tavoitteena tulisi olla esimerkiksi vanhemmuuden kustannusten tasaisempi jakautuminen. Tämä edellyttää, että perhevapaitakin käytetään tasaisemmin. Se taas edellyttää perinpohjaista keskustelua kotihoidontuen ja koko vanhempainvaamallin tulevaisuudesta.

Rakenteiden lisäksi tekemistä on myös asenteissa. Äidin jäämistä kotiin perustellaan usein sillä, että perheen isä tienaa enemmän ja hänen on siten äitiä kannattavampaa mennä töihin. Epäilen, ettei ratkaisua aina edes edellä laskelmat siitä, kuinka paljon pöytäkunnan talous isän kotiin jäämisestä kärsisi – yleensä vähemmän kuin äkkiseltään ajattelisi. Erityisen

”Suomi tarvitsee feminismiä. Siitä hyötysisivät kaikki.”

”Yhdenvertaisuudessa riittää parannettavaa.”

outoon valoon perustelu tulee, kun samaan aikaan saatetaan kuitenkin olla valmiita ostamaan vaikkapa kallis auto. Kysymys on arvovallinnasta ja lopulta kuitenkin vain väliaikaisesta tilanteesta taloudenkin kannalta.

Tasa-arvoisemmasta työelämästä hyötyisivät kaikki. Osaaminenkin tulee tehokkaampaan käyttöön, kun emme jumiudu sukupuoleen liittyviin odotuksiin. Tasa-arvo ei kuitenkaan rajoitu vain sukupuolten välille. Feministit ovat kaikkea syrjintää vastaan.

Kokoomus voisi olla puolue, joka lähtee Suomessa terävöittämään tasa-arvokeskustelua ja hälventämään feminismiin liittyviä ennakkoluuloja. Mielestäni kokoomus voisi hyvinkin julistautua feministiseksi puolueeksi. Feminismi ei tarkoita erioikeuksia naisille, vaan samoja oikeuksia ihan kaikille. Se nyt on ihan vaan sivistynyttä!

Tiedän että lisäksi monelle muullekin kokoomuslaiselle tasa-arvo on tärkeimpiä arvoja. Siksi harmitti, että joku piti Feministiryhmän perustajan puoluetusta yllätyksenä. Tässä hallituksessa kokoomus ei ole päässyt profiloitumaan tasa-arvopuolueenakaan.

Hallitusohjelmassa mainitaan tasa-arvo niin ohuesti, ettei sitä voida varsinaisesti pitää edes linjana. Tasa-arvo-ohjelma saatiin vihdoinkin julkistettua ja vaikka siinä on paljon hyvää, ei se sellaisenaan vielä tuota tasa-arvo-loikkaa maahamme. Työelämän tasa-arvo on

kiistämättä monimutkainen kokonaisuus, johon ei löydy yksinkertaista ratkaisua. Aloitettaisiin siis edes sellaisista epäkohdista, joihin on jo olemassa helppo tasa-arvoa edistävä ratkaisu: hoidetaan ihmisoikeuksia rikkovat trans- ja äitiyslait pikaisesti kuntoon.

Sivistys kokoomuksen kärkiarvoksi

Kokoomuksen arvoja ovat vapaus, vastuu, demokratia, mahdollisuuksien tasa-arvo, sivistys, kannustavuus, suvaitsevaisuus sekä välittäminen. Kun poisvalinnat kerran ovat muodissa, niin pitäisikö näitäkin vähän karsia? Uskaltaisni väittää, että yhden näistä arvoista alle sopisivat vaikka kaikki muut. Kunhan sivistys vaan ymmärretään sillä laajuudella, kuin sivistyspuolueessa pitäisi.

”Kokoomus voisi julistautua feministiseksi puolueeksi.”

Kun tulevaisuudessa kokoomuslainen määrittelee puolueensa sivistyspuolueeksi ja itsensä sivistysporvariksi, niin mitä se tarkoittaa? Toivottavasti yksinkertaisesti sitä, että hän on omaksunut puolueensa arvot.

POPULISMISTA OIKEUDENMUKAISUUTEEN

Kai Mykkänen

Politiikan tehtävä on maksimoida vapaus ja varmistaa oikeudenmukaisuus. Jokaisen on voitava valita itse, kunhan valinta ei rajaa toisten vapauksia. Työ ja vauraus eivät ole arvoja, vaan resursseja toteuttaa vapaaehtoinen valinta materiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Minusta hyvän politiikan arvot ovat vapaus ja oikeudenmukaisuus. Ilman sivistystä ei synny kestävää oikeudenmukaisuutta. Näitä periaatteita noudattamalla syntyy mahdollisuuksien tasa-arvo.

Oikeudenmukaisuus edellyttää sitä, ettei kenelläkään ole oikeutta varastaa toiselta – sen enempää rahaa lompakosta kuin vapautta nauttia yhteisen Itämeren puhtaudesta. Ympäristökysymysten ratkaiseminen on minulle oikeudenmukaisuutta ennen kaikkea nykyisten ja tulevien sukupolvien välillä. Oikeudenmukaisuus edellyttää, etteivät kreikkalaiset tuhlaa muiden piikkiin, emmekä me velkaannu lastemme piikkiin. Oikeudenmukaisessa maailmassa jokaisella meistä on

lakien puitteissa vapaus valita ja toteuttaa intohimoamme ilman, että yhteiskunnan poukkoilevat odotukset tekevät menestyksestä ja sen tavoittelusta henkisen helvetin.

Populisti vaatii samassa virkkeessä suosimaan suomalaista ja avaamaan Amerikan markkinat suomalaisille jäänmurtajille. Vapauden ja oikeudenmukaisuuden johdonmukainen toteuttaminen edellyttää aitoa ja vastavuoroista vapaakauppaa. Oikeudenmukaisuutta on myös se, että heikkoa ja vahvaa, hyvin informoitua ja tietämätöntä, suomalaista ja Syyrian kurdia kohdellaan samalla mittapuulla oikein, vaikka me ihmiset helposti taannumme puolustamaan ryhmäetuja suhteessa muihin.

Teesit kokoomukselle:

- 1) Ilmastovastuu on mitä kokoomuslaisin missio. Ympäristövelka on yhtä vastuuton perintö kuin ylivelkaantumisen rahassa.
- 2) Kokoomuksen on tunnistettava itsensä tulevien sukupolvien puolueeksi. Vastuullinen valtiontalous on yhtä lailla taakanjakoa meidän ja lastemme välillä kuin kamppailua maksajien ja edunsaajien välillä.
- 3) ”No bail out” ei saa olla kirosana, vaikka Timo Soini brändäsi sen Suomessa ensimmäisenä. Yhteisvastuu veloista johtaa moraalikatoon ja ylivelkaantumiseen.
- 4) Protektionismin huume on väistettävä niin kansainvälisissä pelisääntöissä kuin kotimaan markkinasääntelyssäkin. Kokoomuksen on puolustettava markkinataloutta, ei vallitsevaa elinkeinorakennetta.
- 5) Luoja varjelkoon meitä yritysjohtajien isänmaallisuudelta. Suomi pärjää parhaiten, kun yritykset maksimoivat osakeyhtiölain mukaisesti voittojaan, ja yleinen oikeustaju on lakien eikä vetoomusten varassa.
- 6) Oikeudenmukaisuus tarkoittaa hädänalaisen kohtaamista ihmisenä. Humanismin rakenteet eivät voi sortua ensimmäisessä myrskyssä. Kotouttamisen avain on aktiivointi, ei tasatuet.

1. ILMASTOVASTUU ON MITÄ KOKOOMUSLAISIN MISSIO

Ihminen on muuttanut maapalloa merkittävästi jo tuhansia vuosia. Väestön kasvaessa ja ihmisten tavoitellessa vaurastumista se on väistämätöntä ja luonnollista. Teollisessa vallankumouksessa alettiin tuottaa energiaa mullistavan tehokkaasti kivihiiilestä ja sittemmin öljystä.

Oli aivan oikein, että muutama sukupolvi käytti nopeasti tämän tapaisia uusiutumattomia luonnonvaroja. Voitiin perustellusti olettaa, että seuraavat sukupolvet kyllä löytävät vaihtoehtoisia voimanlähteitä teknisen kehityksen avulla.

Hiilen ja öljyn loppumisen aiheuttamat ongelmat markkinatalous kyllä hoitaa. Markkinat eivät sen sijaan hoida sitä, että fossiilien sisältämän hiilidioksidin vapauttaminen ilmakehään on johtamassa maapallon historian nopeimpaan kasvihuoneilmiön kiihtymiseen. Nyt näyttää hyvin todennäköiseltä, että tapamme heikentävät tulevien sukupolvien elintasoja. Näyttää myös todennäköiseltä, että fossiilien polttaminen muuttaa maapalloa niin, ettei se kykene kykene mahdollistamaan hyvää elämää pian vähintään 9 miljardille maan asukkaalle.

Lämpenemisen aiheuttama merenpinnan nousu kaventaa ihmisen elintilaa ja mahdollisuuksia tuottaa ravintoa. Ilmasto muuttuu nyt paljon nopeammin kuin esimerkiksi jääkausien ja lämpimien kausien vaihtelussa. Eliölajien siirtyminen ja evoluutio eivät välttämättä pysy mukana, vaan biosfäärin elinvoimaan tulee yksinkertaisesti katkosjakso – vaarallisin seurauksin.

Ihminen on niin nokkela, että varmaan pystymme lajina sopeutumaan tähänkin. Ei ihmisestä mihinkään päästä. Biomassan käyttämätön kasvupotentiaali on muutenkin pääosin merissä, joten varmaan opimme tuottamaan vedessä olevaa ruokaa. Vaikka alavien maiden kaupungit jäisivät veden alle, niin onhan meillä tundraa – siirrytään sinne. Varmaan opimme rakentamaan tehokkaasti myös veden päälle. Mutta se näyttää olevan selvää, että kaikki tämä vaikeuttaisi elämäämme monin verroin enemmän kuin se, että jättäisimme pääosan jäljellä olevista fossiileista lepäämään maan poveen.

Viime vuosi jää Euroopan historiaan maahanmuuton kriisivuotena. Pakolaisia tuli Eurooppaan muutama miljoona, alle prosentti EU:n väkiluvusta. Ilmastonmuutoksen kärjistymisen ensimmäisiä tuntuja seurauksia on todennäköisesti massiivinen pakolaisuus, josta nyt nähtiin vasta alkusoiittoja, jos sitäkään. Mitä jos liikkeellä olisi-kin sata kertaa isompi, elinmahdollisuudet kotonaan menettäneiden

joukko? Tällaisista mittaluokista puhumme jos mietimme, moniko on riippuvainen vaikkapa monsuunisateiden kulkusuunnasta tai moniko asuu meren alle jäävillä alueilla.

Kokoomuslaisten tai ainakin eduskuntaryhmämme enemmistö pitää markkinoihin puuttumista epäilyttävänä – useimmiten perustellusti. Liian usein meiltä kuitenkin unohtuu se tosiasia, että ihmiskunnan tärkeimmät resurssit – puhdas ilma ja vesi – ovat markkinatalouden ulkopuolella, eivätkä markkinat siksi ohjaa niiden käyttöä oikeudenmukaisesti ja tehokkaasti. Jos joku omistaisi Itämeren, hän vaatisi korvausta sen pilaamisesta saasteilla. Mutta kun merta ei omista kukaan, markkinat ovat sokeita sen arvonmuutoksille. Saasteverot eivät ole sosialismia vaan askel suuntaan, jossa luonto olisi mukana markkinataloudessa.

Järven pilaaminen on melko nopeaa ja konkreettista. Siksi paperitehtaiden päästöt pantiin kuriin jo 1970–80 -luvulla. Nyt olemme ylpeitä niistä cleantech-ratkaisuista, joiden vaatimista silloin vastustettiin. Strategiset ympäristöongelmat sen sijaan syntyvät hitaasti ja salakavalasti. Niissä on kysymys sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta.

Ilmastonmuutokseen olisi jo tartuttu tarmokkaammin, jos ihmisellä ei olisi kahta evoluution aiemmissa vaiheissa loogisesti kehittynyttä taipumusta. Ensinnäkin aliarvostamme yli 10 vuoden päähän osuvia vaikutuksia kaikissa valinnoissamme rajusti. Kärjistyneimmin tämä näkyy eduskunnan keskusteluissa. Toiseksi olemme kehittyneet toimimaan lojaalisti ja tehokkaasti muutaman kymmenen hengen laumassa, emme miljardien ihmisten abstraktissa yhteisössä. Sadan hengen kesken pystytään kyllä ratkomaan tieteelliset haasteet Marsiin pääsemiseksi, mutta helpommat asiat jäävät tekemättä, jos ne voidaan ratkaista vain globaalin maailmanyhteisön yhteisellä sitoutumisella.

Mitä tekisit, jos saisit tietää, että lapsenlapsesi on joutumassa liikenneonnettomuuteen 10 prosentin todennäköisyydellä, mutta maksamalla 1000 euroa voit pienentää riskin 1 prosenttiin? Todennäköisesti maksaisit. Entä olemmeko valmiita maksamaan nopeammasta päästöjen vähentämisestä? Siinä on kyse vähän samasta asiasta. Joskin 1000 euroa eli 5 miljardia euroa suomalaisilta yhteensä on selvästi ylimitoitettu arvio siitä, miten paljon joudumme lyhyen aikavälin elintasoamme rajoittamaan. Meidän poliitikkojen tehtävä on avata kysymys siten, että pääsemme tulevaisuuden aliarvostamisen yli, ja

”Saasteverot eivät ole sosialismia.”

”EU:n pitäisi nostaa päästöjen vähennystavoitetta.”

pystymme tekemään oikeudenmukaisen valinnan. Ilmastonmuutoksen hillintä on vakuutusmatemaattisesti kannattavaa.

Toki jäljelle jää ihmisen toisen luonnevian aiheuttama ongelma. Pariisin kokous oli askel eteenpäin, mutta emme tunnu saavan aikaan selkeää yhteistä ohjauskeinoa päästöjen vähentämiseksi globaalilla tasolla. Miksi me satsaisimme, jos emme

tiedä satsaavatko muutkin? On tietysti niin, että ilmastonmuutoksen ratkaisee se, mitä tapahtuu Kiinassa, Intiassa ja Afrikassa. Samalla olisi vastuutonta laittaa pää pensaaseen sillä perusteella, että Intia ei tee tällä hetkellä tarpeeksi. Ongelma ei siitä poistu.

Tiettyyn rajaan asti meidän on järkevä kurottava edellä silläkin uhalla, että siitä on hyötyä vain jos muut tulevat pian perässä. Itse asiassa meidän suomalaisten tärkein ilmastoteko ei liity omiin päästöihimme, vaan siihen, että niitä vähentäessämme synnytämme ratkaisuja, jotka voidaan monistaa Aasiaan. Siksi Euroopan unionin tulisi lisätä vauhtia eli konkreettisesti nostaa vuoden 2030 päästöjen vähennystavoite 50 prosenttiin aiemmin linjatusta 40 prosentista. Suomalaisten hiilijalanjälki on vain promille globaalista haasteesta, mutta jos ratkaisemme asioita edelläkävijämäisesti, meidän kädenjälkemme haasteen ratkaisemisessa voi olla satakertainen, jopa tuntuva.

Jo nyt Suomen hallitusohjelman tavoitteet kiivihielestä luopumiselle ja tuontiöljyn käytön puolittamiselle vievät päästötalkoissa EU:n nykyisiä tavoitteita pidemmälle.

EU:n talkoiden vauhdittaminen tarkoittaisikin Suomen kannalta lähinnä sitä, että puhtaiden ratkaisujen kysyntä kasvaisi Puolassa ja muissa hitaissa jäsenmaissa. Tavoitteet ja uuteen tekniikkaan siirtymisen tahti nousisivat sielläkin lähemmäs omiamme.

On selvää, ettei Euroopan kannata ajaa teollisuuttaan maihin, joissa tuotanto tehdään moninkertaisin päästöin. Niin sanottu hiilivuoto on myös ilmaston vihollinen. Tästä syystä herkat alat saavat EU:n päästökaupassa päästöoikeutensa ilmaiseksi.

Päästökaupan vaikutus sähkön hintaan on jäänyt pieneksi. Pohjoismaissa noin 80 prosenttia sähköstä tuotettiin jo viime vuonna hiilivapaasti. Silti hiilivuodon riski on syytä ottaa vakavasti myös teollisuuden sähkön hinnasta puhuttaessa. Suomi on syytä ottamassa

käyttöön teollisuudelle suunnatun päästökaupan sähköhintavaikutuksen kompensaa­tion.

Kompensaa­tion jälkeen on vaikea nähdä todellista ristiriitaa teollisuuden etujen ja päästövähennysten välillä. Ainakin haitta kalpenee sen mahdollisuuden rinnalla, minkä puhtaiden ratkaisujen kysynnän lisäys loisi. Suomen vienti pärjää kilpailussa silloin, kun haetaan energiatehokkaita ja vähäpäästöisiä ratkaisuja. Yksin liikenteen biopolttoaineiden maailmanmarkkinoiden odotetaan Sitran selvityksen perusteella nousevan 800 miljardiin euroon vuoteen 2050 mennessä. Se voisi korvata painopaperin menekin romahdusta.

Omat ilmastotavoitteemme toteutuisivat helpommin ja edullisemmin, jos EU korottaisi päästötavoitettaan. Se on ainoa tapa nostaa päästökauppa ohjauskeinojen keskiöön. Silloin välttämätön muutos tapahtuu halvemmalla kuin nykyisessä uusiutuvan energian tukiin nojaavassa kehityksessä. Varsinkin sähkömarkkinoilla valinnassa on nimenomaan kysymys siitä, tehdäänkö sähköntuotannon investoinnit tukien vai päästöhinnoittelun pohjalta. Nykymenolla mennään täysin tukien varassa. Nykyinen sähkön markkinahinta ei kannattele mitään investointeja, hädin tuskin edes ylläpitoa.

Markkinatalousihmisenä uskon siihen, että yhteiskunnan puuttuminen pitäisi aina rajoittaa pienimpään ja vähiten markkinoita vääristävään keinoon, jolla korjataan se ongelma, jota markkinat eivät yksin osaa hoitaa. Energiapolitiikassa puuttumisen tulisi keskittyä yhteiselle ilmakehälle aiheutettavien haittojen hinnoitteluun. Jättäisin markkinoiden ratkaistavaksi sen, missä määrin nouseviin päästöhintoihin vastataan vaikkapa tuulivoimalla, ydinvoimalla, energian säästöillä tai lämpöpumpuilla. Teknisessä evoluutiossa uskon enemmän markkinoiden luovuuteen kuin siihen, että me eduskunnassa säädämme jokaiselle keinnolle erikseen sen oikean tukitason kuhunkin kehitysvaiheeseen.

Teesi kokoomukselle:

- Ilmastohaasteen ratkaiseminen on mitä kokoomuslaisin asia. Se on tärkein teko, jolla osoitamme kykymme vastuuseen tulevien sukupolvien vapaudesta. Ilmastokysymys mittaa, onko sivistyksemme sillä tasolla, että uskallamme kohdata globaalit kysymykset rehellisesti ja oikeudenmukaisesti. On meillä vaihtoehtokin: laitetaan pää pensaaseen ja nokitaan lähelle tunkevat.

2. OSTAISIN LYKKÄYSTÄ MUUTOKSEEN - LAITETAAN LASTEN PIIKKIIN

Jos perintömme sisältää maapallon hallitsemattoman heikentymisen, testamentin muut osat jäävät varjoon. Mutta osaamme me muullakin tavalla koetella sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta.

Minulla on ollut mahdollisuus työskennellä monien investointipäätöksiä tekevien yritysjohtajien kanssa. Silloin tällöin olen kysynyt, mikä olisi heidän näkökulmastaan tärkein teko, joka vahvistaisi uskoa toiminnan laajentamiseen Suomessa. Yllättävän usein vastaus on, että hoitakaa velkaantumisen kuntoon. Valtio ja kuntien jatkuva velkaantuminen tietää tulevaisuudessa korkeampia veroja, kipeitä leikkauksia ja ennen pitkää Kreikan tietä.

Velkaantumisen tahtaminen on siis myös talouden käyntiin lähentämisen kannalta tärkeintä, mitä eduskunta voi tehdä. Tämän vaalikauden aikana pitkälti ratkeaa, onnistuuko Suomi palauttamaan maineensa. On tärkeää, että hallitus pystyy pitämään kiinni sekä euronääräisestä menokehyksestään että 4 miljardin euron sopeutustavoitteestaan. Velkaantuminen voi taittua vain, jos olemme lisäksi rohkeita muissa uudistuksissa. Ja vain velkaantumisen tahtuminen voi pelastaa hyvinvointivaltion.

Valtio ja kunnat velkaantuvat suomalaisten piikkiin kuluvan vuoden jokaisena päivänä noin 20 miljoonaa euroa. Pelkästään korkomenoja yhteisistä veloistamme maksamme yli 6 miljoonaa euroa päivässä, vaikka korkotaso on poikkeuksellisen matala. Aiempina vuosikymmeninä työuran aloittaneella suomalaisella oli edessään nopeasti kasvava talous, paranevat julkiset palvelut, melko turvattu työura, alhaiset eläkemaksut ja suhteellisen alhainen eläkkeelle siirtymisikäkin. Nyt työuraansa aloittavalla sukupolvella ei ole edessään mitään näistä. Sen sijaan pitäisi selättää ilmastonmuutoksen haaste ja ratkaista, miten maapallo voi kantaa 10 miljardin ihmisen vaurastumisen kestävästi ja oikeudenmukaisesti. Onneksi teknologian kehityksessä ja luovuudessa vain taivas on rajana – tai ei oikeastaan sekään.

Silti joudumme kysymään itseltämme ja toisiltamme: haluammeko todella, että lapsemme saavat taakakseen myös kuralla olevan valtiontalouden ja massiiviset velanhoitokustannukset? Minusta se ei ole oikeudenmukainen perintö.

Julkisen velan tasosta keskusteltaessa käytetään usein arkijärjen kannalta paradoksaalisia käsitteitä. Tästäkin syystä hataralle vyöhyk-

keelle luisutaan vähän kuin sumussa. Usein sanotaan, ettei valtion velkaa otettaessa tarvitse ajatellaakaan, että sitä maksettaisiin takaisin. Erääntyvät velat voi aina uusia. Valtiohan ei koskaan kuole – yleensä.

Seuraa kysymys, minkä asteinen julkinen velkaantuminen on vastuullista ja milloin se rikkoo sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta. Viime kädessä ainoa raja on se, ettei ajauduta kierteeseen, jossa velkaa tarvitaan joka vuosi lisää, eikä velan kasvua suhteessa talouden kokoon pystytä enää pysäyttämään. Tämän tien päässä on konkurssi. Velkaantuminen paisuu tasolle, jossa kukaan ei suostu enää lainaamaan, koska ei uskota, että valtio saa enää maksettua velkaansa ottamalla uutta.

Lastemme vähimmäisvaatimuksena voi pitää sitä, että emme lainaa enempää kuin mikä näyttää olevan riittävän varmasti hoidettavissa ilman, että ajaudutaan kiihtyvään velkakierteeseen eli Kreikan tielle. Yksi vakavaksi tarkoitettu arvio tästä tasosta ovat alkuperäiset EMU-kriteerit. Euroon siirtyvät maat sitoutuivat Maastrichtin sopimuksessa vuonna 1992 siihen, että julkinen velka pidetään korkeintaan 60 prosentissa bruttokansantuotteesta ja vuosittaisen julkisen talouden alijäämä korkeintaan 3 prosentissa bruttokansantuotteesta.

Vuoden eduskuntakokemuksen perusteella tuntumani on, että Suomessa Maastrichtin velkasäännön allekirjoittaa periaatteessa yli kaksi kolmannesta eduskunnasta. Velkaelvytyksen puolesta puhuu avoimesta vain vasemmistoliitto, jos kohta vihreiden linjakin siltä välillä vaikuttaa. Selvistä ja vakaasta ”vastuullisten” enemmistöstä huolimatta rikomme alkuperäisiä EMU-sääntöjä. Yhteisen velkamme taso puhkaisi 60 prosentin säännön ensimmäistä kertaa viime vuonna, ja tänä vuonna bruttovelan ennustetaan nousevan jo 65 prosentin tasolle, mikäli työllisyys ei käänny selvään nousuun.

Vasemmistolaiset ajattelevat usein, että nyt on ihan vastuullista pehmentää lamaa velkaantumalla hurjemmin, koska kohta koittaa nousukausi, jolloin voimme maksaa velan taas kestäväälle tasolle. Niinhän me teimme 1990-luvun laman jälkeen 2000-luvun lihavana vuosina. Nyt olemme harmi kyllä erilaisen näkymän äärellä. Tämän vaalikauden aikana työvoima on supistumassa 50 000 hengellä. Ikääntyminen kasvat-
taa hoivavastuita rajusti. Sote-uudistuksen kuuluisa 3 miljardin euron

”Haluaammeko
massiiviset
velanhoito-
kustannukset
lastemme taakaksi.”

”Vakauseriaatteet ohittava velkaantuminen on itsestä.”

säästökin tarkoittaa oikeasti sitä, että vuonna 2030 soteen kuluisi veroeuroja vain noin 12 miljardia euroa tätä vuotta enemmän, eikä noin 15 miljardia euroa tätä vuotta enemmän, kuten perusura ennustaa. Olemme 15 vuoden tähtämellä lähempänä räjähtävän velkaantumisen skenaariota kuin uskallamme usein ajatellakaan.

1900-luvulla saattoi pitkälti ajatella, että kasvu hoitaa velat. Vanha peukalosääntö ei enää toimi, kun työpanos ei kasva, ja samalla hoivatarpeet lisääntyvät. Minkä tahansa osuuskunnan velkaa on vaarallista kasvattaa, jos osuuskunnasta poistuu joka vuosi jäseniä.

Vakauseriaatteet ohittava velkaantuminen on siis itsestä. Lainaamme enemmän kuin mikä näyttää varmasti olevan hoidettavissa tulevaisuudessa. On itsestä kieltäytyä laittamasta menoja tärkeysjärjestykseen ja valita riittävän monta vähiten välttämätöntä hyvää asiaa pois. Vaihtoehtohan on, että jossain vaiheessa – ehkä 2020-luvun lopulla tai 2030-luvulla – lapsemme joutuvat sen tekemään. Lapsemme joutuvat valitsemaan selvästi useamman rivin leikattavien luetteloon kuin mitä me joutuisimme, jos tekisimme välttämättömyydestä hyveen jo nyt.

Miksi eduskunnan enemmistö ei sitten laita yli varojen elämistä kuriin? Uskoakseni siksi, että voimasuhteet kääntyvät päinvastaisiksi, jos katsotaan mikä ratkaisee kansanedustajan uudelleen valinnan. En uskaltaisi itseään väittää varmaksi, että minua äänestetään sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden takia. Viimeksi minua taidettiin äänestää enemmän Venäjä-osaajana.

Eduskunnan asetelmaa sanelee tuntuvasti myös se, että 72 prosenttia kansanedustajista on valittu muualta kuin Helsingin ja Uudenmaan vaalipiireistä. Maakunnissa huomio keskittyy selvästi enemmän yksittäisiin aluepoliittisiin hankkeisiin, joiden kautta mitataan onko oma edustaja tuonut Helsingistä rahaa äänestäjien suuntaan vai ei. Tässä asetelmassa kokoomus on ainoa puolue, jonka eduskuntaryhmässä ministerit edes pannaan koville velkaantumisesta. Ja meilläkin suurin osa edustajien budjettienergiasta menee yksittäisten ”omien hankkeiden” lobbaamiseen.

Velkaantumisen osalta en syytä kokoomusta sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden unohtamisesta. Pikemminkin haluan muistut-

taa, että kontrollerin rooli on kunnia-
kas risti kantaa. Se on sitä silloinkin,
kun alkaa maistua kamreerimaisuudel-
ta tai valtionhoitamiselta.

Vasemmiston tulisi viimein ym-
märtää, ettei Suomi voi enää vero-
tuksella pysäyttää velkaantumista ei-
kä estää leikkauksia. Otamme tänäkin
vuonna yhteistä velkaa niin paljon, että sen korvaaminen palkkave-
roilla tarkoittaisi staattisesti samaa kuin valtion ansiotuloverojen kol-
minkertaistaminen. Todellisuudessa valtion progressiivisen asteikon
kolminkertaistaminen ei edes riittäisi, koska veroprosenttien monin-
kertaistaminen johtaisi pienempään veropohjaan.

”Velkaantumisen
pysäyttäminen
veroilla edellyttäisi
ansiotuloveron
kolminkertaistamista.”

Teesi Kokoomukselle:

- Kokoomuksen tulee tunnistaa itsensä tulevien sukupolvi-
en puolueeksi. Velkaantumisen taittamisessa on kyse ennen
kaikkea sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta eikä
1950–1970-lukujen perusväännöstä, joka koski julkisen talou-
den kasvunopeutta ja veroastetta. Tämä pitää omaksua ja vies-
tiä paljon paremmin.

3. EU:N SUUNTA: NO BAIL OUT JA RAJATUT TEHTÄVÄT – VAI YHTEISVASTUU JA PAISUVA BYROKRATIA

Alkuperäisissä EMU-säännöissä oli hyvää eräs päätöksentekoa ohjaa-
vien periaatteiden kulmakivi eli yksinkertaisuus. Siksi minäkin edel-
leen muistan ne ihan siltä pohjalta, että ne opeteltiin lukiossa. Valitet-
tavasti niistä ei kuitenkaan pidetty kiinni. Kreikka ja muutama muu
maa otettiin alun perinkin mukaan korkeintaan toiveajatteluun noja-
ten. Vielä enemmän moraalialia söi se, että Ranskalle ja Saksalle annet-
tiin jo ennen Kreikan kriisin puhkeamista toistuvasti anteeksi kritee-
rien paheneva rikkominen.

Tarvitsemme euron, jotta eurooppalaiset saavat sisämarkkinoista
kaiken irti. Samalla on tunnustettava, että euro on kärjistänyt useim-
pien jäsenmaiden ylivelkaantumista. Kreikan luottokelpoisuuden pit-

”EMU:n säännöistä
tulossa liian
monimutkaisia.”

kään säilynyt korkea taso osoittaa, että markkinat arvasivat etukäteen, että me lopulta rikomme eurojärjestelmän sääntöihin kirjatun yhteisvastuun kiellon ja otamme kontollemme tuhlaajapojan velat. Oletus yhteisvastuusta mahdollisti Kreikan ylivelkaantumisen pidemmälle kuin ilman yhteisvaluuttaa olisi päässyt tapahtumaan. Sama koskee Irlantia ja Espanjaa sekä lie-

vemmässä muodossa Ranskaa ja useimpia euromaita, myös Suomea.

Finanssikriisin jälkeen eurojärjestelmällä on kaksi tietä. Ensimmäinen tie on vahvistaa yhteisiä velkasääntöjä ja toivoa, että niitä noudatetaan. Tällä tiellä on myös pakko lisätä jäsenmaiden välisiä tulonsiirtoja, jotta maat voisivat edes teoriassa selvittää alueellisistakin shokeista ylivelkaantumatta. Toinen tie on saada markkinat uskomaan, että emme missään tilanteessa takaa toistemme velkoja, jolloin markkinat eivät enää lainaa ylivelkaantuvalla jäsenmaalle. Tässäkin vaihtoehdossa eriaikaisia suhdannevaihteluita voidaan tasata tulonsiirroilla, mutta se ei ole välttämätön osa polkua.

EU:n johdon tähänastiset aloitteet¹ kallistuvat hapuilemaan parempia yhteisiä sääntöjä ja jonkinlaista fiskaaliunionia, joka lieventäisi alueellisia shokkeja niin paljon, ettei heikompien maiden velkaantumiselle olisi tarvetta. Euron sääntöjä on jo ”kehitetty”. Jos kriitikot pitivät alkuperäisiä EMU:n lähentymiskriteereitä liian yksikantaisina, niin nyt säännöt ovat menossa niin monimutkaisiksi, ettei niitä voi hahmottaa yksiselitteisesti päätöksentekijöiden tasolla. Yleensä sääntöjen monimutkaistaminen johtaa siihen, että pian ne unohdetaan kokonaan. Valitettavasti en näe tässäkään tapauksessa syytä, miksi rakenteellisen alijäämän abstraktin kaavan rikkomisesta rangaistaisiin sääntöjä enemmän kuin yksinkertaisesta julkisen talouden alijäämäsäännöstä.

Lopulta kyse on siitä, ettei pakottavan päätöksenteon todellinen demokraattinen legitimeetti ole unionilla vaan kansallisella tasolla. Viime kädessä sääntöjen noudattamisesta päättävät hallitukset, jotka vastaavat omalle kansalleen, eivät Euroopalle. Vaaralliseksi menee, jos velkaantumisen valta ja vastuu eriytyvät. Kansalliset talousarviotahan pitää nykyään tavallaan hyväksyttävä EU-elimissä. Sekin on yksi

¹ Viiden puheenjohtajan raportti 2014.

täydennettyjen eurasääntöjen juonne. Käytännössä komissio kommentoi avainlukuja. Hyvin huonossa tilanteessa sen pitäisi käynnistää vaativa rankaisumenettely. Tarkoitus on hyvä, mutta edessä voi olla päätyminen ojasta allikkoon, jos vastuu velkakestävyydestä ulkoistetaan Brysseliin, mutta faktinen valta menojen määrästä pysyy jäsenmaissa. Jo nyt on nähtävissä, että tulkinnanvaraiset säännöt ja rankaisumenettelyn korkea kynnyks johtavat siihen, että Bryssel ottaa ylivelkaantumiseen kantaa liian myöhään.

”No bail out” ei ole
”anti-federalismia.”

Perustamissopimukseen alun perin kirjattu velkojen yhteisvastuuliseksi ottamisen kieltö ei sekään toiminut viimeksi. Voi hyvin epäillä, ettei sitä pystyttäisi noudattamaan jatkossakaan. On kuitenkin kolme syytä, miksi vastuun pitäminen velan ottajalla saattaisi jatkossa toimia paremmin.

Ensinnäkin viimeksi velkakriisin pelättiin tarttuvan pääosin pankkijärjestelmän ristiinkytkösten kautta. Kriisin jälkeen olemme saaneet aikaan melko selvät säännöt isojen pankkien yhteisestä valvonnasta Euroopan keskuspankin kautta. Olemme myös sopineet, miten ison pankin velkajärjestely hoidetaan, ja miten akuuttia pankkikriisiä tilkittää yhteisestä kriisirahastosta. Lisäksi olemme luomassa yhteistä talletustakuujärjestelmää tavoitteena se, että pankit rahoittavat takuunsa itse eurojärjestelmän tasolla. Uudistukset vähentävät merkittävästi yhden valtion velkajärjestelyn vaikutusta muiden maiden pankkijärjestelmien vakaudelle.

Toiseksi ”no bail out” toimii Yhdysvalloissa. Dollarijärjestelmän vakauttaminenkin vei 1800-luvulla vuosikymmeniä. Mutta se kannatti. Viimeinen vuosisata on pärjätty järjestelmällä, joka yhdistää yhteisen valuutan edut siihen, että osavaltiot eivät takaa toistensa velkoja, eikä liittovaltio vastaa yhden osavaltion veloista. Meillä on siis siedettävä elävän elämän esimerkki – toisin kuin vakaussääntöjen toimeenpanosta yhdistettynä yhteisvastuuseen.

Kolmanneksi yhteisvastuun kieltö täytyy nyt viestiä uskottavammiksi. Sääntöjen on oltava selkeät ja prosessit jäsenvaltion velkajärjestelyyn on kuvattava etukäteen tarkasti. Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Viimeksi jouduttiin improvisoimaan. Ei ihme, että markkinat veikkasivat, että lopulta pankit saavat haluamansa eli velkojen yhteisvastuun.

”Rakennerahastotuet pitäisi vähentää Suomen nettojäsenmaksusta.”

Tässä kohtaa Eurooppa-myönteinen kokoomuslainen saattaa haukkua henkeään. Mitä, emmekö me olleet viemässä Suomen länteen, Euroopan unioniin, euroon, ytimiin? Eikös meidän pitäisi olla mukana alati tiivistävässä yhteisössä? Kyllä, mutta ”no bail out” ei ole ”anti-federalismia”. Esimerkiksi Yhdysvalloissa liittovaltion bud-

jetti on talouden kokoon nähden 20 kertaa suurempi kuin EU:n budjetti. Myös Euroopassa löytyy mielestäni tiettyjä budjettia vaativia tehtäviä, jotka kannattaisi delegoida EU:lle. Esimerkiksi energian sisämarkkinoita luotaessa olisi loogista harmonisoida osa energiaveroista EU-tasolle. Uusiutuvan energian tuet voitaisiin rahoittaa EU:lle siirrettyillä energiaveroilla ja maksaa yksillä säännöillä koko unionissa, jolloin kansalliset vääristymät pienenisivät.

Tosin tästäkin voisi tulla liian byrokraattinen häkkyrä, kun samat säännöt pitäisi sovittaa Ruotsille ja Romanianle. Näinhän on käynyt esimerkiksi EU:n yhteisille aluekehitysrahoille (EAKR ja ESR -rahastot). Perusajatus köyhimpien jäsenmaiden infrastruktuurin ja yrittäjyyden kehittämisestä on hyvä. Mutta Suomen kaltaisen nettomaksajamaan kohdalla ei ole mitään hyötyä kierrättää rahaa Brysselin kautta takaisin suomalaisiin EAKR- ja ESR-hankkeisiin. Byrokratia on niin tappava, että suuri osa rahasta menee tukikonsulteille. Rik-kaissa jäsenmaissa rahoituskelpoisia hankkeita ovat lähinnä kylätal-koote, ei suinkaan investoinnit tai muut kasvua suoraan vauhdittavat seikat.

Kyseessä ei muuten ole ihan pikkujuttu. Suomessa rakennerahastotukia on tarkoitus pelkää tänä vuonna myöntää 327 miljoonan euron edestä. Tästä noin puolet on EU:n budjetin kautta kierrätettyä rahaa ja puolet kansallista vastinrahaa Suomen budjetista. Valtion talousarviossa varaudutaan noin 300 henkilötyövuoden palkkauskustannuksiin rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanemiseksi. Olen vakuuttunut, että saisimme reilulla 300 miljoonalla eurolla enemmän aikaa, jos laskennallinen osuutemme rakennerahastotuista vaan vähennettäisiin Suomen nettojäsenmaksusta, ja saisimme itse päättää rahan käytöstä.

Kansalaisten rahojen pakko-otto verottajalle on vakava paikka. Sitä tarvitaan, mutta se edellyttää toimivaa demokraattista legitimi-

teettiä budjetista päättävän ja kohteenä olevan ihmisjoukon välillä. Ennen kaikkea se vaatii riittävän suurta yhteen hiileen puhaltamisen tunnetta ihmisjoukon sisällä. Sitä joko on tai ei ole. Kansojen välistä veljeyttä ei voi toiveajatella sellaiselle tasolle, jolla sitä ei vaan ole.

”EU polttaa rajallisen uskottavuutensa turhuuksiin.”

Tarvitsemme syvempiä sisämarkkinoita, vähemmän kansallisesti poikkeavia sääntöjä, jopa EU-tasoisia hyödyke- ja haittaveroja kansallisten vääristymien lieventämiseksi. Samalla sanon ei yltiöpäiselle fiskaaliunionille. Julkisen talouden painopisteen siirtäminen EU:hun ei saa olla itseisarvo. EU:n tulee hoitaa vain ne budjettiasiat, joiden rahoittamisen tasosta ja tavasta kannattaa tehdä yksi yhteinen linjaus, koska kansalliset erot sotkisivat yhteismarkkinoita kohtuuttomasti.

Kannatan eurooppalaista integraatiota, mutta pidän ihmisluonteen perusolemuksen ja demokratian kannalta hyvänä periaatetta, että asioista päätetään niin lähellä ihmistä kuin mahdollista ilman, että päätöksen tavoite vaarantuu. EU:ssa tätä kutsutaan niin sanotuksi toissijaisuusperiaatteenksi. Sen mukaan EU:n yhteinen sääntö tulee kyseeseen vain silloin, kun se on tarpeen ihmisten, työvoiman, tavaroiden ja pääomien vapaan liikkumisen varmistamiseksi tai maasta toiseen leviävien haittavaikutusten hallitsemiseksi. Olen vuoden istunut eduskunnan suuressa valiokunnassa, jonka läpi virtaa pääosa EU:n yhteisestä päätöksenteosta. Tuntuu, että iso osa EU-säännöksistä perustuu komissaarin, EU-virkamiehen tai europarlamentaarikon inttoon laittaa kuntoon joku sellainen ongelma, josta toissijaisuusperiaatteen mukaan pitäisi päättää kansallisesti eikä EU-tasolla.

Seurauksena syntyy paljon ylimääräistä byrokratiaa. Tyypillisenä juuri eduskunnan käsittelyssä olleena esimerkkinä mainittakoon EU-direktiivi merialuesuunnitelmien laatimisesta kaikille rannikkoalueille. Tarkoitus on varmasti vilpiton, ja eri käsittelyvaiheissa perusteluihin on saatu kaikki kaunis. Kenties jossain päin Eurooppaa on rannikoita tai rantavesiä, joiden maankäytössä vallitsee anarkia. Mutta EU:n velvoittama merialuesuunnitelma istutetaan ympäristöön, jossa maankäytöllä on useimmissa jäsenmaissa jo ennestään turhan raskas byrokratia, ja jossa päävastuu on jäsenmaiden itse suunnittelemissa prosesseissa.

Esimerkiksi Suomessa rannikon asiat mietitään tarkkaan jo maakuntakaavoissa. Olennaisia muutoksia aiheuttavat hankkeet käyvät läpi ympäristövaikutusten arviointimenettelyn, pienemmätkin edellyttävät yleensä ympäristö- tai vesilupaa. Merialuesuunnitelmille ei edes kaavilla varsinaisia oikeusvaikutuksia, vaikkakaan en menisi takuuseen, ettei niihin tulla tuomioistuimissa viittaamaan. Joka tapauksessa taas tarvitaan virkatyötä ympäristöministeriössä, Suomen ympäristökeskuksessa, ELY-keskuksissa ja ties missä, että merialuesuunnitelmi- en ihana prosessi alkaa pyöriä. Saadaan lisää kuulemisia ja tuhansia sivuja merialuesuunnittelua. Eihän siinä mitään, mutta tämäntyyppiä uusia juttuja tulee kymmeniä vuodessa. Ja samalla pitäisi panna toimeen hallitusohjelman mukaiset normitalkoot...

Osaamme toki rakentaa byrokratiaa ihan kansallisesitkin, eivätkä EU:n turhat direktiivit maata pysäytä. Mutta ainakin teennäisiltä tun- tutvat koukerot syövät ihmisten pinnaa ja vievät EU:lta sitä luottamus- pääomaa, jota kipeästi tarvittaisiin todellisten yhteisten haasteiden ratkaisemiseen.

Teesi kokoomukselle:

- Eurooppa ei ole valmis velkojen yhteisvastuuseen ilman, että se johtaisi moraalikatoon jäsenmaiden taloudenpi- dossa. Näin kävi viime vuosikymmenellä, eikä sääntöjen monimutkaistaminen sitä muuksi muuta. Kokoomuksen ei pidä vastustaa ”no bail out” -periaatetta vain siksi, että sen brändäsi Suomessa ensimmäisenä Timo Soini.

4. AJAMMEKO REILUJA SÄÄNTÖJÄ VAI EPÄREILUJA ETUJÄ?

Me elämme siitä, että suomalaiset yritykset saavat ulkomailta voittoa paikallisia yrityksiä. Maailmassa ei taida olla toista kansakuntaa, jo- ka on sadassa vuodessa noussut yhtä takapajuisesta, köyhästä ja riitai- sesta asemasta niin monella mittarilla aivan kehityksen, vaurauden ja onnellisuuden kärkeen.

Jos joku niin Suomen mahdoton menestys on perustunut vapaa- kauppaan ja globalisaatioon. Suomalainen halpa puutavara alkoi syr- jäyttää keskieuropalaisia sahoja jo 1800-luvulla vähän kuin kii- nalaiset tehtaot viime vuosikymmeninä. 1900-luvulla mukaan tuli

enemmän metallin ja pikku hiljaa valmiiden investointihyödykkeiden vientiä. Suomi vaurastui, mutta niin tekivät myös tärkeimmät vientimaamme Ruotsi ja Saksa myös. Nekin hyötyivät, kun suomalaiset toimittivat raaka-aineita tai koneita, ja siellä siirtyi työvoimaa ja pääomaa korkeamman arvonlisän hyödykkeiden tuottamiseen.

Nykyään suomalaiset kilpailevat useimmilla aloilla arvoketjun huijalla saksalaisten rinnalla. Emme tietenkään ehdi tehdä parhaiten kaikkea. Kännykkäverkkoja ymmärretään meillä hyvin, ja niitä ostetaan meiltä hyvällä katteella – jälleen. Laajamittainen autovalmistus ei meillä ole ottanut tulta, joten menovehkeet tulevat lähes poikkeuksetta tuontina. Voisimme periaatteessa nostaa autojen tuontitullit pilviin, ja ruveta suosimaan kotimaisia autoja vähintään julkisissa hankinnoissa. Todennäköisesti tuloksena olisi kalliita ja huonoja autoja kotimaasta. Panokset olisivat jossain sellaisessa, mitä muut eivät tule meiltä ostamaan. Rahat ja aivot olisivat pois jostain sellaisesta, jossa olemme muita parempia ja voimme panostamalla pysyä eturintamassa. Lienee fiksumpaa antaa markkinatalouden synnyttää työnjako, jossa me teemme niitä asioita, joissa olemme parempia ja saksalaiset niitä, joissa he ovat parempia.

Työnjaon ratkaiseva merkitys vaurastumisessa unohtuu usein, ehkä suomalaisessa tuotantoinsinöörilähtöisessä keskustelussa aivan erityisesti. Osaamisella ja tekniikalla on iso merkitys, mutta työnjaon merkitys tuottavuuden paranemisessa on ollut vähintään yhtä suuri. Ei vain kansainvälisen kaupan kautta vaan myös ja ennen kaikkea pienemmässä mittakaavassa. Sata vuotta sitten suurin osa esivanhemmistamme tuotti lähes kaiken kuluttamansa itse omalla tilallaan, tai jos oli alustalaisena niin vähintäänkin oman isäntätalonsa piirissä. Mieti, minkälaista elämäsi olisi, jos tänä päivänä yrittäisit tehdä kaikesta syömäsi ja ympärilläsi olevan itse?

Suhteellisen edun mukainen työnjako on siis pääsääntöisesti kaikkia osapuolia hyödyttävä kehitys. Suomi elää paljolti viennistä, mutta se ei olisi mahdollista ilman erikoistumista, jonka edellytyksenä on tuonti.

”Suomen menestys on perustunut vapaakauppaan ja globalisaatioon.”

”Olemmeko menettäneet itseluottamuksemme?”

20 vuotta sitten luotimme itseemme ja menestyimme vapailla markkinoilla: menimme EU:hun ja euroon, ajoimme vapaakauppaa, vapautimme omia markkinoitamme. Kun olen nyt kuunnellut vuoden puheita eduskunnassa, tuntuu kuin olisimme täysin menettäneet itseluottamuksemme ja vajonneet katkeraan epärehellisyteen.

Protektionismista on tullut eduskuntapuheessa kaikkien puolueiden kansanhuvi. Palveluviennin edistämisen tärkeys sopii yleväksi lopunousuksi puhujan kuin puhujan tekstiin. Mahtaako kukaan edes huomata ristiriitaa, kun heti perään siirrytään pääministerin johdolla hymisemään keinoille, joiden avoimena tavoitteena on vaikeuttaa ruotsalaisten terveysyritysten mahdollisuuksia tarjota palveluitaan Suomessa? Teollisuuspolitiikasta puhuttaessa samaan minuutin debattipuheen vuoroon voi hyvin mahtua vaatimus siitä, että Suomen valtio tilaisi laivansa aina Suomesta ja haukut hallitukselle siitä, ettei ole saatu Yhdysvaltoja avaamaan omia jäänmurtajamarkkinoitaan suomalaisille...

Kyynikko sanoo, ettei meitä kukaan puolusta, jos ei itse vedetä kottiin päin. Rehellinen kyynikko myöntäisi vaativansa epäreilun hyviä pelisääntöjä suomalaisille. Mutta aivan ilmiselvästi kyynisyys on painunut siihen pisteeseen, että on unohdettu vapaakauppa Suomen vaurauden perustana. Kylmän sodan aikana jouduttiin itään päin nöyrystelemään paljossa. Silti Kekkonenkin ymmärsi, että EU:n edeltäjän EEC:n kanssa piti saada vapaakauppasopimus nopeasti, vaikka idänsuhteissa kirpaisikin. Nykyisen eduskunnan suhde vapaakauppaan on niin epärehellinen, että EEC-sopimus olisi tainnut jäädä tekemättä.

Protektionismi on hyvissä voimissa myös kotimaan markkinoiden sääntelyssä. Alkoholi-, lääke- ja taksimarkkinoihin liittyvien erilaisten tavoitteiden yhdistäminen ei ole helppoa. Tällä hetkellä nämä alat herättävät kuitenkin niin paljon vallitsevan sääntelyn voittajien suojelua, ettei järkipäiseen keskusteluun tahdota edes päästä. Vallitsevien yritysten valta ei ole markkinataloutta vaan sen vakavin uhka.

Teesi kokoomukselle:

- Puolustakaamme arvoja, ei etuja. Protektionismin huume on väistettävä niin kansainvälisissä pelisäännöissä kuin kotimaan markkinasääntelyssä. Kokoomuksen on puolustettava markkinataloutta, ei vallitsevaa elinkeinorakennetta.

5. OIKEIN TEKEMINEN ERI ROOLEISSA: SUUTARI PYSYKÖÖN LESTISSÄÄN

Eduskunnassa pääministeri vetoaa yritysjohtajien isänmaallisuuteen investointipäätöksissä. Kukaan ei reagoi. Nationalistinen vasemmisto ei kiittele, koska se ei huomaa pääministerin sanoissa mitään valintaa. Salin oikea puoli ei reagoi, koska emme osaa tai uskalla nähdä yritysjohtajien tehtävää oikeudenmukaisesti.

Osakeyhtiö ei ole yrityskansalainen tai eettinen olio, jolla on omia tavoitteita. Oy on funktio, jonka kautta joukko ihmisiä ja heidän kontrolloimansa pääoma organisoituu tuottamaan voittoa omistajalle jonkin laillisen ansaintalogiikan avulla. Markkinatalous on järjestelmä, jossa oman edun tavoittelu saa ihmiset tekemään sellaista, mikä lopulta koituu koko yhteisölle paremmaksi kuin ilman markkinatuloa olisi voitu saada aikaan.

On ratkaisevaa huomata, että Adam Smithin näkymättömän käden yliverntaus Leninin käteen verrattuna perustuu jo vapaakaupan kohdalla kehumaani vaurauden peruskiveen eli työnjakoon. Se tarkoittaa, että suutari pysyköön lestissään. Yrityksellä pitää olla herkäät tuntosarvet, mutta jos toimitusjohtaja yrittää ratkaista koko yhteiskunnan ristiriitaiset intressit kerralla, yrityksen oma toimiala jää todennäköisesti huonommalle tolalle.

Samasta syystä olen sinivihredestäni huolimatta aina suhtautunut skeptisesti ns. innovatiivisiin julkisiin hankintoihin. Jos kunnaninsinööri on motivoitunut optimoimaan jätehuollon mahdollisimman halvaksi ja vähän ympäristöhaittoja tuottavaksi, siinä saatetaan vielä onnistua. Jos pitäisi lisäksi osata veikata, millainen jäteratkaisu synnyttää parhaat edellytykset seutukunnan elinkeinorakenteen kehittämiseen, mennään aika usein päin honkia. Saati sitten, että pitäisi valita, mikä tarjouksista edustaa lain mukaista ”edelläkävijäratkaisua”, kun kaikissa on Cleantech Finland logot...

Yrityksen pitää tietysti noudattaa lakeja ja sääntöjä – kirjoittamattomiakin. Esimerkiksi veroparatiisien käyttäminen puhtaasti verojen minimoimiseksi on minusta tuomittavaa, kun kerran veronkierto on kiellettyä. Mutta onko tuomittavaa valita tehtaalle parhaalta vaikuttava sijainti ulkomailta, jos kerran lait ja direktiivit lähtevät siitä, että investoinnit tehdään

”Osakeyhtiö ei ole yrityskansalainen tai eettinen olio, jolla on omia tavoitteita.”

vapaasti rajojen yli? Ei tietenkään. Ja silti eduskunta riekkuu yksimielisesti ihan muuta!

Olemme syystä ylpeitä suomalaisen lääkeosaamisen saavutuksista. Maukas esimerkki on se, että saksalaisen lääkejätti Bayerin Pohjoismaiden pääkonttori sijaitsee poikkeuksellisesti Suomessa. Kokoonnumme hykertelemään, kun maaryhmäjohtaja Oliver Rittgen kertoo, miksi näin on, ja kuinka hän arvostaa Suomea, vaikka täällä onkin niin vaikea päästä piireihin sisään. Mitä ajattelisimme, jos hän kertoisi sulkevansa Turun tehtaan, koska Saksan lääkealan vaikean tilanteen takia Bayerin täytyy nyt investoida isänmaallisesti sinne? Epäreilua. Katkeralla mielellä olemme lukeneet niitäkin teorioita, että Microsoft vei puhelin-Noian toimintoja jenkkeihin, koska amerikkalaiset vetävät kotiin päin? Ja silti eduskunnan pöntöstä vedotaan jatkuvasti suomalaisiin yritysjohtajiin, että tehkää samoin.

”Luoja meitä suojelkoon
yritysjohtajien
isänmaallisuudelta.”

Toimin aikanaan kolme vuotta yritys pankin tehtävissä Pietarissa. Tänä keväänä olen kuullut Pietarin suomalaisilta kavereilta ikäviä uutisia, että venäläiset suuryritykset ovat joissain tapauksissa irtisanoneet palvelusopimuksia

suomalaisten kanssa vedoten siihen, että keskittävät tässä tilanteessa tilaukset omille yrityksille. Luoja varjelkoon meitä tällaisen isänmaallisuuden yleistymiseltä. Yritysjohtajien ”isänmaallisissa” päätöksissä Suomessa on paljon enemmän hävittävää kuin voitettavaa.

Oikeudenmukaisuus ei tarkoita sitä, ettei meillä olisi töissä ja elämässä eri rooleja. Yhteiskunnan pitää säätää lait siten, että kukaan ei voi toimia yleisen oikeustajun vastaisesti. Mutta kun vapaakauppa ja markkinatalous ovat oikein säädeltynä kaikkien etu, voi ihan hyvällä omalla tunnolla valita pyöräkaupassa ulkomaisen pyörän tai kotimaisen – jos niin haluaa. Tai työroolissa on oikein toimia lain puitteissa työnantajan edun mukaisesti ja keskittyä siihen. Lainsäädäntö ja näkymätön käsi hoitaa loput. Poliitikon tehtävä on tehdä joka päivä valintoja oman oikeudentuntonsa mukaan ilman, että voi seurata mitään ulkoa annettua normia. Luojan kiitos kaikkien ei tarvitse olla poliitikkoja, jotta saamme hyvän yhteiskunnan.

Teesi kokoomukselle:

- Kokoomuksen on nouseva halpahintaisen roolien sotkemisen yläpuolelle. Meidän on pystyttävä erottamaan lainsäätäjän ja yrittäjän tehtävät selkeästi toisistaan. Yritykset ovat yhteiskunnalle korvaamattomia täyttäessään omaa, osakeyhtiölain ensimmäisen pykälän mukaista voitontavoittelun tehtävänsä. Muista yhteiskunnan odotuksista pitää kertoa lailla ja asetuksilla, eikä epämääräisillä vetoimuksilla.

6. ONKO EUROOPPALAINEN HUMANISMI NÄIN HELPPO TAPPAA?

Mitä se kertoo meistä eurooppalaisista, että demokraattinen enemmistö saksankielisissä maissa ja Pohjoismaissaakin toivoo tällä haavaa ensisijaisesti maahanmuuton tyrehtymistä ja vasta toissijaisesti sitä, että tyrehtyttämisen keinot eivät tuntuisi liian brutaaleilta? Kysymys aidosti hädänalaisista ja opportunisteista on aiheellinen, mutta vastaus tuntuu olevan vahvasti riippuvainen siitä, miten vastaaja arvioi tulijoiden muuttavan omaa maataan. Onko tämä rehellistä, jos samalla sanomme pitävämmme ihmistä samanarvoisena kaikkialla maapallolla?

Ihminen on kehittynyt muutaman kymmenen yksilön laumoissa. Solidaarisuutta koetaan vahvasti lähinnä tämänkokoisessa ryhmässä. Laajempi ihmisryhmä on kovan paikan tullen vapaaehtoisesti solidaarinen lähinnä silloin, kun identiteetti rakentuu jollekin sellaiselle myyttille, joka välttämättä sisältää uhrivalmiuden esimerkiksi koko kansakunnan kesken.

Ei Euroopan kansojen kesken tällaista myyttiä todellisuudessa ole, saati sitten Euroopan ja Lähi-idän kansojen välillä. Silti olen hämmennyt siitä, miten kevyesti sivuun lentävää pintakuorutusta ihmisoikeuksien periaatteet tuntuvat eurooppalaisien sieluissa olevan, kun susi vähän puhalttaa. Nythän ei voida puhua vielä mistään ”kovasta paikasta”. Siirtolaisia tuli viime vuonna Eurooppaan muutama miljoona eli alle prosentti suhteessa EU:n väestöön. Samaan aikaan Turkissa on Syyriasta paenneita jo yli 10 prosenttia suhteessa maan väestöön. Useissa Lähi-Idän maissa yli viidesosa väestöstä on vuosikymmeniä ollut palestiinalaispakolaisia ja

”Ihmisoikeuksien periaatteista tuli kevyesti sivuun lentävää pintakuorutusta.”

”Aktivointia
turvapaikanhakijat
tarvitsevat.”

oman maan edellytykset heistä huolehtimiseen ovat mitättömät Eurooppaan verrattuna.

Eikö ole pelottavaa, miten hataraa humanismimme on, jos viime vuonna koettu pieni värähdys pohjoiseurooppalaisessa elämässä riittää heilauttamaan asenteet vuodessa siihen, että toisia ajatellaan kiu-

sankappaleina eikä tasavertaisina ihmisinä? Tämä on se, mikä minua pakolaiskriisissä eniten nyppii ja pelottaa. Ei niinkään se, tuleeko pakolaisia lähivuosina 5 vai 10 miljoonaa ja jaetaanko heidät oikein vai väärin täällä. Eivät tällaiset luvut Euroopan taloutta ja työmarkkinoita mullista mihinkään. Eivätkä ne sinänsä myöskään ratkaise Lähi-idän kriisejä saati auta suurinta osaa kriisialueilla aidosti kärsivistä. Mutta näköjään muukalaisiin liittyvä pelko moninkertaistaa siirtolaisuuden poliittisen merkityksen. Pahoin pelkään, että syksyllä vietetään vapaan liikkumisen Schengen-alueen de facto hautajaisia, jos ja todennäköisesti kun tulijoiden virta Välimeren yli taas kesän aikana tulvii. Näyttää todennäköiseltä, ettei EU:n sisällä pystytä sopimaan järkevästä siirtolaisten jakamisesta jäsenmaiden kesken edes marginaalisilla luvuilla.

Nykyisessä poliittisessa ilmapiirissä looginen reaktio on valita rajojen sulkeminen. Rajatarkastusten palauttaminen teknisenä prosessina ei ole sinänsä maailmanloppu, vaikka se talouskasvua hiekoittaa. Olennaisempaa on, mitä tällainen näkyvä taka-askel tekee EU:n toimintakyvylle kaikessa muussa. Populismi, pelottelu ja lyhytnäköinen kansallismielisyys tuntuvat olevan huudossa. Mitenkähän sellaisessa ilmapiirissä sovitaan sisämarkkinoiden menestystarinan jatkamisesta vaikkapa sähkön ja kaasun yhteismarkkinoilla? Tai miten loogista Puolan on tässä ilmapiirissä suostua järjelliseen kompromissiin EU:n ilmastopoliitikassa?

Olin tammikuussa työharjoittelussa vastaanottokeskuksessa. Väitän, että suurin osa turvapaikanhakijoista ei kokisi vääryudeksi, jos heillä olisi ensimmäisen oleskeluluvan saamisen jälkeen esimerkiksi viiden vuoden ajan ”kotoutumisturva”, joka olisi tasoltaan suomalaista asumisperusteista sosiaaliturvaa niukempi. He tulevat joka tapauksessa tuntemaan itsensä ulkopuolisiksi vuosia. Toiseus kaikkine lieveilmiöineen helpottuu, jos he pääsevät heti talkoisiin, työharjoitteluihin, työn syrjään ja suomen kieleen kiinni. Aktivointia he tarvitsevat, eivät tasa-
pääisiä etuuksia suomalaisten pitkäaikaistyöttömien kanssa.

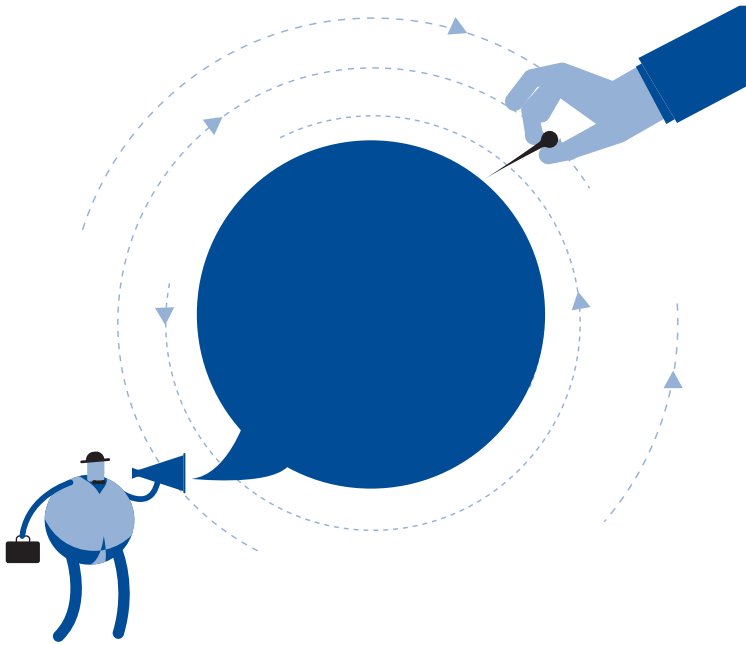
Omien kokemusteni perusteella turvapaikanhakijoiden enemmistö on liikkeellä nöyrällä mielellä. Ongelmia heistä aiheuttaa kymmenisen prosenttia, mutta he vievät leijonan osan vastaanottokeskusten resursseista ja kaiken huomion julkisessa sanassa. Toisessa päässä on pari prosenttia briljantteja kosmopoliitteja, jotka pärjäävät missä vaan. Välistä suuri enemmistö kielitaidotonta massaa, joka turhautuu toimettomuudessa ja epävarmuudessa. Vastaavanlaisia ilmiöitä syntyisi, jos laitettaisiin 400 suomalaista nuorta miestä puoleksi vuodeksi kasarmille ilman sotilaallista päiväohjelmaa. Ei siinä edes etnisiä eroja tarvita.

Kaikki tulijat eivät suinkaan ole olleet hengenvaarassa. Siten pidän oikeudenmukaisena linjaa, joka näyttää johtavan siihen, että vain noin kolmannes lopulta saa turvapaikan. En kuitenkaan usko, että meillä on varaa syyllistää opportunisteiksi useimpia niitäkään, jotka eivät täyty hengenvaarassa olevan hakijan kriteereitä täytyä.

Suomeen tulleista merkittävä osa on Bagdadista, ja sinne heistä suurin osa tullaan palauttamaan. Luulenpa, että suurin osa meidän tätä pamflettia kirjoittavien kaltaisista ihmisistä yrittäisi löytää keinon päästä länteen, jos olisi sattunut syntymään Bagdadiin. Todennäköisesti et kuole huomenna, mutta omaa elämää on vaikea rakentaa romahtaneessa yhteiskunnassa, jossa toivo järjestäytymisestä on mennyt. Kokemusteni perusteella vastaanottokeskuksissa on tuhansia sellaisia fiksuja tyyppejä, joille turvapaikka on väärä menetelmä, mutta jotka toivottavasti löytäisivät tiensä Suomeen työperäisen maahanmuuton kautta. Se olisi mahdollisuus ikääntyvälle Suomelle ja heille itselleen.

Teesi kokoomukselle:

- Mitä jos päättäisimme rehellisesti käyttämmekö kaikkiin ihmisiin samaa oikeudenmukaisuuden asteikkoa vai jaammeko ihmisiä omiin ja muukalaisiin? Ilman sitä oikeudenmukaisuus ja mahdollisuuksien tasa-arvo asettuvat mahdottomaan asemaan. Hengenvaarassa oleva ihminen on aina pelastamisen arvoinen. Mutta uskaltakaamme rikkaa sekain tabu, jonka mukaan jokainen Suomessa asuva on oikeutettu samoihin etuuksiin. Univeraalit etuudet, vapaa liikkuvuus ja suuret elintaseroet eivät vaan ole mitenkään yhdistettävissä. Asumisperusteinen sosiaaliturva ei nykysäännöillä palvele kotoutumista vaan pikemmin syrjäytymistä.

EDUSKUNTATYÖ - KUPLA JOKA PITÄISI PUHKAISTA?

Harri Jaskari, Kai Mykkänen, Saara-Sofia Sirén, Juhana Vartiainen

Eduskunta on työyhteisönä ristiriitainen paikka. Toisaalta täällä törmää muita työpaikkoja enemmän ihmisiin, joilla on mielekäs sekoi- tus idealismia ja realismia maailman parantamiseen. Monella on sydän paikallaan – halu parantaa maailmaa – ja moni on omaksunut valtavan tietomäärän useammalta elämänalueelta kuin mihin millään muulla työpaikalla edes törmää. Usein nämä ominaisuudet jopa yhdistyvät samassa ihmisessä. Toisaalta täysistuntojen perusteella tuntuu, että näyttelemme hullujen huonetta. Kuten muillakin näyttelijöillä osa palautuu heti, kun kuvaukset päättyvät. Osalla rooli tuntuu jäävän päälle. Valtaosa muuttuu onneksi ihan järkeviksi, kun päästään kuppilan puolelle.

Kansanedustajuus on aidosti parhaita jalustoja oman tahdon lobbaamiseen. Tässä yhdistyy vapaus ajatella varsin itsenäisesti ja mah-

dollisuus saada perustellut näkemykset val-
lan kammareihin. Suomen piirit ovat pienet
ja välittömät. Tietenkin puhevalta yhteisössä
vaihtelee välillä epäoikeudenmukaisestikin,
kuten missä tahansa työpaikassa tai ihmis-
joukossa. Mutta pääsääntöisesti ensimmäi-
sen kauden edustajallakin on mahdollisuus
tulla noteeratuksi vahvuusalueellaan ja pääs-
tä käymään niissä pöydissä, joissa asioista
pätetään – välillisesti ja välittömästikin.

”Täysistuntojen
perusteella tuntuu,
että näyttelemme
hullujen huonetta.”

Samalla suurin osa siitä, mitä virallisesti teemme on turhaa. Käy-
tännössä asiassa kuin asiassa voi sanoa, että se mitä teet ennen halli-
tuksen esityksen antamista on tärkeää, ja se mitä teet sen jälkeen on
turhaa. Harmi vaan, että kansanedustajien virallinen rooli alkaa juuri
siitä pisteestä, kun hallituksen esitys on annettu eduskunnalle.

Suomalaisessa parlamentarismissa hallituksen esittämiin lakimuu-
toksiin tai selontekoihin tehdään eduskunnassa merkittäviä muutok-
sia ani harvoin. Hallituspuolueiden edustajien tehtävä valiokunnis-
sa ja täysistunnossa on äänestää hallituksen esitykset läpi ja haukkua
oppositio. Opposition edustajien tehtävä on haukkua hallitus ja esit-
tää vastaesityksiä, joiden kohtalon kaikki tietävät etukäteen. Lisäk-
si tehdään lähes teknisluontoista lakiehdotusten tarkastustyötä. Kan-
sanedustajien käyttäminen siihen ei ole hyväksi lainsäädännölle eikä
edustajien inspiraatiolle. Silloin tällöin sirkus tarjoaa retorista tai älyl-
listä sytykettä. Parhaimmillaankaan väittely täysistunnossa ei ole lain-
kaan ratkaisuhakuista vaan päinvastoin vastakohtia kärjistävää.

1. ”JÄLKI-ISTUNNOISTA” VALMISTELEVIIN KESKUSTELUIHIN

Täysistuntojen keskustelut voisi nyky muodossaan lopettaa. Kysely-
tunnin ohella voitaisiin pitää lyhyet debattikeskustelut puhemiesneu-
voston valitsemasta, hyvin rajallisesta määrästä kiinnostavia aiheita.
Muilta osin edustajat voisivat jättää puheenvuoronsa kirjallisina, ja ne
liitettäisiin äänestysten yhteydessä pöytäkirjaan. Järjetön päivystämi-
nen iltamyöhään puheenvuoromerkinnän saalistamiseksi saisi tehdä
tilaa hyödyllisemmälle työlle. Ruotsin Riksdagenissa puhetyötä on fo-
kusoitu siten, että valiokunnissa ei juuri käydä poliittisia väittelyitä,
mutta sen sijaan täysistunnossa puheenvuoroja käyttävät pääsääntöi-
sesti vain kyseisestä asiasta vastaavan valiokunnan jäsenet.

”Vastakohdat
kärjistyvät
täysistunnoissa.”

Suomessakin parhaat keskustelut käydään valiokunnan jäsenten kesken, mutta ne jäävät suljettujen ovien taakse. Julkisuu- den valokeilalta piilossa kansanedustajilla on kuitenkin huomattava yhteinen kiinnostus järkevien ratkaisujen löytämiseen. Parhaimmillaan valiokunnissa kohtaavat alan asioista kiinnostuneet, mutta puolue- ja aluetausto-

jensa vuoksi erilaisen elämäkokemuksen omaavat voimakastahtoiset ihmiset. Siksi valiokuntatyö on parhaimmillaan järkevin osa kansanedustajan virallista työtä. Sitä paitsi valiokuntien jäsenet tutustuvat toisiinsa ja alkavat suhtautua rakentavasti toistensa pyrkimyksiin. Media-irtopisteiden keruu on valiokuntatyössä pääosin hyödytöntä.

Ruotsissa valiokuntien kärkijäsenet ovat yleensä myös puolueensa tähän aihealueeseen virallisesti nimeämiä ”spokespersoneita”, äänitorvia. Virallisen tekemisen painottuminen todellisen ratkaisun jälkeiseen vaiheeseen turhauttaa toki kollegoita Ruotsissakin. Mutta siellä käytetään astetta enemmän puolueiden substanssivastaavista koottuja foorumeita jo valmisteleavassa vaiheessa. Esimerkiksi energiavastaavat on koottu energiakomissioon. Sen puheenjohtaja on energia-asioista vastaava ministeri, jonka työtä energiavirkamiehet valmistelevat. Eduskunnassa meillä on energiaremonttiryhmä, jolla on sinänsä hyvä ajatustenvaihdon yhteys elinkeinoministerin kanssa, mutta sillä ei ole mitään varsinaista roolia vaikkapa ilmasto- ja energiastrategian linjauksissa.

Emme tarkoita, että kaikkeen pitäisi perustaa parlamentaarinen komitea. Usein riittäisi, että asianomainen valiokunta kävisi isoista asioista valmistavassa vaiheessa keskustelun ministerin ja valmistelevien virkamiesten kanssa. Esimerkki: tätä kirjoittaessamme hallitus valmistautuu antamaan esityksen laajasta liikennekaaresta, joka ministeri Anne Bernerin esittämässä muodossa vapauttaisi radikaalisti ammattiliikenteen kaikkia muotoja. On todennäköistä, että valiokuntakäsittelyssä nousee esiin järkeviäkin muutosehdotuksia. Siinä vaiheessa kiinnostavaa on kuitenkin enää se, miten taitavasti valiokunnassa kuultavana oleva virkamies osaa kiertää rehellisen vastauksensa: ”Kiinnostava idea, mutta ei tullut tällä kertaa esiin valmistelussa...”. Silti pienikin muutos voidaan enää tässä vaiheessa tehdä vain, jos hallituspuolueiden valiokuntavastaavat ja esittelevä ministeri ovat yhtä mieltä. Ja yleensä ideat vaatisivat perusteellisempaa valmistelua ja jäävät siksikin sivuun. Ase-

telma olisi hedelmällisempi, jos sama kuuleminen olisi käyty kuukausi ennen hallituksen esityksen antamista!

2. HUOMIO EPÄOLENNAISESSA

Kansanedustajalla ei ole varsinaisia esimiehiä tai läsnäolopakkoja. Miksi emme sitten itse säädä ajankäyttöämme mielekkäämmäksi? Jossain määrin näin toki tehdään. Jos saat ministeriltä kutsun neuvottelemaan tulevasta hallituksen esityksestä, lähes jokainen menee sinne valiokuntien tai täysistuntojen aikatauluista piittaamatta. Osa edustajista sopii myös omia tapaamisia avainvirkamiesten kanssa ja priorisoi isompia esiintymisiä tai relevantteihin kohteisiin tutustumista virallisiin kokouksiin nähden. Pääsääntö kuitenkin on, että hyvinkin järkevään linjaa etukäteen hakevaan keskusteluun on vaikea saada kerralla edes viittä edustajaa paikalle. Kalenteri täyttyy valiokunnista sekä täysistunnoista ja suurin osa pelkää poissaolomerkintää kuin ruttoa. Surkuhupaisa lopputulos on, että istutaan kärsivä ilme naamalla virallisissa ”jälki-istunnoissa” ja jätetään väliin hyödyllisemmät etukäteiskeskustelut.

Median pelko on keskeinen rajoite edustajan ajankäytön optimoinnille. Edustajat ovat hämmästyttävän tarkkoja tilastomerkinnöistä: montako poissaoloa istunnosta ja valiokunnista, montako kertaa on jaksanut jonottaa vuoroaan puhuakseen tyhjälle salille, montako virallista kirjallista kysymystä on jättänyt jne.

Missä tahansa määräaikaisessa työssä alkaa miettiä jatkopestin saamista, jos vähänkään viihtyy. Uudelleen valinnan ratkaisee ennen kaikkea mediahuomio. Iltapäivälehtien rooli on keskeinen, ja erityisesti ne raporttoivat tilastomerkinnöistä näyttävästi. Yllättävän moni edustaja ainakin luulee, että näillä vertailuilla on isokin merkitys.

Pienemmillä paikkakunnilla oman edustajan säntillisyyttä seurataan tarkkaan, ja siellä tilastomerkinnät voivat varmasti viedäkin nopeasti huonoon valoon. Lehteen päätyy vain poissaolomerkintä, kun energiaremonttiryhmä käy Tukholmassa keskustelemassa Ruotsin energiakomission kanssa, omalla kustannuksellaan. Samoin käy, jos vedät vienninedistämismatkaa tai puhut Itämeri-konferenssissa. Sairaudesta ja tietyistä ”virkatehtäviin kuuluvista” poissaoloista ei sako-teta, mutta jälkimmäisiä myönnetään käytännössä vain valiokunnan yhteisten matkojen kohdalla.

”Kärsivä ilme
naamalla virallisiin
”jälki-istuntoihin.”

Ei ihme, ettei kansalla ole edustajiensa työstä kummoista kuvaa, kun kansanedustajien tekemisistä raportoidaan lähinnä taksikorttien käyttö ja poissaolot virallisista kokouksista. On harmillista, miten eduskunnasta löytyy lukuisia ahkeria ja osaavia kansanedustajia, joiden taustatyö ei koskaan pääse esille. Iltapäivälehdissä nousee esiin lähinnä yksityiselämän tai räväköiden tempausten kautta. Julkisuus ei läheskään aina korreloi vaikuttamisen tuloksellisuuden kanssa. Ulkopuolisen on vaikea hahmottaa uutisoitujen saavutusten mittakaavaa: esimerkiksi lakialoitteen rustaaminen ei välttämättä vie puolta tuntia kauempaa, mutta oikeaan aiheeseen osuessaan sen saama huomio voi olla mittava – vaikkei se käytännössä koskaan johda mihinkään. Toisaalta esimerkiksi jonkin hallituksen lakiesityksen valmistelussa saat- taan olla paljonkin yksittäisen kansanedustajan vaikuttamistyötä ja vah- vaa osaamista taustalla, eikä tämä yleensä ikinä nouse esille.

Osa politiikan toimittajista on turhan kyynistyneitä, mutta ei me- dia pääsääntöisesti pahuutakaan väärin raportoi. Poissaolotilastot ovat helppoja ja nopeita uutisoida. Henkilöön käyvä simppei vertailu myy. Sisältöön menevä tutkiva journalismi on työlästä ja monelle lukijalle tylsää. Jos kohta toimittajatkin voisivat vähän ryhdistäytyä, pallo on kyllä enemmän eduskunnan päässä. Kenties esimerkiksi valiokuntien roolin nostaminen täysistunnoissa helpottaisi hahmottamaan ketkä ja millä näkemyksillä asiaa ovat oikeasti valmistelleet – yhdistettynä sii- hen, että valiokunnilla oikeasti olisi rooli hallituksen esitysten sisäl- lössä etukäteiskeskustelujen kautta.

3. KOLLEKTIIVISTEN PETOSTEN AIKA ON OHI

Kansanedustajat puhuvat ja kirjoittavat eduskuntatyön muutostar- peista todella vähän, vaikka se on meidän elämämme keskiössä joka päivä. Virallisen eduskuntatyön tehottomuus on tabu, jossa on kolle- ktiivisen petoksen piirteitä. Suurella osalla edustajista todellinen hu- mio on oman vaalipiirin tekemisissä. Siellä ollaan ”suuria päättäjiä” ja Helsingissä aivan sivussa. Monen kädenjälki onkin paljon vahvem- pi kotikunnan päätöksenteossa. Toiset panostavat valiokunnissa us- komattomalla tarmolla mietintöjen perusteluosien sivulausetasoiisiin muutoksiin, vaikka vaistoavat itsekin, ettei niillä ole mitään merkitys- tä. Psykologi puhuisi varmaan sijaistoiminnosta.

Me olemme kaikki kamppailleet tajuttomasti tähän rooliin pääs- täksemme ja olemme innolla hakemassa jatkoonkin. Me arvostamme yhteisten asioiden hoitoa ja parlamentarismia erittäin korkealle. Juuri

siksi kupla pitää puhkaista. Tarvitsemme energisoitunutta parlamenttia; emme sellaista, joka riitelee jo ihan turhautumistaankin. Sitä paitsi kollektiivisten petosten aika on ohi – jos ne koskaan toimivatkaan. Jos pitää tätä kirjoitusta eduskunnan arvovallan heikentämisenä, aliarvioi kansan. Jos vaaliteltoilta jotain oppii niin sen, että ihminen on taitava aavistamaan vilpin. Voit selittää vaikka kuinka monin eri sanoin miten tärkeää työtä eduskunnassa teet, mutta yleensä ihmiset haistavat rehellisen vastauksesi. Ehkä se tulee ilmeistä ja äänenpainoista. Ehkä se tulee siitä oikeasta ja väärästä tiedosta, mitä ihmiset eri lähteistä saavat, ja joita alitajunta yhdistelee taitavammin kuin usein ajatellaankaan. Valuvikaa ei kannata peitellä, vaan se pitää korjata.

Useimmat johtavat virkamiehet tuntisivat tätä lukiessa todennäköisesti pilkallisia tunteita. Kyllähän me tiedetään niin paljon paremmin kuin ne kansan valitsemat. Ei niitä pidä valmisteluun sotkea. Ja jos joku poikkeus löytyy, niin sen kanssa puhutaan erikseen. Voi olla, mutta pahin on tässä: prosessit heiluttavat myös sisältöjä. Kollektiivinen petos siitä, miten teemme helpottaa kollektiivista petosta siitä, mitä sisällöllisesti teemme. Kenties alitajuinen turhauma työn muodoista auttaa vaikkapa Antti Lindtmania hyväksymään peiliin katossaankin sen, että esittää salissa populistia ja vastustaa uudistuksia, jotka itsekin tietää tarpeellisiksi. Halpamaiset puheet kuuluvat sirkukseen, mutta kuitenkin samat henkilöt ovat toisissa rooleissaan oikeasti päättämässä ja ennen kaikkea luomassa sitä yhteiskunnan ilmapiiriä, joka käytännössä raamittaa rajat sille, mitä hallitus pystyy ja mitä ei.

Emme tiedä selittääkö parlamenttityön mielekkäämpi rakenne sitä, että hyvinvointivaltiota ja työmarkkinoita on poliitikkojen johdolla pystytty päivittämään 2000-luvulle Ruotsissa mutta ei Suomessa. Joka tapauksessa on paljon mahdollista, että eduskuntatyön järjellisyiden lisääminen – siis ennen kaikkea ajankäytön painopisteen siirtäminen lakien valmisteluvaiheeseen – auttaisi Suomen poliittista järjestelmää palaamaan tulevaisuuteen eli löytämään uuden rakentamisen ja moderniin pyrkimisen hengen.

”Virallisen eduskuntatyön tehottomuus on tabu, jossa on kollektiivisen petoksen piirteitä.”

SUOMEN TOIVO -AJATUSPAJAN AIKAISEMPIA
JULKAISUJA, TILATTAVISSA OSOITTEESSA:
WWW.TOIVAJATUSPAJA.FI/JULKAISUT

Bourgeois Virtues

Pieniä tarinoita byrokratiasta

SOSIAALINEN MEDIA
- poliittisen vaikuttamisen
uusi voima
versio 2.0

MUISTIINPANOT

PALUU TULEVAISUUTEEN

”Sata vuotta sitten Suomi oli köyhä sisällissotaan ajautumassa oleva takapajula, jonka pysyvään itsenäistymiseen ei uskonut juuri kukaan. Sadan itsenäisyyden vuoden kaari on kansakuntien välisessä vertailussa radikaalein menestystarina koko maailmassa.

Viisitoista vuotta sitten veimme Suomea länteen ja avasimme markkinoita niin sisäisesti kuin ulkoisesti. Ymmärsimme, että Suomen menestys perustuu vapaakauppaan ja vanhojen menestyjien haastamiseen. Tällä vuosikymmenellä olemme menettäneet tulevaisuuden rakentajan itsetunnon ja taantuneet kaksinaamaiseen protektionismiin. Olemme unohtaneet kansankodin rakentamisen tulevaisuuteen kurkottavan asenteen ja jämähtäneet poteroihin. Olemme unohtaneet mikä 2000-luvun vapaudessa on tärkeintä.

Meidän on palattava tulevaisuuteen. Kun ihmistyön tarve muuttuu projektimaisemmaksi ja luovuutta korostavammaksi, työmarkkinan pelisääntöjen ja sosiaaliturvan on muututtava edellä sen sijaan, että hidastamme vääjäämätöntä. Työn muodot muuttuvat, mutta yhteiskunta voi olla onnistunut vain, jos se perustuu työn tekemisen ja teettämisen kannattavuuteen. Sivistys on vapaan ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan välttämätön perusta.

Tulevaisuuteen palaava löytää ympäriltään paljon uusia haasteita ja mahdollisuuksia. Ilmastovastuu on mitä kokoomuslaisin haaste. Ympäristökysymykset ovat tärkein asia, jolla osoitamme kykymme vastuuseen tulevien polvien vapaudesta.

Kansanedustajuuus on paras mahdollinen jalusta oman tahdon lobbaamiseen, mutta 90% eduskunnan virallisesta työstä on turhaa. Petos prosesseissa helpottaa petosta sisällöissä. Eduskuntatyö pitää ajatella uudelleen. Se on liian pitkään ollut tabu - peitteleminen ei toimi.”